

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2022

Jana Egertová

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Dělnická besídka 1920 až 1922 – první ročníky literární přílohy Rudého práva

Bakalářská práce

2022

Jana Egertová

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Jana Egertová**
Osobní číslo: **H19205**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Historicko-literární studia**
Téma práce: **Dělnická besídka 1920 až 1922 – první ročníky literární přílohy Rudého práva**
Zadávací katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Zásady pro vypracování

Práce se zaměří na vznik a vývoj literární přílohy *Rudého práva* v jejích prvních třech ročnících. Autor/ka provede analýzu obsahu z hlediska autorských a žánrových souvislostí a zaměří se na skladbu zobrazovaných témat, zejména v otiskovaných beletristických textech. Na jejich základě bude charakterizovat přílohu jako celek zasazený do širšího sémantického rámce periodické tiskoviny.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

BERÁNKOVÁ, Milena, KRIVÁNKOVÁ, Alena a RUTTKAY, Fraňo. *Dějiny československé žurnalistiky. Díl 3. Český a slovenský tisk v letech 1918–1944*. Praha: 1988.
BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: 2011
KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: 2010.
MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. IV*. Praha: 1995.
OSVALDOVÁ, Barbora a ČEŇKOVÁ, Jana. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Praha: 2017.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Bc. Kateřina Korábková, PhD.**
Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce: **1. března 2021**
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2022**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D. v.r.
děkan

PhDr. Miroslav Kouba, Ph.D. v.r.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2021

Prohlašuji:

Práci s názvem *Dělnická besídka 1920 a 1922 – první ročníky literární přílohy Rudého práva* jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 22. 3. 2022

Jana Egertová

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala mé vedoucí práce Mgr. Kateřině Korábkové, Ph. D. za cenné rady a pomoc. Mé díky patří také rodině, přátelům a Vojtíškovi.

ANOTACE

Tato práce mapuje první ročníky *Dělnické besídky*, nedělní literární přílohy *Rudého práva*, a to konkrétně v letech 1920 až 1922. Noviny zasazuje do kontextu meziválečné Československé republiky. Analyzuje literární texty, které byly v příloze publikované; zabývá se nejčastěji rozvíjenými tématy a také výběrem jazyka a jazykových prostředků v textu, skrze nějž jejich autoři komunikovali – až na pár výjimek – komunisticky angažované a tendenční texty.

KLÍČOVÁ SLOVA

Rudé právo, *Dělnická besídka*, meziválečná Československá republika, levicově orientovaná literatura, komunistická frazeologie

TITLE

Dělnická besídka 1920 and 1922 – the first editions of the literary supplement of *Rudé právo*

ANNOTATION

This thesis traces the first editions of *Dělnická besídka*, the Sunday literary supplement of *Rudé právo*, specifically between years 1920 and 1922. It places the newspaper in the context of the interwar Czechoslovak Republic. The work analyses the literary texts that were published in the supplement; it examines the themes most often written about, as well as the use of language and linguistic resources in the text through which their authors communicated – with few exceptions – communist commitment and tendencies.

KEYWORDS

Rudé právo, *Dělnická besídka*, interwar Czechoslovak Republic, left-oriented literature, communist phraseology

OBSAH

ÚVOD	1
1. OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY	4
1.1 Politický systém první Československé republiky.....	5
1.2 Prvorepublikové tiskoviny.....	7
1.3 Deníky politických stran a tiskové koncerny.....	9
1.4 Odborný zájem o média a postavení novináře.....	12
3. ROLE SPISOVATELE-NOVINÁŘE V MEZIVÁLEČNÉM KONTEXTU	14
4. RUDÉ PRÁVO	17
4.1 Peripetie vzniku <i>Rudého práva</i>	17
4.2 Cíle <i>Rudého práva</i>	20
4.3 Přílohy <i>Rudého Práva</i>	22
5. DOMINANTNÍ LITERÁRNÍ SMĚRY PRVNÍ POLOVINY 20. STOLETÍ	23
6. NEDĚLNÍ LITERÁRNÍ PŘÍLOHA <i>DĚLNICKÁ BESÍDKA</i>	27
6. 1. Autoři přispívající do <i>Dělnické besídky</i>	28
6. 1. 1 Ivan Suk.....	28
6. 1. 2 Helena Malířová.....	30
6. 1. 3 Michal Mareš.....	34
6. 1. 4 Jan Hostáň (nebo také „ <i>Faun</i> “)......	36
6. 1. 5 Emil František Míšek.....	39
6. 1. 6 Jaroslav Hůlka.....	41
6. 1. 7 Karel Vaněk.....	43
6. 1. 8 Stanislav Zima.....	45
6. 1. 9 Petr Skála (Stanislav Kostka Neumann).....	46
6. 1. 10 Barbora Rezlerová-Švarcová.....	47
6. 2 Překlady a cizí autoři.....	49
6. 3 Rubriky <i>Nedělní kukátko</i> a <i>Literatura, divadlo, umění</i>	51
6. 4 Jazyk.....	52
6. 5 Témata a motivy.....	55
ZÁVĚR	61
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	64
Primární literatura.....	64
Sekundární literatura.....	68
Tištěné zdroje.....	68
Internetové zdroje.....	69
RESUMÉ	72

ÚVOD

Tato práce se především bude zabývat analýzou textů jednotlivých autorů nedělní přílohy *Dělnické besídky*. Cíle práce budou směřovat především ke zmapování postavení *Dělnické besídky* v životě soudobé společnosti a možných účinků, kterými na čtenáře působila; především tedy jak autoři, kteří do přílohy přispívali, pracovali s narativem a s jazykem, jakým tématům se věnovali a jaké motivy se v jejich textech objevují. Pozornost bude věnována hlavně méně známým autorům a jejich literárním textům, ať už prozaických, nebo básnických; zaměříme se na využití jazyka v rámci politické tendence, na výběr jazykových prostředků a na témata a motivy, které se v textech nejčastěji objevují. *Dělnická besídka* byla nedělní literární příloha *Rudého práva*; novin, které byly ústředním orgánem Komunistické strany Československa. KSC byla založena počátkem dvacátých let minulého století; její vznik doprovázelo několik problémů, kterým budeme věnovat krátkou, samostatnou kapitolu.

V *Dělnické besídce* byly převážně literární knihy českých autorů a překlady autorů cizích. Příloha také obsahovala několik kulturních, společenských a politických rubrik, recenze, kritiky, polemiky, divadelní aktuality, nechyběly ani reklamy či inzeráty. Do přílohy psalo mnoho spisovatelů, většinou těch z mladší generace, a to z toho důvodu, že Říjnová revoluce, která proběhla v listopadu v roce 1917, inspirovala velké množství lidí z takzvané dělnické třídy – tedy proletariátu – k tomu, aby bojovali za svá práva. Došlo k „třídnímu uvědomění“ si vlastní hodnoty. Ne všichni autoři patřili do dělnické třídy, každopádně valná většina autorů, jimiž se budeme zabývat, pochází právě z tohoto prostředí; z prostředí chudých lidí, dělníků. Samozřejmě se to však netýkalo výhradně generace mladších autorů, ale ti jako by byli těmi hlavními, kteří sami chtěli zažít revoluci, protože ve svých textech několikrát k revoluci povzbuzovali. Svá díla pak psali s persvazivními, agitačními tendencemi, propagovali socialismus a komunismus, zároveň nechali nahlédnout čtenáře do každodenního života pracujícího člověka, který sám sní o lepším zítřku. Jakým dojmem díla působila na dobového konzumenta *Rudého práva* se můžeme jen domýšlet; s jistotou však lze tvrdit, že cíle próz a básní byly zřejmé, a sice sdělit pocity a životní útrapy, které korespondovaly se zkušenostmi čtenářů těchto novin.

V práci se nejprve podíváme na to, jakou funkci měla tištěná média v období první republiky. Definujeme, co to byl stranický tisk, jaké funkce plnil a na příkladech uvedeme,

že každá strana měla svůj vlastní tisk. Je však nutné si uvědomit, že období první Československé republiky je období hned po první světové válce. Společnost byla otřesená, stejně tak ale i státní a politické uspořádání potřebovaly znovu sestavit. Nejenže po rozpadu Rakouska-Uherska vznikl zcela nový stát – republika – s novým státoprávním uspořádáním, paralelně se vytvořila nová ústava.

Ve dvacátých letech v souvislosti s tiskem došlo také k proměně toho, jakým způsobem bylo možné přemýšlet o povolání novináře a o fenoménu novin jako takovém. Paralelně dochází k rozmachu tiskových koncernů a hned po válce v roce 1918 vzniká i Česká tisková kancelář (neboli ČTK). S pracovní pozicí novináře souvisí také povolání spisovatele. V počátcích dvacátého století byli spisovatelé hlavními příspěvateli do tištěných médií; nejenže to byla pro ně existenční potřeba z čistě ekonomických důvodů, byli také velmi důležití pro kvalitu periodik, a to především z jazykového hlediska.¹ Kromě toho v krátkosti zmíníme, jakou roli hrají, ať už ve společnosti či v životě jedince, účinky masmédií.

V práci se sice zaměříme především na literární příspěvky a rubriky publikované v *Dělnické besídce*, představíme ale také *Rudé právo* jako takové. Pro komunisty bylo *Rudé právo* – slovy komunistického novináře Vojtěcha Dolejšího – „*přední bojový orgán dělnické třídy*.“² Jeho vznik a fungování s sebou neslo hned několik problémů: od boje o Lidový dům, spory mezi samotnými novináři *Rudého práva*, po finanční problémy. Noviny neměly takovou finanční podporu, jakou by potřebovaly, aby mohly samostatně fungovat, a tudíž plně závisely na peněžních příspěvcích buďto svých čtenářů, nebo těch, kteří do něj publikovali.

Bereme-li literární přílohu ve dvacátých letech, musíme zmínit také umělecké ovzduší, které v té době panovalo. Vedle avantgardy, ze které vychází hned několik žánrů a směrů, byly umělecké snahy zaměřeny na literaturu levicově orientovanou, takzvaně proletářskou. Převážná většina děl, publikovaných v *Dělnické besídce*, má výrazně agitační funkci a jejich umělecké hodnoty bývají až druhotným cílem spisovatelů.

Práce je tedy rozdělena na dvě části; v první části usazujeme pojem tiskoviny a novináře do meziválečného období v Československé republice. Dále se krátce dotýkáme problematiky literárních směrů, které ve dvacátých letech dominovaly. Zmiňujeme se také o fenoménu masmédií a jejich významu ve společnosti. V druhé části bude pozornost zaměřena konkrétně na *Rudé právo* a jeho literární přílohu *Dělnickou besídku*. Zabývat se

---

1 KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938)*. Praha: Libri, 2000. s. 339-340.

2 DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Třicet let bojů za socialismus*. Praha: Svoboda, 1951. s. 5-6.

budeme především autory a jejich díly, také tématy, které se v příloze nejčastěji objevují a jazykem, jakým jsou témata zpracována.

Pramenem je samotné *Rudé právo*. Do práce jsme zakomponovali poznatky z nestranné³ sekundární literatury; jako například *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků* od Alexandry Blodigové *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků*, kniha od Barbory Osvaldové a Jany Čeňkové *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami, České země v éře první republiky (1918–1938) I.* od Zdeňka Kárníka, *Dějiny českých médií 20. století* od Jakuba Končelíka a spol. a další.

A aby bylo možné problematiku komunistického tisku uchopit komplexněji, bylo nutné čerpat také ze stranické odborné literatury; pro práci byly především vybrány knihy od již zmíněného Vojtěcha Dolejšího a další knihy, publikované před rokem 1989. Autoři takové literatury pak na *Rudé právo* – a na komunistické novináře vůbec – nahlíží jako na médium, skrze něž soudruzi a soudružky bojovali za svá práva a za slávu socialismu, který pomohli spolu s proletariátem vybudovat. Tyto informace jsme se snažili zpracovat s nestranností, nebo jsme alespoň na tendenčnost upozornili.

---

3 Tedy z takové literatury, která nebyla napsaná ani vydaná do ukončení komunistického režimu v roce 1989.

1. OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY

Abychom pochopili důležitost tištěných médií v určitém období, je nutné zařadit je do dobového kontextu a do atmosféry doby, ve které byla vydávána. Tato práce je zaměřená na dvacátá léta 20. století, tedy dobu komplikovanou nejen kvůli důsledkům hrůz a krvavých bojů z období první světové války, ale také kvůli hospodářským, ekonomickým, národnostním a společenským problémům, které následovaly těsně po jejím skončení. V této době se také vylepšují technologie mimo jiné v zemědělském průmyslu. Nižší společenské vrstvy, zejména dělnická třída, si více uvědomují sebe sama a cílí k emancipaci, dochází ke zmasovění společnosti, a jak píše Broklová ve své knize *Československá demokracie: politický systém ČSR 1918 - 1938 „zmasovění společnosti, její prostorové rozšíření, vytváří také sociální a sociálně psychologické podmínky pro vznik moderních diktatur.“*⁴ Nová Československá republika se stala demokratickou společností, ve které zájmy různých skupin obyvatel hájilo množství stran, prosazujících politiku, která se nacházela na škále od krajní levice ke krajní pravici. Radikální levicová strana – to jest komunistická strana – prezentovala svou politiku prostřednictvím tištěného deníku *Rudé právo* nebo například novinami *Dělnický deník*⁵ či *Rovnost*.⁶

Třebaže byl radikalismus přiznaně cenzurován – čemuž se budeme věnovat později – přesto *Rudé právo* přispívalo k radikalizaci svých čtenářů burcováním a vyzýváním k akci. Ostatně Vojtěch Dolejší, jeden z předních komunistických novinářů, který se v novinářském oboru angažoval ve třicátých letech, a především v letech poválečných⁷, přisuzuje *Rudému právu* zásadní roli: „30 let Rudého práva je 30 let bojů... za pravdu, za mír, za vlast, za socialismus“.⁸ Je tedy patrné, že pro komunisty byl tento deník médiem, které sloužilo jejich nástupu k moci několik let po skončení druhé světové války. Musíme si však uvědomit, že ve dvacátých letech byla krajní levice ve své činnosti omezována a kontrolována a jejich tiskoviny cenzurovány.⁹ Tento text ale nebude zaměřen na příspěvky *Rudého práva* jako

---

4 BROKLOVÁ, Eva. *Československá demokracie: politický systém ČSR 1918-1938*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1992. s. 100

5 *Dělnický deník* byl deník ostravských komunistů; byl vydáván v letech 1919 až 1934.

6 *Rovnost* byla brněnským dělnickým časopisem; byla založena v roce 1885. Nyní je deník vydáván pod názvem *Brněnský deník*; vlastníkem je v současné době akciová společnost Vltava-Labe-Press. Pro více informací viz KÁRNÝ, Michal. *Město Brno pohledem lidí z různých oborů – soubor rozhovorů* [online]. Brno, 2008 [cit. 2022-01-08]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/hkvst/Bakalarska_prace.pdf. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita.

7 RŮŽIČKA, Daniel. Vojtěch Dolejší. *Totalita.cz [online]*. [cit. 2022-01-08]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_dolejsiv.php

8 DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Třicet let bojů za socialismus*. Praha: Svoboda, 1951. Praha: Svoboda, s. 5.

9 KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. s. 35.

takového, ale pozornost bude věnována *Dělnické besídce*, nedělní literární příloze *Rudého práva*.

1.1 Politický systém první Československé republiky

Vzhledem k tomu, jak úzce byla prvorepubliková politika spjatá s tiskem,¹⁰ je dobré zmínit se o fungování dobové politiky, abychom lépe pochopili souvztažnost těchto dvou skutečností a jejich vzájemnou spolupráci. Politický systém Československa byl ústavou z 29. února 1920 definován jako parlamentní demokracie.¹¹ Díky nově přijaté ústavě došlo k zrovnoprávnění občanů. Kromě občanských a politických práv získali lidé možnost vykonávat jakékoliv povolání či živnost. Mohl být volně používán jakýkoliv jazyk, a to nejen v soukromém, nýbrž i ve veřejném životě.¹² Také podoba svobody projevu vlastního mínění byla pozměněná a ústavně uzákoněná. Broklová ve své knize *Československá demokracie: politický systém ČSR 1918–1938* píše že „Svoboda projevu mínění byla v roce 1923 usměrněna zákonem na ochranu republiky,“¹³ Cenzura byla za první republiky přiznaná; oproti minulému režimu císařského Rakouska nesměl být tisk v nově založeném Československu podrobován předběžné cenzuře, nýbrž cenzuře dodatečné.¹⁴

Zákonodárnou moc měl parlament, který se skládal ze Senátu a Poslanecké sněmovny, do nichž mohli volit jak ženy, tak muži, a to po dovršení jednadvaceti let a pod podmínkou, že byli státními občany. V čele státu byl prezident, který spolu s vládou tvořil orgán výkonné moci. První republika disponovala přísliby demokracie, svobody v kultuře a reformami ve společnosti, která měla fungovat v ideálním soužití. Ztělesnění těchto zásadních myšlenek byl takzvaný Hrad. Hrad je zjednodušené metaforické pojmenování pro prezidenta – v této době byl prezidentem Tomáš Garrigue Masaryk – a pro ty politiky, kteří byli prezidentovou nedílnou politickou součástí. Svou důležitou roli hrály také politické strany, které spolu musely, i přes veškeré ideologické rozpory a politické nesouhlasy, spolupracovat, a to v zájmu soužití všech národů a zájmových skupin, které ve státě koexistovaly.¹⁵

---

10 Této problematice se podrobněji budeme věnovat v kapitole o prvorepublikových tiskovinách.

11 KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. s. 29.

12 BROKLOVÁ, Eva. *Československá demokracie: politický systém ČSR 1918–1938*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1992. s. 70

13 Tamtéž, s. 64.

14 Tamtéž.

15 KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. s. 29.

Ne všechny národy měly v nové republice stejné postavení, což bylo způsobeno značnými vývojovými rozdíly v území republiky. Srovnáme-li české země s Podkarpatskou Rusí či se Slovenskem, byly na tom z kulturního, hospodářského i technologického hlediska lépe. Orientačně se česká společnost ubírala k západnímu smýšlení – její snahy se obracely na zlepšení školství a kultury, dbaly na infrastrukturu a rozvoj měst. Také česko-německé vztahy měly po první světové válce podobu spíše nesnášenlivosti, která se koncem dvacátých let, kdy svět zachvátila velká hospodářská krize, vyhrotila do krajnosti. Následky všech těchto okolností výrazně dopomohly nacistickému Německu převzít moc koncem třicátých let.¹⁶

Válka měla dopad nejen na materiální svět lidí, ale také na jejich svět duševní. Společnost si v rámci politického života vytvářela různé ideje, jak by politika měla vypadat, aby se měli co možná nejlépe a aby poskytovala ochranu či prevenci před další takovou válkou. Stanislav Balík rozlišuje čtyři principy dominující ideje:

1. *republikánství*, tedy protějšek monarchismu,
2. *sociální radikalismus* jako výraz nutnosti přebudovat společenský stav v novém státě,
3. *antikatolicismus a odluku církve od státu*, čímž se projevovaly reformační snahy T. G. Masaryka,
4. *čechoslovakismus a československý nacionalismus* – po válce byla národnostní otázka intenzivnější kvůli osamostatnění států. Komunisty bychom zařadili do kategorie sociálního radikalismu, a to ze zcela jasných důvodů. Navíc byly v českých zemích naléhavé menšinové otázky, spojené především s česko-německými vztahy. Zmíněné čtyři principy měly sumou být protikladem habsburské monarchii.¹⁷ Těch, kteří se chtěli vrátit k monarchii, bylo pramálo; většina občanů v ní viděla častěji a intenzivněji její negativa, ke kterým se odmítali znovu vracet.

Hlavními politickými stranami první republiky byly – seřadíme-li od krajní levice k pravici – Komunistická strana Československa, radikálně levicová strana, jejíž snahy směřovaly k bolševizaci společnosti po vzoru SSSR. Mezi její hlavní aktéry patří Alois Muna nebo Josef Synek.¹⁸ Další, levicově orientovaní, byli členové Československé sociálně demokratické strany dělnické; významnými politiky, kteří ve straně působili, byli František

¹⁶ Tamtéž, s. 29-30.

¹⁷ BALÍK, Stanislav a kol. *Politický systém českých zemí 1848-1989*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2007. s. 45

¹⁸ VEJPRAVOVÁ, Šárka. *Politický systém ČSR 1918-1929*. [online]. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2013. [cit. 2021-10-17]. Dostupné z: <https://otik.zcu.cz/bitstream/11025/9736/1/DP-Vejpravova.pdf>. s. 38.

Soukup a Antonín Němec. Další významnou stranou byla Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu, v jejíž čele stál Antonín Švehla. Snahy prokatolických politiků zastupoval mimo další Jan Šrámek s Československou stranou lidovou. Stranu příklánějí k pravici, Československou národní demokracii, zastupovali především Alois Rašín a Karel Kramář. Krajně pravicovou Československou stranu národně socialistickou zastupoval například Jiří Stříbrný.¹⁹ V politice první republiky působily také jiné české, slovenské, německé a maďarské politické strany.

1.2 Prvorepublikové tiskoviny

Denní tisk byl úzce spojen s politikou a každá strana měla své vlastní tiskoviny. Ještě, než se podíváme na stranický tisk u nás, je na místě zmínit pojem *politický paralelismus*. Tento pojem – respektive „stranický politický paralelismus“ – užívá také Colin Seymour-Ure.²⁰ Politický paralelismus Paolo Mancini²¹ definuje v kontextu mediálního systému.²² Pojem zahrnuje hned několik prvků; jedním z nich je to, v jaké míře se politická orientace odráží v mediálním obsahu. Dále pak jaké vztahy, spolupráce existují mezi politickými stranami a médii (ale také jinými organizacemi, jako například sdružení apod.). Politický paralelismus zahrnuje také skutečnost, jak se známé a významné osobnosti angažují v politice či k jaké politické orientaci se přiklánějí novináři konkrétních tiskovin. S tím vším úzce souvisí politická regulace médií a zároveň potřeba politiky se v médiích projevit.²³

Stranický tisk se u nás rozvíjel již od 90. let 19. století; noviny jako komunikační prostředek byly jedním ze zásadních pojítek mezi vedením politických stran a jejich členy. Během 20. let a hlavně 30. let došlo ke kvantitativnímu růstu tištěných médií – oproti roku 1920, kdy vycházelo okolo 2 800 titulů, se tituly rozšířily téměř o dvojnásobek a jejich celkový počet byl téměř 4 000.²⁴ Vojtěch Dolejší však tento číselný údaj vyvrací tezí, že do

---

19 Politické strany, jejich rozčlenění a zastupitele, přehledně a podrobněji mapuje VEJPRAVOVÁ, Šárka. *Politický systém ČSR 1918-1929*. [online]. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2013. [cit. 2021-10-17]. Dostupné z: <https://otik.zcu.cz/bitstream/11025/9736/1/DP-Vejpravova.pdf>.

20 Americký politik, historik.

21 Italský mediolog.

22 HROMÁDKOVÁ, Tereza. *Výbraná témata politické komunikace z díla italského mediologa Paola Manciniho (politický paralelismus, profesionalizace, veřejná sféra)* [online]. Brno, 2010 [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/fj08d/Paolo_Mancini_diplomova_prace.pdf. Diplomová práce. Masarykova Univerzita, s. 19.

23 HALLIN, Daniel C. a MANCINI, Paolo. *Systémy médií v postmoderním světě: tři modely médií a politiky*. Praha: Portál, 2008. s. 126-137.

24 KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. s. 40-41.

celkového počtu byly coby samostatné deníky započítány i tzv. hlavičkové listy,²⁵ tedy listy, které měly pozměněný název, ale v podstatě shodný obsah, jako listy samostatné.²⁶

Tiskoviny po založení republiky představovaly široké spektrum časopisů a novin. Zaměřovaly se na kulturu, umění, literaturu, architekturu, módu, životní styl i reklamu. Svoboda tisku byla omezena zákony, které se soustředily na zločiny, činy ohrožující státní tajemství nebo na urážky na cti. Po tom, co v roce 1938 nastoupilo k moci fašistické Německo v čele s Adolfem Hitlerem, se cenzurní podoba a svoboda projevu znovu pozměnily. Oproti první republice byl tisk více hlídaný a kontrola započala již před tím, než byl text vytištěn.²⁷ Cenzura médií je projevem přesvědčení společnosti o jejich moci a také o jejich nepopíratelném dopadu na jedince jak individuálně, tak v celospolečenském měřítku. Je jasné, že každodenní příjem podobně formulovaných informací z jakéhokoliv druhu médií na jejich recipienta určitým způsobem působí. Pakliže není čtenář dostatečně kritický, nevyhne se vlivu, jakým média působí. Vlivnost médií si uvědomovali lidé dříve před moderní společností – cenzurní praxe totiž začala ještě dříve, než Gutenberg vynalezl knihtisk, třebaže omezení nebyla v takové markantní míře, v jaké je známe z praxe totalitních režimů.²⁸

Jak již bylo řečeno, politika za první republika byla úzce spjata s tiskem, přesto však nemohly politické strany vlastnit noviny ani časopisy; vztah mezi stranou a tiskem byl na bázi spolupráce.²⁹ Důvodem bylo, že politické strany nebyly chápány jako právnická osoba, a tudíž nemohly vlastnit majetek.³⁰ I tak ale mohl čtenář zjistit, jaký tisk patří k jaké straně – stačilo si tuto informaci přečíst pod hlavičkou novin či časopisů, kde se tiskovina hlásila k určité politické straně. Samozřejmě se společnost neobešla bez jiných tiskovin – takových, které by byly tematicky jinak zaměřené, ne především politicky. To samé platí o žurnalistech či o vlastnících tisku, kteří chtěli psát či prodávat to, po čem by byla vyšší poptávka. Proto kromě stranických tisků existovaly také periodika zaměřená na různé skupiny, ať už ženy či mládež, nebo časopisy s odlehčenější tematikou a bulvárně laděné časopisy.³¹ Dále

---

25 DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Noviny a novináři: z poznámek a vzpomínek*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963. s. 13.

26 OSVALDOVÁ, Barbora a ČENKOVÁ, Jana. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Praha: Academia, 2017. s. 13.

27 Tamtéž, s. 11-14.

28 JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPOVÁ. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. s. 155.

29 Tamtéž, s. 18.

30 DOLEJŠÍ, Vojtěch. *40 let Rudého práva*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1960. s. 45.

31 Tamtéž, s. 18.

vycházely noviny s užším zaměřením – například sportovní noviny, náboženské či spolkové.³²

Čím důležitější deník, tím častěji vycházel – ty významnější deníky vycházely alespoň dvakrát denně – ráničky ráno a večerníky odpoledne – každý den v týdnu. Právě (a mimo jiné) noviny *Rudé právo* vycházely dvakrát denně. Méně významné noviny se tiskly buďto obden, nebo třikrát až čtyřikrát do týdne. Jejich náklad se lišil; poptávka určovala nabídku, většinou však docházelo k nadprodukcí tištěných médií.³³ Díky technickému pokroku byla ulehčena nejen produkce, rozšířily se také možnosti vydávání novin. Nově bylo možné produkovat noviny v tzv. středoevropském formátu, což je zhruba v rozměru 45 x 30 cm. Počet stran se běžně pohyboval kolem dvanácti, o svátcích a v neděli mohl dosáhnout až dvacet a více.³⁴

Přestože se vnitřní uspořádání novin lišilo, platila určitá pravidla, která určovala jejich podobu. Téměř každé číslo novin bylo uváděno úvodníkem, který obsahoval vyjádření k aktuálnímu dění a zásadní postoje redakce, pak také aktuality s mimořádnou závažností. Další stránky obsahovaly zahraniční události, zprávy, rubriky a nakonec inzerce.³⁵ Jedním z oblíbených publicistických žánrů³⁶ byl fejeton (nebo také podčárník; název vychází z místa umístění fejetonu); často byl politicky zaměřený, ironický a hyperbolický.³⁷ Stejně tak tomu bylo i v případě *Rudého práva*, které dodržovalo dobovou podobu obsahu – respektive ty obsahové okruhy, které sledovaly i jiné tiskoviny.

1.3 Deníky politických stran a tiskové koncerty

Stranických listů bylo pochopitelně víc. V této práci uvádíme jen takové tiskoviny, které byly ústředním orgánem dané politické strany. Ústředním deníkem Československé národní demokracie byly *Národní listy*. Tato tiskovina navazovala na činnost mladočeské strany a tím pádem patří mezi nejstarší. Ústředním listem Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu byl ránek *Venkov*. Československá strana lidová měla tisk spojený s katolicky orientovanými politiky; mezi jejich periodika patří například *Lidové listy* (a ve spolupráci s Československou akciovou tiskárnou a Spolkem pro vydávání katolického tisku

32 DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Noviny a novináři: z poznámek a vzpomínek*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963. s. 14.

33 KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. s. 38-39.

34 Tamtéž.

35 KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938)*. Praha: Libri, 2000. s. 326-327.

36 Fejeton nebyl vždy brán jako žánr, někdy znamenal rubriku.

37 OSVALDOVÁ, Barbora a ČENKOVÁ, Jana. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Praha: Academia, 2017. s. 47.

produkovaly *Rodokaps*, tedy „román do kapsy“.³⁸ Levicově orientovaní členové Československé sociálně demokratické strany dělnické hájili své zájmy v ústředním deníku *Právu lidu*. Radikálně levicové názory propagovalo *Rudé právo*, tiskovina Komunistické strany Československa.³⁹ Mezi další komunistické a levicově orientované listy patří například časopisy *Var* a *Tvorba*, společensko-kulturní noviny. Krajně pravicová Československá strana národně socialistická, jejíž tisk vycházel v koncernu Melantrich, vydávala mimo jiné *České slovo*.⁴⁰

Na okraj ještě zmíníme tiskové koncerny. Po vzniku samostatného státu začaly bankovní společnosti vytvářet koncerny, které se podílely na produkci tisku. Mezi první patří Živnobanka a Anglo-Pragobanka. Největším koncernem byl již zmíněný Melantrich,⁴¹ který byl díky Jaroslavu Šaldovi⁴², přeměněn v koncern z menších národně socialistických tiskařských družstev. Melantrich byl natolik výdělečný, že strana byla v podstatě finančně závislá na něm. Melantrišská produkce se orientovala hlavně na komerční zisk, sekundárně pak na politickou agitaci; její cílovou skupinou byl masový čtenář, nabízela především zábavné čtení.⁴³

Mezi další největší koncerny patří tiskařské a nakladatelské podniky Novina, které byly spjaty s agrárníky. Vydavatelským podnikem Československé národní demokracie byl koncern Pražské akciové tiskárny, Lidová strana spolupracovala s Československou akciovou tiskárnou. Jiří Stříbrný, byť ne za politickou stranu, nýbrž za vlastní osobu, vlastnil koncern Tempo, který se zabýval distribucí bulvárního tisku, jak deníků, tak satirického týdeníku *Šejdrem*.⁴⁴ Pod Československou sociálně demokratickou stranu spadal koncern Lidová tiskárna Antonína Němce a spol., která vydávala mj. *Právo lidu*. Po rozkolu uvnitř strany a s vytvořením KSČ si komunisté nezařídili spolupráci s žádným koncernem a *Rudé právo* vydávala fyzická osoba, která nikdy nehrála ve straně zas tak význačnou roli. Navíc se konkrétní vydavatelé rychle ve své pozici střídali.⁴⁵ Fungovaly také menší koncerny a

---

38 Tamtéž, s. 19.

39 KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938)*. Praha: Libri, 2000. s. 327-330.

40 Politické strany a jejich tiskoviny detailněji mapují například Bednařík a spol. v *Dějínách Českých médií: od počátku do současnosti* nebo Osvaldová a Čeňková v *České publicistice mezi dvěma světovými válkami*. My se již touto problematikou zabývat nebudeme; pozornost budeme věnovat politickým tiskovinám obecně s konkrétním zřetelem zaměřeným na komunistické *Rudé právo*.

41 BERÁNKOVÁ, Milena, KŘIVÁNKOVÁ, Alena a RUTTKAY, Fraňo. *Dějiny československé žurnalistiky*. Praha: Novinář, 1988., s. 55.

42 Hlavní strategická vůdčí osobnost národně socialistického tisku.

43 KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. s. 48-49.

44 BERÁNKOVÁ, Milena, KŘIVÁNKOVÁ, Alena a RUTTKAY, Fraňo. *Dějiny československé žurnalistiky*. Praha: Novinář, 1988., s. 56.

vydavatelské podniky, například koncern Čechie, vydavatelství Globus, Rodina či Slovenská grafia.⁴⁶

Rudé právo bylo sedm let po svém založení tištěno v tiskárně Grafia, která se nacházela v Myslíkově ulici. V roce 1927 si komunističtí straníci zakoupili dům v Karlíně, kam se posléze přestěhovala redakce *Rudého práva* spolu s tiskárnou a se sekretariátem strany. Provoz tiskárny byl pod vedením Jaroslava Hoffmana.⁴⁷

---

45 BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. s. 172-173.

46 BERÁNKOVÁ, Milena, KŘIVÁNKOVÁ, Alena a RUTTKAY, Fraňo. *Dějiny československé žurnalistiky*. Praha: Novinář, 1988., s. 57.

47 DOLEJŠÍ, Vojtěch. *40 let Rudého práva*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1960. s. 45.

1.4 Odborný zájem o média a postavení novináře

Byť je naším tématem literární příloha novin *Rudého práva*, za zmínku stojí i skutečnost, že se projevil větší zájem o problematiku žurnalistiky a médií zrovna v první polovině 20. století, což tedy spadá do kontextu námi probíraného období. Došlo tak k soustavnému sledování médií a toho, jak se promítají do sfér publikačních, vzdělávacích i žurnalistických. Významným krokem v ČSR bylo založení Svobodné školy politických nauk v roce 1928, která se zaměřovala mimo jiné na rozsáhlejší a lepší vzdělání novinářů v jejich oboru.⁴⁸ Paralelně se začalo profesionalizovat povolání novináře, docházelo ke specializaci redakcí, vytvářela se profesní etika. Konkretizovala se definice pracovních úvazků, třebaže bylo novinářské povolání coby samostatné zaměstnání ustavováno již během devatenáctého století.⁴⁹ S rostoucím počtem tisku se pojem „novinář“ zproblematizoval, proto ho bylo také potřeba definovat. Čistě s profesních důvodů bylo nutností vymezit novináře externího a novináře-zaměstnance.⁵⁰

Otázkou, jak dříve lidé chápali média a jejich funkci, se zabývá mimo jiné autory také Petr Poslední. Ve své stati *Funkce periodické publikace v literární komunikaci* uvažuje nad možnostmi úzkého vztahu mezi literaturou a žurnalistikou. Tvrdí, že většina literárních teoretiků, historiků a sociologů se zabývala čistě strukturní výstavbou textů a jejich umístění, případně sledovala vývoj žánrů na pomezí žurnalistiky a beletrie, což jsou dva rozdílné systémy. Domnívali se však, že se tyto dva systémy ovlivňují, doplňují, či dochází k jejich syntézy. Periodika pak chápali jako místo, kde se může žurnalistika spojit s beletrií čili „objektivní“ se „subjektivním“, hegelovsky řečeno by došlo ke sloučení teze s antitezí a vznikla by synteze. Zároveň badatelé upírali svou pozornost na problematiku vnímání celých souborů textů, přímočaré četbě, která je závislá na uspořádání a formátování následujících čísel či na čtenářských reakcích. Tyto reakce vycházely z postupně vštěpovaných návyků sledovat rubriky, obsahu na pokračování a kontinuální příspěvky. Již bylo srozumitelné, že smysl tiskovin nebyl jen informativní a zábavní, ale také dopomáhal vytvářet a formulovat veřejné mínění společnosti.⁵¹

---

48 Tamtéž, s. 188-189.

49 JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. s. 33.

50 KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. s. 65.

51 POSLEDNÍ, Petr. *Funkce periodické publikace v literární komunikaci* (In) *Povídka, román a periodický tisk V 19. a 20. století*. Praha: ÚČL AV, 2005. s. 9-11.

O takzvaný *public opinion* (veřejné mínění) se zajímal Walter Lippman⁵², autor stejnojmenné knihy z roku 1922. Byť je to dílo spíše z odvětví politologie, i tak se dotýká otázky, která je spjata s médii, a sice jaký vliv na člověka mají. Stejně se i Max Weber zabýval myšlenkou, jakou roli mají ve společnosti novináři. Sociologie, politologie, historie a sociální psychologie jsou disciplíny, které jsou obsaženy – a na které teorie navazuje – v teorii masové komunikace; teorii, která se začala ustanovovat ve třicátých a čtyřicátých letech minulého století.⁵³

U nás byly vydávány mediálně zaměřené odborné časopisy, jako na příklad *Časopis Svobodné školy politických nauk v Praze*, který zřizovala jmenovaná škola. Nejvýznamnějším periodikem byl měsíčník *Duch novin*, jehož cílem bylo rozvíjet odborný zájem o média.⁵⁴ Periodikum začal vydávat Oskar Butter, který chápe „*novinovědu*“ coby svébytnou společenskou disciplínu, kterou je nutné rozšiřovat do společenského povědomí.⁵⁵ Novinářství se věnovali i Karel Hoch či Josef Penížek⁵⁶ či Jaroslav Koudelka. *Novinověda* u nás však neměla dlouhého trvání. V totalitních režimech se vědní obor zabýval žurnalistikou a potenciálem médií coby podporou udržování režimu.⁵⁷

Podle výše zmíněných bádání jsou tedy patrné určité vlivy médií na publikum. Stejně tak i *Rudé právo* mělo na svého čtenáře působit. Za první republiky oslovovalo soudruhy, soudružky a proletariát a podněcovalo je k revoluci. Tuto problematiku více probereme v dalších kapitolách.

---

52 Srov. LIPPMANN, Walter a Ladislav KÖPPL. *Veřejné mínění*. Portál, 2015.

53 JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPOVÁ. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. s. 23-25.

54 KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. s. 189.

55 BLODIGOVÁ, Alexandra a kol. *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků*. Praha: Státní ústřední archiv, 2002. s. 14.

56 HOCH, Karel: Dějiny novin a časopisů. II. Od roku 1860 do doby současné. In *Československá vlastivěda. VII. Písemnictví. Sfinx*, Bohumil Janda, Praha 1933, s. 501.

57 JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPOVÁ. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. s. 25.

3. ROLE SPISOVATELE-NOVINÁŘE V MEZIVÁLEČNÉM KONTEXTU

Vzhledem k tomu, že probíráme literární přílohu, je potřeba pochopit úzkou spojitost mezi spisovateli a novináři. Spousta spisovatelů, kteří přispívali do novin v předválečné době, navázala po válce na svou žurnalistickou kariéru; jako příklad uvedeme Karla Čapka a jeho bratra Josefa, a Karla Poláčka (tzv. „čapkovská generace“), kteří přispívali do *Lidových novin*, dále pak Ivan Olbracht, Marie Majerová, S. K. Neumann a jiní, jejichž zájem byl zaměřen na levicový tisk. Spolu s rozvojem žurnalistiky a publicistiky docházelo k demokratizaci literatury – literatura byla dostupná širší společnosti, nebyla již exkluzivně pouze pro zámožné. Její pozornost se více zaměřovala na širší čtenářské publikum a jeho čtenářské potřeby. Třebaže je nasnadě, že tendenci k lidovosti měla hlavně generace mladší, počátky najdeme také v generaci předválečné.⁵⁸ Spisovatelé ve dvacátých letech – a celkově v první polovině 20. století – považovali kariéru novináře za samozřejmou součást své tvorby. Redakce novin si uvědomovaly kvalit (jako například zkvalitnění příspěvků z jazykového hlediska), které do jejich tisku spisovatelé vnášeli, a proto se snažily jich zaměstnat co nejvíce. Oblíbenými žánry, které periodika obsahovala, byly úvodníky a průběhu dvacátých let lze vysledovat vyšší počet autorů-úvodníků a komentátorů, jejichž práce noviny a časopisy zkvalitnily.⁵⁹

Jazyk levicově orientovaných autorů, kteří psali v době meziválečné, byl lidovější: chudší na jazykové prostředky, prostší tak, aby mu rozuměli i běžní lidé, především tedy proletariát; bylo tomu tak jak v literatuře, tak v publicistice či žurnalistice. Literatura, publicistika i žurnalistika v době předválečné byla však opakem – sloh autorů byl košatý a bohatý na jazykové prostředky. Jazykovou vytríbenost a jeho krášlení v tisku zavedl (mimo jiné) Viktor Dyk.⁶⁰

Být novinářem bylo pro spisovatele nejen naplnění nutnosti doby – tedy propojení umělecké práce s prací novinářskou – bylo to pro ně také ve většině případů existenciálně zásadní, čistě kvůli potřebám finančního výdělků.⁶¹ To, co si spisovatelé za svá díla vydělali, jim nestačilo na zajištění základních životních potřeb v únosné podobě, proto byli nuceni

---

58 MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury*. Praha: ČSAV, 1995. s. 163.

59 KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938)*. Praha: Libri, 2000. s. 339-340.

60 HOCH, Karel: *Dějiny novin a časopisů*. (In) *Československá vlastivěda*. Praha: Bohumil Janda, 1933. s. 501.

61 BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. s. 158.

vykonávat vedlejší práci – nejčastěji to byla pracovní pozice novináře. Povolání spisovatelů mohla být různorodá, jako například učitel, advokát, profesor atd. Navíc měli novináři tu výhodu, že byli mezi prvními, kteří se dozvídali novinky ze sfér politických či uměleckých; tyto příběhy a informace se pak samy nabízely, aby je někdo literárně zpracoval.⁶² To ostatně souvisí s překračováním hranic žánrů a s jejich prolínáním. Což se mimochodem neprojevovalo jen v literatuře a žurnalistice, ale také ve filmu, v hudbě a v dramatické produkci.⁶³

V této souvislosti stojí za zmínku novinářské organizace. V období mezi dvěma světovými válkami hrály organizace důležitou roli v životě novináře; zajišťovaly novinářům uspokojivé jak pracovní, tak životní podmínky, podporovaly je v jejich vzdělávání a v možnostech zapojovat se do řízení spolku a do společenských akcí, které organizace poskytovaly.⁶⁴ Některé spolky byly založeny ještě před první republikou; například Spolek českých žurnalistů – spolek levicově zaměřený – který vznikl v roce 1877. V jeho ustanoveních byly vepsány zásady spolku, a sice péče o zájmy žurnalistů a také o jejich vlastní osobu v případě nemoci či neschopnosti práce. Příjmy si členové zajistili vlastním příspěvkem, vstupním poplatkem nebo pořádáním různých akcí. S příchodem nového století byla v roce 1901 založena Jednota českých novinářů.⁶⁵ Spolky si vytvářely vlastní fondy, nebo poskytovaly finanční příspěvky pro ty členy, kteří ztratili zaměstnání, nebo již nebyli schopní práce.⁶⁶ Jedním z nejvýznamnějších spolků, Syndikát československých novinářů, byl ustanoven v roce 1926. Jeho prvním vedoucím byl senátor Jiří Pichl.⁶⁷

Novináři a spisovatelé, kteří přispívali do stranického tisku, psali tak, aby jejich příspěvky korespondovaly s myšlenkami té určité politické strany. *Rudé právo* bylo médiem, skrz které byly komunikovány myšlenky a zásady komunismu, a podle Klementa Gottwalda by měl mít správný komunistický novinář dvě vlastnosti – a sice „... , aby mu bylo vždy jasné, co chce psát, aby znal dobře věc, o níž píše“⁶⁸ a aby „jeho myšlení i vyjadřování bylo

---

62 DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Noviny a novináři: z poznámek a vzpomínek*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963. s. 302-303.

63 BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. s. 158.

64 BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. s. 182-183.

65 DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Noviny a novináři: z poznámek a vzpomínek*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963. s. 291-293.

66 KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. s. 67.

67 BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. s. 182-183.

68 GOTTWALD, Klement. *Klement Gottwald o publicistice*. Praha: Novinář. Prameny a dokumenty, 1979, s. 68.

*jasné, prosté a pravdivé.*⁶⁹ Jak tvrdí Dolejší, spisovatelé přispívající do stranických listů čistě z hlediska uměleckého, literárního projevu, nemuseli nutně ve svých dílech vyjadřovat svá politická přesvědčení.⁷⁰ Ale pokud se zaměříme na příspěvky Dělnické besídky, všimneme si, že i vybraná díla v sobě často nesou témata, která jsou zpracována buďto nepřímou v komunistickém duchu (příkladem mohou být prózy s motivem těžkého osudu pracujících), nebo se jedná přímé proklamace, kdy některá z postav o sobě hovoří jako o komunistovi. Z tohoto důvodu se domníváme, že není v žádném případě možné, aby se čtenář vyhnul přílivu ideologické manipulace. Jak prozaické, tak básnické příspěvky jsou jazykově a významově jasné a prosté.

Petr Poslední poukazuje na úzkou spojitost mezi literární komunikací a periodikem. Spisovatelé po přispění do periodika částečně ustupují svým potřebám, a vzdávají se odpovědnosti, zatímco se ale zároveň podílejí na utváření reality, posilují propagaci myšlenek, které s daným tiskem korespondují, a souhlasí se vším, co se v dané instituci děje. Svůj postoj tím víc upevňují, čím častěji do listu přispívají, například i pokud vydávají prózu na pokračování. To samé platí pro esejistu, který soustavně přispívá do určité rubriky, nebo pokud nějaká významná osobnost poskytuje periodiku soukromé dokumenty, paměti a deníky.⁷¹ Je tedy patrné, že osobnost autora-novináře je nadřazená osobnosti autora-spisovatele.

---

69 Tamtéž.

70 DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Noviny a novináři: z poznámek a vzpomínek*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963. s. 303.

71 POSLEDNÍ, Petr. Funkce periodické publikace v literární komunikaci (In) *Povídka, román a periodický tisk V 19. a 20. století*. Praha: ÚČL AV, 2005. s. 11.

4. RUDÉ PRÁVO

4.1 Peripetie vzniku *Rudého práva*

Ještě, než pozornost bude zaměřena na *Rudé právo*, zmíníme také československý komunistický tisk v Rusku, abychom poukázali na to, že se prvorepublikoví komunisté angažovali i jinde než jen u nás. Prvním takovým listem byla *Svoboda* pod vedením Aloise Muny, vzniknuvší v roce 1917 těsně po Říjnové revoluci. Její práce byla čistě agitační a propagandistická, v duchu revolučních hodnot. Paralelně též rok začal být vydáván časopis *Pochodeň* a rok na to časopis *Průkopník*. Oba sloužily stejnému cíli – posílení levicového smýšlení ruku v ruce se zájmy proletariátu. Následovaly další tiskoviny, například *Proletářská revoluce*, *Pravda* či *Nachriten – Hírek*, noviny, které vydávala Zahraniční sekce politického oddělení 5. armády v čele s Jaroslavem Haškem.⁷²

Říjnová revoluce z roku 1917 požadovala hned několik podmínek; například odstranění soukromého vlastnictví výrobních prostředků,⁷³ či zkrácení pracovní doby na osm hodin, což by zmenšilo rozdíl dělicí střední pracovní vrstvu od vrstvy vyšší.⁷⁴ Komunistická strana Československa tyto zásady též požadovala; zároveň byla její hlavní snahou radikalizace socialismu. Médiem tohoto cíle se stalo *Rudé právo*. Jak píše Vojtěch Dolejší, *Rudé právo* se zasloužilo o „propagaci nesmrtelného učení Marxe, Englese, Lenina a Stalina.“⁷⁵

Na stejný piedestal staví tiskovinu také Klement Gottwald: „(*Rudé právo*) Pomáhalo při výstavbě strany, šířilo světlo učení marxismu-leninismu, bylo neúnavným propagátorem světodějných vymožeností Velké říjnové socialistické revoluce, bojovalo a zapalovalo náš lid k boji a práci na nový, lepší svět.“⁷⁶

Rudé právo – respektive redaktoři a novináři, kteří se svým myšlením přikláněli k radikálnější levici – se odtrhlo od deníku sociálně demokratické strany *Práva lidu*; důvodem byly nejen vnitřní rozpory, ale také organizační problémy.

---

72 BERÁNKOVÁ, Milena, KŘIVÁNKOVÁ, Alena a RUTTKAY, Fraňo. *Dějiny československé žurnalistiky*. Praha: Novinář, 1988., s. 84-85.

73 KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. s. 50.

74 HOCH, Karel: Dějiny novin a časopisů. (In) *Československá vlastivěda*. Praha: Bohumil Janda, 1933. s. 496.

75 DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Třicet let bojů za socialismus*. Praha: Svoboda, 1951. s. 6.

76 GOTTWALD, Klement. *Klement Gottwald o publicistice*. Praha: Novinář. Prameny a dokumenty, 1979, s. 9-10.

Vnitřní neshody způsobilo podle komunistů nedostatečné zapálení pro komunistickou věc. Podrobně se k problematice vyjadřují například Vojtěch Dolejší⁷⁷ a Milena Beránková.⁷⁸ Autoři líčí důležitost toho, aby členové levicové politiky souhlasili se zásadami komunistické internacionály (dále jen KI) a aby si je osvojili a přijali za své. Pakliže se strana chtěla stát členem KI, musela splňovat dvacet jedna podmínek; tím nejzásadnějším bylo skoncovat s politikou oportunistu⁷⁹ – tedy že každá strana, která je členem KI, se musí nazývat komunistická. Podmínky byly vytisknuty v *Právu lidu* na začátku září v roce 1920, problémem však bylo, že ve stejných novinách byly tištěny též názory proti KI. Komunisté viděli chybu v Josefu Stivínovi, členu redakce, který se klonil spíše k pravici. Stivín zastával názor, že vstupem do III. internacionály by došlo ke skončení samostatnosti strany, která by se stala závislou čistě na Rusku.⁸⁰ Nakonec se ale nejdůležitější složky marxistické levice v sociálně demokratických stranách v Československé republice k zásadám KI přihlásily. Pro KSČ zbývalo sloučit se s německým oddělením KSČ, s polskou a židovskou komunistickou skupinou a s Neumannovým svazem komunistických skupin. Dne 2. listopadu 1921 došlo na slučovací sjezdu k vytvoření jednotné internacionální komunistické strany.⁸¹ Zatímco politické strany řešily tyto otázky, také v tisku došlo ke změnám. S vyjádřením marxistické levice došlo k definitivnímu rozkolu v *Právu lidu*.

Za několik dní po vyhlášení podmínek III. KI, 17. září, Ivan Olbracht vyslovuje v úvodníku *Rudého práva* svůj vstup do internacionály. Týž den přišel do Lidového domu předseda výkonného výboru sociálně demokratické strany Antonín Němec s výzvou, aby se ti, kteří nesouhlasí s radikální levicí, odebrali do nové redakce *Práva lidu* v Beaufortově tiskárně. Spolu s Němcem odešel mimo jiné také šéfredaktor listu Josef Stivín. Den poté vyšly dva listy Práva lidu – jeden v tiskárně Lidového domu v Hybernské ulici pod názvem *Staré Právo lidu*. Ti, kteří odešli, vydali svůj znovu první díl *Práva lidu* v tiskárně Beaufortově. Tento list byl komunisty posměšně nazýván „*Bílým právem*“ – bílým proto, že bílá barva byla barvou kontrarevoluce. Barvou revoluce je rudá, a tudíž se komunisté rozhodli pojmenovat svůj deník *Rudé právo*.⁸² A to, že *Rudé právo* mělo být hlasem dělnické

77 Srovnej DOLEJŠÍ, Vojtěch. *40 let Rudého práva*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1960. s. 19-23.

78 Srovnej BERÁNKOVÁ, Milena, KŘIVÁNKOVÁ, Alena a RUTTKAY, Fraňo. *Dějiny československé žurnalistiky*. Praha: Novinář, 1988., s. 19-23. Nutno podotknout, že oba zmínění autoři byli komunisté.

79 Oportunismus nebyl vítán z toho důvodu, že by se některá země, která byla součástí KI, mohla chtít kdykoliv přebrat moc nad KI nebo by se mohla obrátit proti nim. Komunismus disponuje kolektivismem, a tudíž není místo pro individualitu.

80 DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Třicet let bojů za socialismus*. Praha: Svoboda, 1951. s. 19-20.

81 BERÁNKOVÁ, Milena, KŘIVÁNKOVÁ, Alena a RUTTKAY, Fraňo. *Dějiny československé žurnalistiky*. Praha: Novinář, 1988., s. 21-22.

82 DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Třicet let bojů za socialismus*. Praha: Svoboda, 1951. s. 16-18.

třídy, dosvědčuje Gottwald ve svých spisech a – jazykem příznačným pro propagandu komunistické strany – naléhá, aby se „(*Rudé právo*) naučilo řeči, kterou mohou pochopit milióny a aby těmto miliónům umožnilo pochopení jejich cílů a jejich skutečných zájmů.“⁸³

Klíčovým okamžikem v historii *Rudého práva* je také boj o Lidový dům v Hybernské ulici, který se odehrál v rámci generálních stávek v prosinci roku 1920. Komunisté Lidový dům pochopitelně vnímali jako svůj vlastní majetek, vzhledem k tomu, že „..., cihlu k cihle skládali třídně uvědomělí dělníci po dlouhá léta prostředky k zařízení vlastní tiskárny pro svůj časopis.“⁸⁴ Po odchodu méně radikálních pracovníků z listu, zůstal Lidový dům v pravomoci levice; následovala pře. Byl to zkrátka spor o vlastnictví, který započal tím, že se bývalý redaktor *Práva lidu* Antonín Němec chtěl o vlastnictví majetku soudit a soud mu vyhověl. Důsledkem bylo, že všichni zaměstnanci *Rudého práva*, kteří tedy pracovali v Lidovém domě, jej museli opustit a zřít se ho, což odmítli učinit. Dne 9. prosince 1920 došlo k boji mezi revoltujícími dělníky a policií, která je přijela vyhnat. Situace vyvrcholila ve stávkou; trvaly pět dní, než byly komunistickým výborem odvolány.⁸⁵

Rudé právo hned po jeho založení redigoval Bohumil Šmeral. V redakci byli také Ivan Olbracht, Bohuslav Novotný, Filip Dobrovolný, Václav Vacek a další.⁸⁶ Vojtěch Dolejší se ve své knize *Noviny a novináři* podrobně zabýval redakcí *Rudého práva*, nezmiňuje se však o redakci samotné *Dělnické besídky*, a tak se domníváme, že příloha spadala do redakční práce redaktorů, kteří se starali o noviny jako celek.

Jako zajímavost uvádíme, že po oficiální odluce *Rudého práva* od *Práva lidu*, si obě periodika zachovala po nějaký čas totožnou podobu. *Dělnická besídka* totiž nebyla novinkou *Rudého práva*; byla také literární přílohou *Práva lidu*. Srovnáme-li vzhled *Dělnické besídky* obou novin zjistíme, že je naprosto identický. Nadpis je provedeným týmž dekoračním stylem, stejné mají též řešení rozvržení stránek. Totožnost se neomezuje pouze na přílohu; také noviny mají shodnou podobu stran – logotyp se liší tloušťkou, ale je umístěn na stejném místě, text je rozčleněn do tří sloupců, dokonce je použito shodné písmo. Až teprve s příchodem roku 1921 pozměnilo *Rudé právo* vzhled *Dělnické besídky*, byť nebyla změna nijak zásadní – ozdobnému nadpisu dali nově strohou podobu. *Právo lidu* pro svou přílohu ozdobnost zachovalo.

83 GOTTWALD, Klement. *Klement Gottwald o publicistice*. Praha: Novinář. Prameny a dokumenty, 1979, s. 64-65

84 DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Třicet let bojů za socialismus*. Praha: Svoboda, 1951. s. 25.

85 BERÁNKOVÁ, Milena, KŘIVÁNKOVÁ, Alena a RUTTKAY, Fraňo. *Dějiny československé žurnalistiky*. Praha: Novinář, 1988. s. 20-21.

86 DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Noviny a novináři: z poznámek a vzpomínek*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963. 59-60

4.2 Cíle *Rudého práva*

Rubriky v *Rudém právu* z počátku dvacátých let byly v podstatě běžné – například Sport, Soudní síň a tedy soudničky, či Divadlo, díky čemuž se mohl čtenář dozvědět, kdy, kde, co a v kolik se bude hrát. Sumou je však deník plný komunistické propagandy a téměř žádná rubrika se nevyhne nádechu komunistické ideologie. Ať už je to rubrika Literatura, divadlo, umění či Nedělní kukátko, jsou všudypřítomná témata buďto levicově orientovaná, nebo je jejich podání takové, jaké by ideologii vyhovovalo. Je vychvalována literatura levicově smýšlejících autorů (ať už místních nebo zahraničních), příběhy a osudy lidí z dělnické třídy jsou silně emocionálně nabitě a nesnášenlivost je cílená na buržoazii, utlačování imperialismem a důsledky první světové války, která je spojovaná především s padlou rakousko-uherskou monarchií. Příspěvky neustále připomínají ducha Říjnové revoluce, povzbuzují čtenáře ke stávkám, informují jej o průběhu zasedání komunistické internacionály či zasedání komunistů a neustále varují před útlakem – kapitalistů, buržoazie a imperialistů. Jazyk je pro tento typ projevu typický – působí naléhavě, rozrušeně a odhodlaně; užívá takové jazykové prostředky, díky kterým se čtenář cítí povzbuzen a odhodlán čelit čemukoliv, co by mělo v úmysl ohrozit chod strany. Zvolání jsou často zakončena vykřičníky, věty jsou krátké a jejich smysl je jasný. Autorům textů jde o přesvědčivost a jejich texty občas působí, jako by honem někam spěchali, překypují naléhavostí. Nechybějí urážky a pejorativní označování západu, bohatých a měšťanstva. Co novinář-spisovatel, to vlastní rukopis, přesto však v podstatě všichni sledují stejný cíl.

Brian McNair se ve své knize *Sociologie žurnalistiky* zabýval hned několika determinanty, které určují chod žurnalistiky; mezi ně zařadil také politiku a ideologii. Ideologii nemusíme nutně chápat negativně – jedná se (zjednodušeně řečeno) o soubor postojů, názorů a přesvědčení, a záleží na tom, jak s nimi společnost či organizace naloží a k čemu je použijí.⁸⁷ Člověk a celá společnost – respektive její části – ideologii potřebují k tomu, aby fungovali, aby se měli k čemu vy životě obracet. Vyhrocené, radikální politické ideologie si svůj obraz ideálního a perfektního fungování samy stylizují, proto není v totalitních režimech přijatelná jakákoliv negativní kritika ze strany novinářů (a vůbec celkově kohokoliv) systému, který panuje. Není přístupné upozorňovat na žádné vady, kterých se může režim dopouštět. Například od dvacátých let až do let padesátých minulého století panoval v sovětském svazu drobnohled stalinismu, kterému předcházela Lenin a rok

---

87 JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPOVÁ. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. s. 51.

1917, tedy rok Velké říjnové revoluce. Žurnalisté jsou v tomto případě plně v rukou diktatury, která pro své potřeby média znárodňuje.⁸⁸

Brian McNair, Jan Jiráček a Barbara Köpplová a další mediální teoretikové a historikové se přiklánějí k tezi, že žurnalistika šíří hodnoty a informace, které utvářejí veřejné mínění (public opinion). Nejenže pomáhají udržovat ideologii, respektive její určitou podobu, jsou také zdrojem poznatků, které nás obklopují každý den a které by nám bez jejich medializace unikaly. Ve svých pracích se zaměřují na důležitost opakování témat. Pakliže jsou ty samé motivy nebo ty samé způsoby zpracování určitých témat repetitivní, může dojít k ustálení představy, že se jedná o skutečnost, zatímco se vlastně jedná o pouhý „odraz“ reality.⁸⁹ Funguje to na známém principu, a sice že se opakovaná lež stává pravdou. Čtenář si pak užívá – a neustále opakovanou – konstrukci reality přisvojí jako pravdivou o to víc, pokud je jeho přístup k jiným zdrojům omezený či zcela vyloučený. Stejně tak i mediální obsah má určité uspořádání, které se opakuje, je ustálené; formuje kategorie, které disponují společnými rysy, určující jejich podobu (kompozice), obsah (a jeho tematiku) a rysy formálními.⁹⁰

Rudé právo sledovalo jasné cíle – povzbuzovat proletariát a komunisticky smýšlející čtenáře k akci, která by jejich životní situaci zlepšila. Podporovalo nenávisť vůči západu a vyšší třídní vrstvě. Jako prostředek si vybralo opakování téhož, zvolávání téhož. Účinek byl podstatný, jak již víme z vyjádření Vojtěcha Dolejšího či Klementa Gottwalda, kteří sami přisuzovali žurnalistice důležitou úlohu. To vše se projevilo v také v *Dělnické besídce*; konkrétně v samotných dílech. Autoři v nich pracují s tématy (mimo jiné) společenské nerovnosti a životními nesnázemi proletariátu, přičemž používají ony persvazivní a agitační prostředky, typické pro komunistickou stranu.

Komunismus jako jeden z radikálních směrů se těšil v meziválečných letech i v letech poválečných velké oblibě (dokud jej nezastínil další radikální směr, a sice nacismus). Jestliže si připomeneme události, které společnost po první světové válce zažívala, je nasnadě, že vznikala potřeba radikalismu. Již bylo řečeno, že toto období s sebou přineslo neúnosné množství společenských, ekonomických a hospodářských potíží. K tomu je nutné připočítat fakt, že ve vrstvě dělnického lidu začalo docházet k uvědomění si svého špatného

---

88 MCNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. Praha: Portál, 2004. s. 87-88.

89 MCNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. Praha: Portál, 2004. s. 38 a JIRÁK, Jan a BARBARA KÖPPLOVÁ. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. s. 151-190.

90 JIRÁK, Jan a BARBARA KÖPPLOVÁ. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. s. 124.

postavení ve společnosti a k odhodlanosti vyjádřit své potřeby.⁹¹ A přesně proletariát se stal cílovou skupinou krajně vyhocených radikálních stran, které přislíbily lepší zítřky a skvělý život pro běžného člověka; přesně ti se stali cílovou skupinou pro komunisty, kteří na ně promlouvali především skrze *Rudé právo*.

4.3 Přílohy *Rudého Práva*

Podle Barbory Osvaldové je příloha, novin „*tiskovina připojená k deníku nebo časopisu*. *Přílohy bývají tematicky zaměřené [...] nebo se orientují na věkovou skupinu [...], hojně přílohy mívají víkendová vydání deníků... Některé přílohy jsou určeny k pozdějšímu svázání (román na pokračování, recepty apod.)*.“⁹²

Dělnická Besídka nebyla jedinou přílohou *Rudého Práva*. V počátcích listu také vycházela sobotní příloha *Sobota, dělnická kulturní hlídka*, do které přispívali například Josef Hora, Ivan Suk nebo Helena Malířová; příspěvky zahrnovaly také překlady od cizích, levicově smýšlejících autorů, jako například Henri Barbusse či Nikolaje Bachurina (bolševického revolucionáře). *Sobota* začínala a končila poezií a její hlavní náplní byly eseje; autoři nebývali nutně spisovatelé, ale spíše politikové. Pochopitelně byla *Sobota* – jako všechny přílohy *Rudého práva* – psána v duchu komunismu. Jak již vypovídá název, příspěvky se týkaly kultury a všeho, co by mohla kultura obsahovat – ať už sociálně-ekonomické problémy či úvahy týkající se umění; nechyběly ani politické či umělecké osobnosti, novinky, které se odehrály v kulturním životě a aktuality.

Další přílohou byla jednoduše *Příloha Rudého práva*. Neměla však dlouhého trvání a jak vyplývá z jejího podnadpisu v závorce, jednalo se o „*Vydání Večerníku „Rudého práva“ pro venkovské abonenty*“.

Dělnická besídka byla nedělní příloha zaměřená převážně na literární příspěvky (jak poezii, tak prózu) levicově orientovaných autorů. Kromě toho ale měla několik dalších rubrik, jako například politicko-kritické Nedělní kukátko, sport, škola a proletariát atd. Také tam byla občas prohlášení komunistů, aktuality z jejich zasedání či jiné aktuality aktivit komunistů v zahraničí. Nechyběly ani kritiky či recenze jak literatury, tak divadla. Kromě toho zde mohl čtenář zjistit divadelní program nebo si „zahrát“ šachy.⁹³ Podrobněji se na tuto přílohu a její rubriky podíváme v následujících kapitolách.

91 HOCH, Karel: Dějiny novin a časopisů. (In) *Československá vlastivěda*. Praha: Bohumil Janda, 1933. s. 497.

92 OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 162-163.

93 Vždy ke konci přílohy byla vytištěna šachová deska s tahy; variace tahů se proměňovaly v každém vydání.

5. DOMINANTNÍ LITERÁRNÍ SMĚRY PRVNÍ POLOVINY 20. STOLETÍ

Sledujeme-li umělecký (a tedy i literární) vývoj v kontextu vybraného časového období, zjišťujeme, že každý časový úsek, a to jakkoliv dlouhý, má vždy buďto jeden, nebo více dominantních uměleckých směrů. Směry pak jsou podmíněny několika faktory, společenským děním počínaje a generačními preferencemi konče. Můžeme dodat, že je vždy nějaká osobnost či skupina, která vybočuje jinými směry. Pozornost této práce je zaměřena především na počátek 20. století. V této době jsou ještě dozvuky moderny a s ní úzce spjaté směry; od impresionismu po dekadenci. Postupně se však proměňovala společenská situace, a to především tak, že si dělnická třída začala uvědomovat vlastní problémy a snažila se emancipovat v rámci myšlení Karla Marxe, Friedricha Englese a Vladimíra Iljiče Lenina. Změnil se také význam umění, především tedy v proletářské literatuře. Umělci již nesouzněli s heslem „l'art pour l'art“, tedy umění pro umění, nýbrž se zabývali myšlenkou, že umění je od lidí a *pro lidi*. Tak umění pojali levicově orientovaní umělci; snahy se projevovaly především v uskupení Devětsil či v Literární skupině,⁹⁴ avšak své útočiště autoři našli také právě v *Rudém právu*.

Nejen ve dvacátých letech 20. století panoval v komunistické straně antiintelektualismus; pro to se strana orientovala ne na skupinu vzdělaných, nýbrž na běžné obyvatele, tedy hlavně na dělníky. Pochopitelně tomu tak nebylo vždy – komunisté buďto své úsilí obrátili na inteligenci, která by jim efektivněji pomáhala s rozšiřováním myšlenky diktatury proletariátu, nebo na druhou stranu zas docházelo k vyloučení intelektuálů z toho důvodu, že panovaly snahy o prostotu ve straně, o lidovost. V průběhu dvacátých let docházelo právě k té druhé možnosti.⁹⁵

Jak již bylo řečeno, první světová válka s sebou přinesla mnoho trápení – trápení, kvůli kterému sice docházelo v rozkolu společnosti, na druhou stranu ale také ke semknutí určitých skupin. Týkalo se to především mladé generace, která více než kdy dříve pocítovala nutnost své potřeby a názory *manifestovat*. A nejen v uměleckém směru, ale také v společensky kolektivním. Utvářely se tedy různá uskupení – například již zmíněny Devětsil či Literární skupina. Reagují zejména na válku; reakce jsou různé a ať už jde o destrukci a

94 MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury*. Praha: ČSAV, 1995. s. 159.

95 KÁRNÍK, Zdeněk a kol. *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*. Praha: Dokořán, 2004. s. 16-39.

dekonstrukci starých hodnot v duchu expresionismu, či o konstruktivistickou tvorbu nového řádu, vždy se jedná o radikální postoj spojený s uměleckou aktivitou.⁹⁶

Ještě před Velkou říjnovou revolucí byla v Rusku založena Alexem Bogdanem a jeho skupinou organizace Proletkult. Jejich práce nebyla zaměřena pouze na literaturu a publicistiku, ale také na divadelní, výtvarné a další umění. Paralelně u nás vzniká proletářské umění především na literární rovině. Hlavním teoretikem proletářské kultury byl Stanislav Kostka Neumann, který své myšlenky vyjadřoval ve svém časopise *Červen*. K němu se přidávají mladí komunisticky orientovaní spisovatelé; například Josef Hora, Jaroslav Seifert, Jiří Wolker a další. Později, v roce 1922, vydávají stranický časopis *Proletkult*.⁹⁷ Kromě Neumanna se teoreticko-uměleckým životem zabýval také Karel Teige, teoretik a programový vůdce české levicové avantgardy; Teige byl autorem programu Devětsilu, vzniknuvšího v říjnu 1920, a jeho manifestů. Byl mluvčím Skupiny surrealistů v ČSR a jeho snahy se mimo jiné orientovaly na komunikaci s francouzskými, ruskými a německými představiteli avantgardy. Spolu s Vítězslavem Nezvalem utvářeli poetiku poetismu, který se stal jedinečným českým uměleckým směrem. Poetismus byl obsáhnut jak v literatuře, tak ve filmu, divadle a výtvarném umění; spojoval ideje komunismu s hravostí, slavnostností a lidovostí, nechyběla barevnost a jistá bravura. Jedním ze známých listů Devětsilu je časopis *Pásmo*, který se zaměřoval na umění výtvarné či literární, a také na architekturu.⁹⁸

Literatura se mění nejen obsahem, ale také žánrově. Autoři se zaměřili především na poezii a její umělecké prostředky, které pronikají do prozaických děl či do dramát. Tradiční normy jsou zbořeny a střídají je nové; zásadní změnou je poetika volných asociací, která hrála důležitou roli mimo jiné v poetismu a v surrealismu. Již byla zmíněna lidovost a potřeba tvořit pro masu; tuto tendenci započala již generace předchozí v čele s oběma bratry Čapků. Ruku v ruce s tím šly také noviny, které byly cílené na širší publikum a jejichž čtenářstvo představovalo větší publikum, než tomu bylo u čtenářů takzvané „vysoké“ literatury. Stejně tak se i žurnalistika projevovala v literatuře například tím, že docházelo k strukturálním proměnám a do prózy se dostávaly prvky reportáže. Docházelo také ke „krizi románu“, protože si doba vyžadovala spíše emoční zaujetí, lyrismus a poetičnost.⁹⁹ To, jaké by mělo mít umění postavení ve světě, jaký by měl být estetický vliv na člověka a další umělecky a kulturně zaměřené otázky byly ve 20. letech hojně diskutovány. Periodika se

---

96 MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury*. Praha: ČSAV, 1995. s. 156.

97 Tamtéž, s. 159.

98 OSVALDOVÁ, Barbora a ČENKOVÁ, Jana. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Praha: Academia, 2017. s. 130-131.

99 MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury*. Praha: ČSAV, 1995. s. 163.

stala hlavním médiem proklamací těchto názorů.¹⁰⁰ Nutno zmínit, že reportáže v té době byly velmi oblíbené, nejen ve vztahu k literatuře. V meziválečné době se orientace reportáží dělila na dva hlavní směry – levicově orientované autory a demokraticky orientované autory. První směr reprezentoval Bohumír Šmeral, Marie Majerová, Ivan Olbracht a další, spolu s nimi také redaktori *Tvorby* a *Rudého práva*. Druhý směr měl v čele autory kolem koncernu Melantrichu a kolem *Lidových novin*, například Karel Čapek, Eduard Bass a jiní. Jejich cesty také odpovídaly záměru – levice se zaměřila na Rusko a další sovětské země, ti pravicově orientovaní se cílili na země se západním myšlením, jako například Anglie nebo Itálie.¹⁰¹

Zpočátku byly vůdčí směry úzce spjaté s myšlenkou uniformity, s ideálem socialismu a sociálního vyrovnání, s utopickou představou jednotného světa, kde jsou si všichni rovni a lidovost je tím hlavním krédem krásna. Avšak třebaže bylo socialistické myšlení podporováno a obhajováno mnoha autory, někteří z nich přeci jen po čase buď stranu odmítali, nebo strana odmítala je. Do příchodu druhé světové války u nás panovala tendence ke světovosti, k porovnání poměrů a problémů s cizími zeměmi a jejich dějinami, které byly analogicky srovnávány s našimi dějinami. Hlavním tématem se staly problémy sociálně-ekonomické.¹⁰² Jen na okraj podotýkáme, že mezi levicovými spisovateli docházelo ke sporům; především tedy spory mezi Devětsilem a Literární skupinou; problematiku podrobněji mapuje Zuzana Malá ve svém příspěvku *Rozrůzněná avantgarda* v časopisu *Česká literatura*.¹⁰³ Časté polemiky vedli mezi sebou vedli Karel Teige a Františkem Götzem.¹⁰⁴

Paralelně se u nás ve dvacátých letech vyskytovala literatura německá. Výrazná je skupina Pražského kruhu; nejvýznamnějšími autory jsou Franz Kafka a Max Brod. Dalšími autory jsou například Franz Werfel či Hugo Salus. Všichni to byli německy píšící autoři žijící v českém prostředí; většina z nich byla židovského původu.¹⁰⁵ Kromě avantgardy byly v umění i jiné směry, jako například katolická literatura, ruralisté a výjevy z českých vesnic,

---

100 OSVALDOVÁ, Barbora a ČEŇKOVÁ, Jana. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Praha: Academia, 2017. s. 13.

101 Tamtéž, s. 81-82.

102 HOCH, Karel: Dějiny novin a časopisů. (In) *Československá vlastivěda*. Praha: Bohumil Janda, 1933. s. 501.

103 MALÁ, Zuzana. Rozrůzněná avantgarda: poznámky ke vztahu expresionismu a avantgardy v českém kontextu. In. *Česká literatura* [online]. 61. 2013 [cit. 2022-01-21]. Dostupné z: <https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:7b5ce92b-76d9-44a8-8c30-cd118255dee5?article=uuid:b75fd20f-c143-4c75-aa0b-d4e711b248f3>.

104 Tamtéž.

105 BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. s. 157.

historická literatura, dozvuky legionářské literatury. Směry podrobněji zmapovali Jan Václav Novák spolu s Arne Novákem v knize *Přehledné dějiny literatury české*.¹⁰⁶

V nedělní Dělnické příloze Rudého práva – bavíme-li se o letech 1920 až 1922 – však avantgardní tendence tolik nenajdeme. Narativ se převážně, ne-li pouze, zaměřuje na životy prostých, chudých lidí, kteří trpí tíhou osudu. Prostor přílohy je věnován především próze. Kromě děl od českých a slovenských spisovatelů zde byly tištěny také překlady děl spisovatelů zahraničních. Práce se bude této problematice podrobněji věnovat v následujících kapitolách.

---

¹⁰⁶ Dostupné na stránkách Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. <https://arne-novak.phil.muni.cz/node/115>.

6. NEDĚLNÍ LITERÁRNÍ PŘÍLOHA *DĚLNICKÁ BESÍDKA*

Ke vztahu kultury a *Rudého práva* se pregnantně vyjádřil Milan Blahynka ve svém příspěvku *Poezie v Rudém právu 1920–1945* v časopisu *Česká literatura* takto:

„Ústřední tiskový orgán Komunistické strany Československa [...] nejenom sledoval stav a vývoj literatury, umění a kultury, ale také se na tomto vývoji podílel [...] Na stránkách *Rudého práva* byla vůbec poprvé tištěna dlouhá řada básní, próz, a dokonce i úryvku z dramát, děl a dílek [...] kromě toho *Rudé právo* přetiskovalo pro své dělnické čtenáře jak aktuální texty z klasické literatury, z kulturního dědictví, tak i překlady a také ukázky nové tvorby.“¹⁰⁷

Blahynka také upozorňuje na fakt, že *Rudé právo* byly noviny finančně přístupné i chudším čtenářům.¹⁰⁸ *Dělnická besídka* byla místem pro začínající mladé básníky, jakými byli například Jaroslav Seifert či Jiří Wolker, kteří v příloze publikovali své prvotiny (jako příklad uvedeme Seifertovy básně ze sbírky *Město v slzách*). Dalšími přispěvateli byli mimo jiné Marie Majerová, Ivan Olbracht, Stanislav Kostka Neumann, Jindřich Hořejší, Josef Hora, Karel Schulz. V prvních dvou ročnících čtenář narazí na malý zlomek příspěvků od Jaroslava Haška či dokonce jednu reportáž od Egona Erwina Kische. Všichni jmenovaní do přílohy přispívali nejen svými prózami či básněmi, ale také recenzemi, nebo příspěvky do různých rubrik, které probereme později.

V práci bude pozornost zaměřena na méně známé autory, a sice na Ivana Suka, Helenu Malířovou, Michala Mareše, Jana Hostáně, který psal pod pseudonymem „*Faun*“, Emila Františka Míška, Barboru Rezlerovou-Švarcovou, Jaroslava Hůlku, Karla Vaňka, Stanislava Zimu, Petra Skálu (jeden z pseudonymů S. K. Neumanna). Ne všichni do přílohy přispívali stejně frekventovaně a ve stejném množství; podrobněji o tom v dílčích kapitolách o jednotlivém autoru.

Další problematikou, kterou se bude tato práce zabývat, jsou témata a motivy často užívané v dílech řečených autorů. Zřetel věnujeme také jazyku spisovatelů, který koresponduje s komunistickým narativem. Poznatky všech těchto kategorií podložíme úryvky ze samotné *Dělnické besídky*. Spolu s autory budeme zároveň zkoumat i některé jejich příspěvky v příloze, na jejichž základě se budeme snažit poukázat na témata, která se v

---

107 BLAHYNKA, Milan. *Poezie v Rudém právu 1920–45*. *Česká literatura* [online]. 1981, 29(4), 13. [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: <https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:0ef86a83-4117-11e1-8339-001143e3f55c?page=uuid:0ef86bc8-4117-11e1-8339-001143e3f55c>. s. 312.

108 Tamtéž.

Dělnické besídce nejčastěji probírala, a jakým jazykem bylo běžné pro spisovatele témata komunikovat.

6. 1. Autoři přispívající do *Dělnické besídky*

V následujících podkapitolách tedy uvedeme několik autorů spolu s motivy a tématy, s jakými pracovali, které zároveň doplníme úryvky z jejich děl. Jak již bylo výše řečeno, vybraní autoři jsou ti méně známí, kteří však do *Dělnické besídky* přispívali často. Tudíž se nejedná o spisovatele, co do přílohy přispěli jednorázově nebo opravdu poskrovnu, kterých bylo poměrně velké množství; těmi se však zabývat nebudeme. V jedné z předešlých kapitol jsme také zmínili ty známější české autory, jako například Jaroslava Seiferta nebo Jiřího Wolкера, kteří do přílohy přispívali své prvotiny. Do přílohy přispívali i jiní známí autoři, jako například Marie Majerová, S. K. Neumann, Karel Schulz, Ivan Olbracht a další. Téměř veškeré příspěvky všech vyjmenovaných plnily agitační funkci; pokud tomu tak nebylo, pak se alespoň zabývali stejnými tématy, které podrobněji popíšeme v následujících kapitolách. Způsob, jakým byla témata zpracována – ať už těmi méně známými autory či těmi známějšími, se v podstatě neliší. Pakliže bychom chtěli srovnat, zda do přílohy přispívali spíše známí autoři či neznámí, zjistíme, že přispěvateli byli převážně méně známí autoři. Přičemž ale ti známější měli v poměru podstatně více příspěvků než ti méně známí. Byli i tací autoři, kteří v letech 1920 až 1922 do besídky přispěli jen dvěma, třemi povídkami. Takže v přepočtu bylo rozhodně neznámých autorů více, každopádně ti známější měli v *Dělnické besídce* více příspěvků. Znovu podotýkáme, že převážná většina spisovatelů byla levicově orientovaná.

6. 1. 1 Ivan Suk

Ivan Suk, vlastním jménem Josef Suchánek, se narodil 17. února roku 1901 ve Staré Pace. Studoval v Praze, úspěšně dokončil studium umění na filozofické fakultě, nedokončil však započatou právnickou fakultu. Do roku 1921 byl členem Devětsilu, posléze se stal novinářem z povolání. Do roku 1948 redigoval *Československé slovo*, do kterého zároveň přispíval. Kromě *Rudého práva* přispíval také do *Proletkultu*, *Práva lidu*, *Června* a dalších levicově orientovaných periodik.¹⁰⁹

První Sukův příspěvek v *Rudém právu* je v sobotní Dělnické kulturní hlídce, tedy v příloze *Sobota*. Báseň nese název *Dedikace*¹¹⁰; lyrický subjekt vzdává díky milované ženě za

---

¹⁰⁹ FORST, Vladimír a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985. s. 414-415.

¹¹⁰ SUK, Ivan. *Dedikace*. *Rudé právo*, 13. 11. 1920, příloha *Sobota*, roč. 1, č. 41, s. 1.

to, že jej milovala a byla jeho první láskou. V posledním verši ji ale za vše proklíná. Žena je pak postavená do pozice té osoby, která dokáže milovat a přinášet štěstí, ale zároveň dovede ublížit.¹¹¹ Kromě toho napsal několik fejetonů, které však nejsou součástí *Dělnické besídky*, a tudíž se jimi nebudeme zabývat.

Sukovy básně v *Dělnické besídce* nadále pracují s tématy lásky, krásy a bolesti z osamocení. Jako příklad uvádíme básně *Květina za oknem*,¹¹² *Labuť v parku*¹¹³ či *Dopis milence*.¹¹⁴ Motiv milované osoby, která je již po smrti, používá v *Mladé vdově*.¹¹⁵ Věnuje se také lásce neopětované, a to v básni, která má příznačný název *Marná láska*.¹¹⁶ Ve svých dílech hojně užívá variace na témata lásky, jejich krás a pozitiv, upozorňuje však také na jejich bolesti a neštěstí.

V básni *Pokorná neděle*¹¹⁷ pracuje, jako i jiní autoři přispívající do *Dělnické besídky*, s kontrasty; například motivy chudých (nutno dodat, že zároveň pracujících) v protikladu s bohatými. Leitmotivem je zbídačená matka; v prvních dvou verších líčí poklidné nedělní odpoledne, kdy se procházejí dámy v šatech, a jako kontrast do obrazu vkládá chudou matku, čteme: „*Ulicemi proudil šustot hedvábných šatů / [...] / Ale tam, na schodech vedoucích k železným mřížím / paláce, / sedí žena, která tiskne k vyhublým prsům zkřehlé dítě.*“¹¹⁸ Kolemjdoucí ženy jsou sice krásné, ale lhotejné. A jediné, na co chudá matka vzpomíná, je otec dětí, „*ušťvaný prací a bídou umučeného*“.¹¹⁹

Další báseň, ve které Suk výhradně sleduje proletářské cíle, nese název *Noviny*¹²⁰. Poetika je zřetelně jazykově podřízena úzu komunistických autorů. Ovšem nejen jazykově, ale také tematicky – byť lyrický subjekt hovoří ke své milé, lze promluvu chápat jako cílenou na samotného čtenáře: „*Má milá, / nejenom smutek, / i štěstí se mnou nes, / máš-li mne ráda! / A věz, / že nikdy šťastnější lože nás nepohostilo, / než jaké čeká na nás dnes: / barikáda!*“¹²¹

Suk se, ostatně jako téměř všichni autoři, neomezoval jen na poezii. V *Dělnické besídce* sice není jeho prozaické dílo tak rozsáhlé jako básnické, i přesto ale stojí za zmínku.

---

111 Tamtéž.

112 SUK, Ivan. Květina za oknem. *Rudé právo*, 30. 1. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 11, č. 25, s. 1.

113 SUK, Ivan. Labuť v parku. *Rudé právo*, 9. 10. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 237, s. 3.

114 SUK, Ivan. Dopis milence. *Rudé právo*, 19. 3. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3, č. 67, s. 1.

115 SUK, Ivan. Mladá vdova. *Rudé právo*, 25. 9. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 225, s. 1.

116 SUK, Ivan. Marná láska. *Rudé právo*, 19. 2. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3, č. 43, s. 1.

117 SUK, Ivan. Pokorná neděle. *Rudé právo*, 27. 3. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 73, s. 1.

118 Tamtéž.

119 Tamtéž.

120 SUK, Ivan. Noviny. *Rudé právo*, 19. 8. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3, č. 188, s. 1.

121 Tamtéž.

V *Dělnické besídce* publikoval povídku na pokračování *Omyl*¹²² a jednu kratičkou povídku pod názvem *Přátelství*¹²³. Příběh *Přátelství* je opět motivem zaměřený na lásku; zpočátku krásnou, posléze nešťastnou a zhrzenou, kdy protagonistu, Jana Rybáka, subjekt jeho lásky odmítne a přilne k Janovu kamarádovi. Pro slečnu je Jan pouhým přítelem, který ji miluje láskou mimo pouhé přátelství. Dívka je v díle připodobňována ke „květině“ či ke „kvetoucí zahradě, které brání napřážená a surová pěst' deště, aby rozdávala štědré hrsti vůně.“¹²⁴ Ženám je tedy přisuzována křehkost květin, zároveň však hrubá síla je to, co je k mužům přitahuje; „Cítila jeho sílu, bála se jí, a proto ji milovala.“¹²⁵ Opět tedy pracuje s kontrastem; konkrétně mezi křehkou květinou a silným mužem.

Ivan Suk je – kromě zvučných jmen jako například J. Seifert, K. Schulz, S. K. Neumann – jedním z hlavních básníků *Dělnické besídky*. Jeho básně vypovídají o lásce, ať už zhrzené, neopětované, šťastné či bolavé. Svá díla neopomene protknout motivy revoluce a společensko-ekonomickými problémy, narážejícími na třídní rozdělení společnosti. Byť lze jeho texty v některých uvedených případech interpretovat jako agitační, nelze však tvrdit, že je to jejich hlavní funkce. Básně Ivana Suka jsou převážně milostné a soustředí se v nich spíše na nešťastnou lásku, zatímco na agitaci se soustřeďuje okrajově.

6. 1. 2 Helena Malířová

Helena Malířová je jednou ze silně agitujících autorek a v *Dělnické besídce* v námi zkoumaných letech nelze najít jedinou prózu, ve které by nepracovala s běžnými tématy a motivy, které by nekorespondovaly s komunistickým myšlením.

Helena Malířová se narodila a zemřela v Praze, narodila se roku 1877 a dožila se třiašedesáti let. Po smrti svého manžela, básníka Jana Malíře, cestovala po Evropě a v roce 1912 odjela na Balkán jako reportérka a zároveň ošetrovatelka; v tomto roce se tam odehrávala srbsko-turecká válka. V roce 1913 se seznámila s Ivanem Olbrachtem. Vztah s ním prohloubil její sociální cítění a čím dál více tíhla ke komunismu. Byla delegátkou severočeských komunistických skupin, v roce 1920 ilegálně navštívila Rusko, kde se zúčastnila 2. sjezdu III. KI. a následující rok se stala jednou ze zakládajících členů KSČ (stranu opustila o osm let později). Kromě *Rudého práva* přispívala také do *Proletkultu*, *Rozsévачky* (levicový tisk), *Komunistky* a dalších. Ve svých dílech se zabývá především

---

122 SUK, Ivan. *Omyl*. *Rudé právo*, 17. 4. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 89, s. 1.

123 SUK, Ivan. *Přátelství*. *Rudé právo*, 29. 5. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 124, s. 1.

124 Tamtéž.

125 Tamtéž.

ženami a mladými dívkami a jejich vztahem k lásce. Láska je celkově v dílech Malířové velké téma.¹²⁶

S Malířovou jsme v *Dělnické besídce* poprvé seznámeni v krátké povídce *Nebylo války*¹²⁷. Sledujeme Aloise Vycpálka, který je charakterizován jako správný vlastenec a katolík, který však neodmítá pozemské radosti. Před válkou byl chudým niťářem, ale po válce za republiky se z něj stal „*milostpán on, milostpaní jeho žena*“¹²⁸. Pozoruhodné u této povídky je její styl vyprávění, a sice že se prolíná skutečnost s opileckými představami pana Vycpálka a čtenář chvílemi pochybuje, zda jsou Vycpálkovi opravdu zámožní či ne. Motiv války v díle funguje jako hlavní zdroj bohatství Vycpálkových, zároveň však poukazuje na zhoršení finanční situace chudých, protože se po první světové válce zdražilo veškeré zboží. Povídka tak naznačuje, že byť pár lidí z války profitovalo, valná většina snášela poválečné důsledky existenčně hůře. Po tom, co se pan Vycpálek probudí ze svého zlého snu, ve kterém byly s manželkou zase chudí, svěruje se ženě: „*Já jsem ti měl, holka zlatá, děsný sen! [...] Zdálo se mi, že jsme bydleli zase v Nuselském údolí – že všechno bylo za mírové ceny – že zkrátka vůbec žádné války ani nikdy nebylo!*“¹²⁹

Povídka je stavěna na kontrastu chudoby a bohatství, ostatně jako další počiny Malířové i díla mnohých spisovatelů, píšících do *Rudého práva*.

Zážitky z cest Ruskem Malířová zachytila v cestopisech *Z Moskvy do Vajdaguby*¹³⁰ či v *Molčanovské komuně*.¹³¹ V obou prózách autorka líčí své dojmy z Ruska a také vytváří jeho obrazy, zároveň tuto obraznost prolíná s vlastními úvahami a s dialogy s místními sedláky, které oslovuje jako „*temný lid*“. Toto oslovení si sami obyvatelé přisuzují, čteme „*ten „temný lid“ jak si sám pokorně a pohodlně říká, je tu ještě spoután tisícero temnou a krutou minulostí...*“¹³² Opět se zde pracuje s motivem zbídačeného a chudého Ruska, s motivem chudých ruských vesnic; viníkem veškeré chudoby a bídy je carský režim. V Molčanovské komuně se však lidem daří dobře, a to díky proletariátu, který zde nastavil

---

126 FORST, Vladimír a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985. s. 74-77.

127 MALÍŘOVÁ, Helena. *Nebylo války*. *Rudé právo*, 30. 1. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 25, s. 2.

128 Tamtéž.

129 Tamtéž. Zdůraznění je původní (stejně tak jako v pár následujících příkladech).

130 MALÍŘOVÁ, Helena. *Z Moskvy do Vajdaguby*. *Rudé právo*, 27. 2. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 49, s. 1.

131 MALÍŘOVÁ, Helena. *Molčanovská komuna*. *Rudé právo*, 20. 2. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 43, s. 1.

132 Tamtéž.

takzvaný „*nový pořádek*“, „*pokrok*“. Pěje o „*budoucím Rusku*“, o „*novém Rusku*“. Motiv obrody společnosti a země je dalším častým motivem nejen Malířové, ale i autorů ostatních.

Mezi její další prózy patří například povídka na pokračování pod názvem *Letní den*,¹³³ ve které pracuje s motivem mládí. Stejný motiv se objevuje také například v povídce *Dunajská žínka*,¹³⁴ ve které staví mládí do kontrastu se stářím. Stará paní bývala za mlada krásnou dívkou, která se stala modelem nejmenovaného sochaře. Uchvátila jej nejen její krása, ale spíše její prostota bez falše a zkrášlenosti. Byla to zkrátka „*proletářská dcera*“: „*Je to tělo svěží, zachycené umělcem, v rozkvětu mládí i zdraví, ... obličej však je téměř podobiznou, tak zřejmě ukazuje, že modelem byla proletářská dcera z předměstí.*“¹³⁵

Pakliže se v prózách nejen Malířové, ale také ostatních autorů, objevuje nějaký umělec, ať už je to básník, hudebník či výtvarník, běžně se stává, že je nepochopený „*buržoasní*“ společností, což vede k jeho chudobě. O sochaři z *Dunajské žínky* se dozvídáme, že ho stihl „*trpký osud, jímž vládnoucí společnost odměňuje práci i umělecká díla.*“¹³⁶

Malířová dále velice často pracuje s otázkou ženy ve společnosti, především ve společnosti socialisticky orientované. Běžně se v povídkách stane, že se dívka zamiluje do socialistického chlapce, který se stane jejím ideálním vzorem, jenž ji přivede na správnou myšlenkovou cestu. Ženy jsou tak častokrát v intelektuálním područí svého milovaného muže, ke kterému oddaně vzhlíží. Tak je tomu například v *Krásných slovech*,¹³⁷ kdy je ústřední postava Emile zamilovaná do básníka Matouše, protože „*uměl tak pěkně mluvit, byl nejen člověk vzdělaný, on byl i víc, on spisoval básničky, řečnil... chodil i mezi dělníky – byl socialista!*“¹³⁸ V povídce je nově přisuzovaná role umělcům, kteří by si měli „*všímat proletariátu*“ a také by měli náměty čerpat z jeho života. Zároveň by jejich snahy měly směřovat k „*socialisaci umění*“ a „*socialisaci života*“. Jazyk děl by se měl přibližovat lidu, slova by měla být „*prostá*“, „*jasná*“ a „*srozumitelná*“.

Na druhou stranu však chápe ženy jako emancipované pohlaví. Byť se emancipace netýkala intelektuální stránky ženina života, ale spíše té praktické, existenční stránky, jak se dočítáme v próze *Po schůzi*:¹³⁹ „*ani jedna neměla služby, ani jedna pradleny, ani jedla slečny*

---

133 MALÍŘOVÁ, Helena. Letní den. *Rudé právo*, 15. 5. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 113, s. 1.

134 MALÍŘOVÁ, Helena. Dunajská žínka. *Rudé právo*, 1. 1. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3, č. 1, s. 2.

135 Tamtéž.

136 Tamtéž.

137 MALÍŘOVÁ, Helena. Krásná slova. *Rudé právo*, 12. 3. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3, č. 61, s. 1.

138 Tamtéž.

139 MALÍŘOVÁ, Helena. Po schůzi. *Rudé právo*, 15. 11. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3, č. 259, s. 1.

k dětem; ... mnohé z nich byly tak emancipované, že i samy ještě vydělávaly.“¹⁴⁰ Ostatně i muži uznávali, že „ženské dovedou sice držet jako koně, snesou vše...“¹⁴¹

S ženami souvisí také téma matky, většinou matky chudé a zbídačené, a jejích dětí. Malířová to posouvá dál a překračuje běžnou rovinu „chudá matka – chudé dítě“ a sdílí se čtenáři osudy těch matek, které se nedokázaly smířit s tím, že by jejich potomek vyrůstal v chudobě, a které se rozhodly pro potrat. Konkrétně v próze *Májová rosa*.¹⁴² Do protikladu staví děti ze zámožnějších rodin a zároveň do povídky vnáší motiv továren; motiv oblíbený mezi levicově orientovanými spisovateli. Čteme: „*Nechci mít děti! Dokud trvá tenhle nespravedlivý řád, který jen dětem boháčů zabezpečuje opravdové dětství, nevezmu si na svědomí, abych přiváděla do bídy nevinného tvora! Byla jsem taky těhotná, ale radši jsem si pomohla, než [...] aby jako já už ve čtrnácti letech musilo otročit a držet se v tom smradu továrnin!*“¹⁴³

Mimo jiné povídky napsala také *Vánoční pohádku*¹⁴⁴. Opět pracuje s tématem chudých dělníků z předměstí a do protikladu k nim staví bohaté, měštské lidi, pracuje s rozdílnostmi mezi chlapcem a dívkou. Objevují se i další motivy, především tedy chudoba. Pozoruhodné je, že se na konci *Vánoční pohádky* jako by skrze protagonistu, který promlouvá sám k sobě, obrací k dětskému publiku, kterému je pohádka věnována, a sděluje mu „*Ale až vyrosteš – jednej! Zatoč s tím světem, zatoč – na levo! Slyšíš dítě? Na l e v o!*“¹⁴⁵

V dílech Malířové nahlížíme svět pohledem vypravěčky, byť stále ovlivněným muži, jak už to bylo v té době zvykem. I tak jsou tím její díla výjimečná, že právě ona-spisovatelka psala o hrdinkách a několikrát ve svých počinech zmínila emancipaci žen. Její texty lze interpretovat dvěma hlavními způsoby. Tím prvním způsobem je právě ona snaha protknout své povídky myšlenkami o ženské emancipaci. A sice že ženy jsou schopné starat se sebe, o muže, o domácnost i o práci, zároveň ale spíše upřednostňují blaho všech dělníků, socialistů. Agitační složka (a tedy druhý způsob interpretace) je o něco výraznější a lze říct, že převyšuje tu první. Dochází tedy ke sloučení dvou soudobých politických událostí minulého

---

140 Tamtéž.

141 Tamtéž.

142 MALÍŘOVÁ, Helena. Májová rosa. *Rudé právo*, 30. 4. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3, č. 101, s. 1.

143 Tamtéž.

144 MALÍŘOVÁ, Helena. Vánoční pohádka. *Rudé právo*, 24. 12. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3, č. 301, s. 3.

145 Tamtéž, s. 4.

století: snaha získat víc práv pro ženy a snaha získat víc práv pro proletariát, přičemž dominuje agitační funkce.¹⁴⁶

6. 1. 3 Michal Mareš

Michal Mareš, vlastním jménem Josef Mareš, se narodil roku 1893 v Teplicích a zemřel v Praze v roce 1971. Za svého mládí byl aktivním členem anarchistického hnutí, členem antimilitaristického Klubu Mladých v Karlíně, živil se v Hamburku jako pracovník Armády spásy. Docházel na demonstrace, v roce 1909 byl kvůli jedné politické demonstraci vyloučen z obchodní akademie a o tři roky později byl dokonce poprvé vězněn. Do jeho okruhu přátel patřil například Jaroslav Hašek a řada dalších spisovatelů a publicistů. Za první světové války narukoval do Prahy, po skončení války cestoval po Evropě a Africe. Po návratu do Prahy působil jako dramaturg, redaktor a také se věnoval spolupráci s *Rudým právem*. V pozici novináře sledoval politické dění. Za druhé světové války pomáhal Židům, například tím, že pomáhal doručovat korespondenci, kterou si mezi sebou židovští občané v Terezíně psali. Byl také v ilegálním odboji. Po druhé válce byl ve vazbě na Pankráci kvůli pomoci příteli, jenž byl považován za nacistického agenta. Nakonec jeho rozsudkem bylo vězení a nucené práce. V roce 1955 jej propustili; bezvýsledně se snažil očistit své jméno, jeho rozsudek prohlásili za nezákonný až o šestatřicet let později.¹⁴⁷

Jeho prvotinou je básnická sbírka *Přicházím z periferie* z let 1920 až 1921. Hojně přispíval do novin; kromě *Rudého práva* také do *Tribuny*, *Plamene*, *Proletkultu* a dalších. Vyjma děl básnických a prozaických je autorem reportáží a dalších publicistických žánrů či filmových scénářů.¹⁴⁸

Mareš přispíval nejen do literární přílohy, ale také do *Rudého práva* jako takového. Ať už to byly různé články či zprávy týkající se kulturně-politického dění, nebo příspěvky do rubriky *Literatura, umění, divadlo*. Pakliže bychom chtěli jeho příspěvky v příloze přesněji určit, mohli bychom se shodnout, že to jsou krátké črty¹⁴⁹. Črtu běžně nejprve uvede kratičkým obrazem situace, dialogem, nebo úvahou, což následně rozepíše. Doplňuje je humorem, někdy až černým. Jeho prvním počinem vytištěným v *Dělnické besídce* je črta Z

---

146 Pochopitelně se problematika ženských práv či problematika práv dělníků neomezuje pouze na dvacátá léta minulého století. Obě témata jsou však tak velká a obsáhlá, že se jim nebudeme v práci podrobněji věnovat.

147 FORST, Vladimír a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985. s. 109-111.

148 Tamtéž.

149 Menší prozaický útvar na pomezí žurnalistiky a beletrie, viz *Akademický slovník současné češtiny* [online] (2017–2022). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR . [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://slovníkcestiny.cz/heslo/%C4%8Drta/0/12209>

*holírny nejchudších.*¹⁵⁰ Začíná úvahou/promluvou ku čtenáři – ještě podotýkáme, že k „panu“ (čtenáři), k němuž se často obrací – „Pane! Už jste si někdy pomyslí, vstupuje do holírny, kdo za vás, proléval krev než se stala ruka holičova dovednou?“¹⁵¹ Pracuje s motivem chudých, starých lidí; nikdo jiný než chudý člověk se totiž nenechá oholit od učňů. Tentokrát to byl Josef Zajíc, který „zmrzl za vyhaslou pecí nezaměstnané cihelny na periferii velkoměsta.“¹⁵² Objevuje se tu topos cihelny a předměstí.

Mareš ve svých črtách častokrát pracuje s krátkými větami; rozvíjí jimi dynamiku a plynulost textu, kterou podporuje občasnou nedořečeností, krátkými promluvami postav a zkratkovitou popisností. Zářným příkladem lze uvést *Šílenou jízdu červnovou nocí.*¹⁵³ Je zde vylíčena rychlá jízda autem, co vše může při ní člověk spatřit a co vše může minout. Pokud čteme pozorněji, všimneme si, že věty jsou čím dál kratší, čím vyšší rychlostí auto jede. Črtu, ve které vylíčil „šílený let“ rychlého auta (který všichni pasažéři bezpečně ukončili), zakončuje jednoduše a s humorem „Dnes tedy již nezahyneme.“¹⁵⁴

V dalších črtách pracuje například s tématy tancovaček, holek a alkoholu, a to například v *Tančírně přístavní metropole.*¹⁵⁵ Paralelně srovnává taneční zábavy někde v zámoří s těmi u nás. V zámoří se toho smí hodně „Upadne-li holka, tanečník ji zvedne a nebo je-li dostatečně opilý [...] padne třeba na tanečnici...“¹⁵⁶ Na druhou stranu u nás „takový poměr pak obyčejně skončí požehnáním kněze [...] vždyť jde o zachování mravnosti, co pak by tomu řekli slušní lidé...“¹⁵⁷ Dále se také věnuje lidem z okraje společnosti, například prostitutkám, a to konkrétně ve *Dvou tragédiích.*¹⁵⁸

Mareš napsal i kratičké povídky. Jednou z nich je *Motýl,*¹⁵⁹ povídka poněkud patetická a sentimentální. Uvádí nás do redakce, do které přicházejí samé špatné zprávy: „Urputné boje, teror, vraždění [...] Krev, válka, zisk, porážka, utrpení...“¹⁶⁰ Do tak ponurého místa plného nešťastných zpráv přilétá noční motýl. Můra je jedinou krásnou existencí, kterou stenograf toho večera zaznamenal. Nočního motýla přirovnává k andělíčku a jakmile

150 MAREŠ, Michal. Z holírny nejchudších. *Rudé právo*, 22. 5. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 118, s. 1.

151 Tamtéž.

152 Tamtéž.

153 MAREŠ, Michal. Šílená jízda červnovou nocí. *Rudé právo*, 26. 6. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 148, s. 2.

154 Tamtéž.

155 MAREŠ, Michal. Tančírna přístavní metropole. *Rudé právo*, 10. 7. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 160, s. 3.

156 Tamtéž.

157 Tamtéž.

158 MAREŠ, Michal. Dvě tragédie. *Rudé právo*, 24. 7. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 172, s. 3.

159 MAREŠ, Michal. Motýl. *Rudé právo*, 21. 8. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 195, s. 2.

160 Tamtéž.

s ním přišel do kontaktu, bylo v jeho „*dobráckých očích*“ vidět, „*že by chtěl být někde venku, v lese, v měsíční noci.*“¹⁶¹ Pryč od shonu, pryč od války a bolesti.

V roce 1921 nechal v *Dělnické besídce* otisknout jedinou báseň, která nese název *Píseň pradleny*.¹⁶² V básni pracuje s motivy, se kterými jsme se seznámili již u předchozích autorů, a sice s motivem opilého otce a utrápené matky: „*Táta jen chlastá, / a máma je nemocná*“¹⁶³ Zároveň uvádí do kontrastu chudou, pracující pradlenou se zámožnými dámami: „*Když večer jdu domů / velikou ulicí, / tu potkávám dámy / na které peru, / jak se tak líně / potácí sem, potácí tam*“¹⁶⁴

Michal Mareš byl zajímavý svou prací s literárními črtami. Především však zaujme jeho všímavost vůči společenským peripetiím a náhled do života plného bolesti, válek, chudoby, zároveň však také lásky a krásy. Jeho texty nepůsobí nijak přesprávně agitačně, třebaže pracuje se stejnými tématy a motivy jako jiní, levicově radikálnější spisovatelé. Marešova díla lze chápat jako snahy o nahlédnutí do světa obyčejných lidí, o zachycení a zaznamenání úryvku jejich života. Ve srovnání s ostatními autory nesměřuje Mareš tolik k propagaci revoluce ani socialismu; spíše se zaměřuje na zobrazení sociální nerovnosti.

6. 1. 4 Jan Hostáň (nebo také „*Faun*“)

Jan Hostáň se narodil roku 1898 v Brzicích a zemřel v Praze ve svých čtyřiaosmdesáti letech. Za první světové války byl na východní frontě a po válce studoval mimo jiné lékařskou fakultu a pedagogiku. V roce 1922 se stal členem KSČ, také se přidal k Socialistickému sdružení učitelů a k dalším institucím. V roce 1945 byl vězněn na Pankráci a po propuštění se od padesátých let věnoval práci pedagoga a od let 60. se přeměroval čistě na literaturu. Za svůj život se mimo jiné hojně zabýval literaturou a její didaktickou funkcí. Svou první sbírku pojmenoval *Líci k východu*, dětskému publiku pak napsal básničky a říkanky vydané souborně v knize *Švitořilky* či *Repetilka*. Psal také pohádky, učebnice, pedagogické příručky a jediný román *Ranhojič*. Kromě *Rudého práva* publikoval dále do novin či časopisů, jako například *Červen*, *Haló noviny*, *Proletkult* a další.¹⁶⁵

V meziválečném období se rozsáhle věnoval propagaci komunismu dětem, jak jim tyto myšlenky efektivně vštěpovat a jak je správně vést ke komunistickému myšlení.

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² MAREŠ, Michal. *Píseň pradleny*. *Rudé právo*, 27. 11. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 278, s. 2.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ FORST, Vladimír a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985. s. 288-289

Orientoval se na didaktickou a agitační funkci svých děl cílených především tedy na dětské publikum. Kvalita Hostáňových literárních příspěvků byla následkem těchto cílů podřízena angažovanosti jeho tvorby.¹⁶⁶

V *Dělnické příloze* poprvé publikuje pod svým pseudonymem *Faun*. Dílem je kratičká báseň *Proces*.¹⁶⁷ Žánrově bychom ji mohli zařadit mezi epigram¹⁶⁸. Nechybí jí reakce na živou problematiku, konkrétně tedy na stav soudnictví, ani štiplavost: „*Náš pan soudce – sláva mu / ten dal rudým na tlamu*“¹⁶⁹ Výraz *rudým* je použit z toho důvodu, aby o více vyostřil ironii. Mezi jeho další epigramy patří například *Portrait*,¹⁷⁰ ve kterém se obrací na ty komunisty, co zradili stranu, a místo aby následovali levicové myšlenky, vybrali si politickou pravici. K politice se několikrát vrací a s humorem komentuje stávky pracovníků, a to v básni „*Volání na poušti*“.¹⁷¹ Majitelé fabrik si stěžují na stávkující fabrikanty, na vládu, na delegáty a varují vlastní odvetou: „*Přestaňte si s námi hrát; / nebo půjdem – pracovat!*“¹⁷²

S první prózou, publikovanou v příloze, jsme uvedeni do Hostáňova hlavního literárního zaměření, a sice do děl určených pro dětské publikum. V povídce *Housle*¹⁷³ jsou i běžné věci ke každodennímu užívání nahlíženy jako krásné, užitečné, potřebné. Jako příklady uvádíme chléb, motyku, pomeranč a – ústřední motiv povídky – housle. Housle, na které hrál pan učitel dětem, které budou muset pracovat stejně úmorně jako jejich rodiče. Housle coby symbol lásky, co mluví „*za srdce všech těch tatínků, kteří dnes stávkují, a za srdce všech maminek, které pláčí*“.¹⁷⁴ Díky tomuto „*zpěvu houslí*“ milují děti své rodiče „*uvědoměnou láskou*“¹⁷⁵ a tedy pochopily, co vše pro ně rodiče dělají, v jakých podmínkách pracují, počínají tušit „*bolest života*“.

V básni *Nenarozenému*¹⁷⁶ nahlíží do života chudých lidí, stávkujícího proletariátu, kteří si přejí mít dítě, ale zároveň jej nechtějí přivést do tohoto světa. „*Radostný výkřiku lásky a života, / [...] // Nechod' mezi nás! / Rebelů dětem žije se těžce*“¹⁷⁷ S tématem dětí

166 JANOUŠEK, Pavel a kolektiv. *Dějiny české literatury 1945-1948* [online]. Praha: Academia, 2007. [cit. 2021-11-18]. Dostupné z: https://service.ucl.cas.cz/edicee/images/data/dejiny/dcl_1945-1989/I/literatura%20pro%20d%C4%9Bti%20a%20ml%C3%A1de%C5%BE.pdf. s. 326-327.

167 HOSTÁŇ, Jan. *Proces*. *Rudé právo*, 3. 4. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 78, s. 1.

168 Krátká báseň vyjadřující úsečně a vtipně vážnou n. satirickou myšlenku, Epigram. *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=epigram&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

169 Tamtéž.

170 HOSTÁŇ, Jan. *Portrait*. *Rudé právo*, 24. 7. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 172, s. 2.

171 HOSTÁŇ, Jan. *Volání na poušti*. *Rudé právo*, 29. 5. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 124, s. 3.

172 Tamtéž.

173 HOSTÁŇ, Jan. *Housle*. *Rudé právo*, 21. 8. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 195, s. 3.

174 Tamtéž.

175 Tamtéž.

176 HOSTÁŇ, Jan. *Nenarozený*. *Rudé právo*, 22. 5. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 118, s. 1.

177 Tamtéž.

pracuje také v próze *Dítě modistky Marty*.¹⁷⁸ Motivicky se posouvá dál a kromě chudoby – tedy důvodu nemít děti – přidává také válku, stáří, pracovní „sedřenost“, a osamocení těch žen, které se nevдалy: „všecky šičky, modistky, úřednice a dělnice...“¹⁷⁹

Téma lásky rozvíjí v povídce *Mlýnské kolo*¹⁸⁰, do které nás nejprve uvádí kratičkým, heslovitým seznámením s postavami. Jazyk je typický pro vyprávění pohádky, je patetický, básnický, plný eufemismů (například „kaménky“, „pokojík“, „hubička“...). Vypráví o lásce rybáře Oldy a mlynářovy dcery Jáji. Pracuje také s motivem přírody, která je vylíčena básnickým jazykem a je připodobňována k ráji: „V hlubokých lesích černají se chladné tůně, voda spěchá olšinami, čilí pstruzi vyskakují nad hladinu [...] a celá ta příroda je rájem...“¹⁸¹

Mezi jeho další příspěvky patří také přiznaná satira *Rébus (satira)*,¹⁸² která vypráví o osudu dělníka Jan Voborníka, který se tak moc snažil přijít na kloub jedné básni, až z toho umřel. Čímž vypravěčovi „odňal důvěru v činnost všech p. t. kulturních spolků, spisovatelů a básníků pro lid.“¹⁸³

Vzhledem k tomu – a jak již bylo řečeno – že mezi Hostáňovu tvorbu patří mimo jiné hlavně pohádky, neopomeneme v práci alespoň jednu uvést. V roce 1922 se v *Rudém právu* nově objevuje rubrika *Škola a proletariát*; jsou to v podstatě poučky a rady, jak dítě správně a především komunisticky vychovávat. Rubriku vedl Jaromír Doležal.¹⁸⁴ Kromě toho přibývá více pohádek právě od Hostáně. Jako příklad uvádíme alegorický příběh pod názvem *V zaječí říši*.¹⁸⁵ Byť je zde personifikace zvířete, nejedná se o bajku, protože jen jediné zvíře má lidské vlastnosti a tím je zajíc. Zajíc byl postřelen a jediný, kdo mu dal finanční kompenzaci, je pan prezident, protože také „býval chudý“. Za pořízený kapitál si zajíc koupil les, ve kterém chtěl založit pouze zaječí říši. Ostatní zvířata se mu ale nabídla, že by mu mohla být svým způsobem prospěšná, a tak je nechal v lese nadále pobývat. Srovnáme-li tuto situaci s tím, že za socialismu musí každý pracovat a být nějak prospěšný, nalézáme jisté paralely. Zaječí říše byla ideálním světem, ve kterém každý něčím přispíval, díky čemuž mohla zvířata žít v harmonii. Po smrti zajíce však zanikla.

---

178 HOSTÁŇ, Jan. *Dítě modistky Marty*. *Rudé právo*, 17. 12. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 295, s. 2.

179 Tamtéž.

180 HOSTÁŇ, Jan. *Mlýnské kolo*. *Rudé právo*, 9. 10. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 237, s. 1.

181 Tamtéž.

182 HOSTÁŇ, Jan. *Rébus (satira)*. *Rudé právo*, 16. 10. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 243, s. 3.

183 Tamtéž.

184 Literární historik a politik.

185 HOSTÁŇ, Jan. *V zaječí říši*. *Rudé právo*, 22. 1. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 19, s. 1.

U Hostáně si nelze nevšimnout jisté dávky humoru a zřetelné snahy přiblížit své dílo čtenářskému publiku v co nejjednodušší a nejsrozumitelnější formě. Ať už to byla díla určená pro dětské publikum nebo pro dospělé či starší, nelze přehlédnout jistou míru agitace. Pochopitelně nebyla tak přímá v textech pro děti, jak tomu bylo v próze či v poezii pro dospělé. Hostáň agitační složku uchopil někdy s humorem a ironií, jindy zas se sentimentalitou a citem.

6. 1. 5 Emil František Míšek

Míšek se narodil v Praze roku 1897, kde v roce 1964 umírá. Dokončil běžné vzdělání, vyšší po dvou letech přerušil. Hrál na klavír v kabaretech a v roce 1921 se rozhodl vystudovat železniční školu, kterou úspěšně dokončil, a posléze pracoval na různých pozicích v oboru dopravy. Před důchodem redigoval několik novin a časopisů, například *Železniční techniku*. Do svých děl projektoval společenské cítění; pracoval s humornými prvky, milostnými zápletkami a psychologií postav. Mezi jeho prvotiny patří *Zamilovaný ďábel*. Napsal několik povídek a románů, například román *Naríkáající motýl*. Publikoval také do novin, například do *Tvorby*, *Venkova* a další.¹⁸⁶

S Míškem se v *Dělnické besídce* poprvé setkáváme v povídce *Svědomí lékařů*.¹⁸⁷ Dílo je v podstatě povídka v povídce, kdy si dva lidé v čekárně navzájem vypravují příběhy. V příběhu pak dochází ke konfrontaci mládí a stáří; konkrétně mezi cynickým, posměvačným a starším lékařem a mladíkem z nižší třídy, jenž nevidí nic dobrého na tomto světě, ve kterém jsou samé „*války, špinavosti státníků, kupování duší, šlechetnosti kapitalistů...*“¹⁸⁸ Po ošetření mladého muže lékař zjišťuje, že nejspíše trpí syfilidou. Odsoudí ho, vynadá mu a doporučí mu se zabít. Zdrčený mladík však čeká se svou milenkou dítě; nakonec se rozhodne zabít nejdříve ji a pak sebe. Vypravěč příběhu však odhaluje, že následná pitva diagnostikovala mužův neduh jako lišej. Následně celou situaci komentuje a morálně hodnotí lékaře, že pouze jeho předsudky vůči „*třídě lidí, ze které mladý muž pocházel*“ mohou za jejich smrt. Téma lékaře posouvá dál a jejich úlohu v životě lidí přirovnává k „*prorokům, básníkům a géniům*“, díky kterým by měli lidé „*méně trpět*“ a díky nimž by lidstvo „*bylo konejšeno naději*.“¹⁸⁹

186 FORST, Vladimír a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985. s. 287-288

187 MÍŠEK, Emil František. *Svědomí lékařů*. *Rudé právo*, 9. 10. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 237, s. 1.

188 Tamtéž.

189 Tamtéž.

Kromě předsudků vůči lidem z nižší společnosti se Míšek ve svých prózách zabýval také determinismem prostředí; konkrétně v díle *Vojtěch Micků*.¹⁹⁰ Opět tedy pracuje s tématem lidí z nižší společenské vrstvy (nevěstky, dělníci, chasníci atd.) a s motivem mládí, lásky. Dočítáme se o osudu Vojtěcha, mladého a chudého pivaře. On spolu s ostatními lidmi „tam dole“, co mají „velká srdce“, přestože „*Jejich zevnějšek odpuzuje, jejich mravy, to jest život [...] a jejich zvyky jsou hrubé právě pro hrubý osud.*“¹⁹¹ Povídka je také o zrazené lásce. Často se v dílech objevuje topos tanečnický jako místo, kde se setkávají milenci. Stejně je tomu tak i v této próze.

Konfrontací mezi chudou a bohatou společností se Míšek zabývá v díle *Ta prokletá věc*.¹⁹² Dáma z lepších poměrů – Lucie Kochová – si na svůj večírek přivede zajímavého přítele-umělce jménem Arnošt, aby okouzloval hosty. Hned na počátku povídky je čtenáři sděleno, že Lucie Kochová nebyla jednou z pracujících lidí, ale „*žila vysoko nad těmito lidmi, kteří žili pro ní.*“¹⁹³ Jedním z leitmotivů je tedy umění; teze, že umění se dá koupit, je všem na očích a v podstatě každý, kdo si to může dovolit, jej může získat. Ona si však přivlastňuje Arnošta: „*A jako umění Vecchiů je naše, tak náš je Arnošt Polický.*“¹⁹⁴ Okolnosti však Arnošta přinutí vypovědět svůj příběh a celá společnost zjišťuje, že pochází z chudých poměrů. To je pro všechny strašlivá zpráva a okamžitě si jej znechutí. Dokonce i sama Lucie, která ho nakonec ze svého salonu vyhodí: „*[Lucie] hleděla zděšeně [...] jakoby spatřila psa, který prolezl všechny žumpy města, který prosákl nejhroznější hnilobou a prašivý přišel znečistit její salony a naplniti je ohavným pachem.*“¹⁹⁵

Přestože Míšek příliš do přílohy nepřispíval, jsou jeho počiny zajímavé jeho prací s kontrasty, s konfrontací nízkého s vysokým a se zřetelným a pojmenovaným upozorněním na společensko-ekonomický determinismus. Z obecného hlediska lze říct, že nejenom bohatství se dědí, ale také chudoba. Pakliže se člověk narodí mezi chudé dělníky, s největší pravděpodobností i on bude sdílet stejný osud; je tedy podmíněný svému okolí. To koresponduje s tím, jaký si autoři, o nichž zde píšeme, vybrali způsob uchopení lidského bytí, a sice že se všichni dělníci musí vzburřit a revoltovat, aby unikli vlastní předurčenosti a

---

190 MÍŠEK, Emil František. Vojtěch Micků. *Rudé právo*, 15. 10. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 242, s. 3.

191 Tamtéž.

192 MÍŠEK, Emil František. Ta prokletá věc. *Rudé právo*, 12. 11. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 265, s. 1.

193 Tamtéž.

194 Tamtéž.

195 Tamtéž, s. 2.

předurčenosti svých dětí. Míšek k revoluci přímo nenabádá, zobrazuje situace, ve kterých poukazuje na sociální nerovnosti mezi lidmi z nižší společnosti s těmi ze společnosti vyšší.

6. 1. 6 Jaroslav Hůlka

Jaroslav Hůlka, narozený v roce 1899, se dožil pouhých pětadvaceti let. Pocházel z Volyně, do školy chodil v Brně, kde po dokončení studia vystřídal několik pracovních pozic, jako například dělník či novinář. Nakonec se věnoval práci v železniční dopravě. Od roku 1922 byl členem Devětsilu; dva roky poté umírá na srdeční mrtvici. Kromě *Rudého práva* přispíval také do *Varu*, *Proletkulut*, *Hostu* a jiných periodik.¹⁹⁶

Poprvé se v *Dělnické besídce* s Hůlkovým dílem setkáváme až v roce 1922 prózou *Láska*¹⁹⁷. Příběh je poněkud všední, o lásce; poctivý *dobrák* Rudolf dochází do kavárny za svou láskou Lojzkou. Znovu se setkáváme s motivem mužské nadřazenosti nad ženami, čteme: „*A tak si mohl býti pan Rudolf Lojzkou jist, jako si může býti ženou jist každý muž, jenž jí ukáže nadvládu a jenž je skutečným mužem.*“¹⁹⁸ Zápletka také není nijak překvapivá – často se v dílech setkáváme se zhrzenou láskou – Lojzka nebyla jen Rudolfovou milenkou, což on věděl. Co jej však dopálilo bylo, to, že Lojzka v ten den, kdy měla jít s Rudolfem, šla s jiným. Dobrák Rudolf ztropil scénu a hodil po Lojzce židli a vyrazil jí oko.

Nyní autor směřuje k popisu až naturalistickému, což již nebylo tak běžné, podíváme-li se na autory, které jsme probrali. Nejenže je, dříve tak krásná Lojzka, nyní opovrhována pro svůj vzhled, je za to dokonce bita „*Zvedl jí rukou hlavu a v zápětí vyřal jí políček, odplivl a klel: ‚Mrcha slepá...!‘*“¹⁹⁹ Zubožený obličej Lojzku přivádí na mizinu a posléze umírá na tuberkulózu. Popis jejího nemocného stavu je, jak jsme již uvedli, naturalistický: „*při každém hlubším dýchnutí, plivala hlen s krví a v dubnu, [...] byla schvácena hrozným, vnitřností rvoucím kašlem.*“²⁰⁰

Dalšími Hůlkovými povídkami jsou například *Bída*,²⁰¹ sledující příběh Jáchyma Plecla, který přišel o práci a stává se z něj chudák. V povídce *Obraz*²⁰² jsme uvedeni do života zámožné rodiny, co s velkou starostlivostí hlídá a dohlíží na svého syna Richarda. Sám Richard vyrostl v člověka, který úzkostlivě pečuje o své duševní a tělesné zdraví; je

---

196 FORST, Vladimír a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985. s. 357-358.

197 HŮLKA, Jaroslav. *Láska*. *Rudé právo*, 29. 1. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 25, s. 1.

198 Tamtéž.

199 Tamtéž.

200 Tamtéž.

201 HŮLKA, Jaroslav. *Bída*. *Rudé právo*, 19. 3. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 67, s. 2.

202 HŮLKA, Jaroslav. *Obraz*. *Rudé právo*, 19. 11. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 271, s. 1.

pohroužen do svého vlastního a bezpečného světa. Poté, co jeho rodiče umřou na nemoc, kterou on sám krátce na to trpí, rozhodne se přespat v ložnici svého otce, kam měl zakázáno vkročit. V ložnici visí obraz krajiny a ve středu je nahá žena. Vzhledem k tomu, že Richard se s takovou postavou nikdy nesešel, je zmítán v horečném stavu spojeném s dosud nezažitým vzrušením. V důsledku vypět těchto dvou stavů sám umírá. Je pozoruhodné, že se toto dílo velice liší svým zpracováním a tématem jak od dalších jeho textů v *Dělnické besídce*, tak od děl od ostatních autorů, které v práci probíráme. Téma lásky a intimity se sice běžně objevují, ne však s takovým zaujetím.

Hovořili jsme o naturalistickém popisu; dalším zářným příkladem je způsob popisu smrti strojníka v díle *Narození, život a smrt*.²⁰³ Čtenář sleduje – jak vypovídá název povídky – narození, život a smrt Jana Nováka, syna strojníka, který hned po zjištění, že se mu narodil syn, nešťastnou nehodou umírá (nyní se soustředíme na užité naturalistické prvky): „*Lebka mu praskla a mokvala krví i mozky, jako rozšlápnutá žába vnitřnostmi. Odvezli mrtvolu a krev setřeli vlhkým hadrem.*“²⁰⁴ Malý Novák byl sirota, matka mu umřela hned po porodu. Ujal se jej tedy sedlák, který však byl nemilosrdný, čímž donutil chlapce utéct. Na útěku si jej všimli vojáci, kteří si ho s někým spletli a nechtěně Jana zastřelili. Text je vzápětí přehlacen rudou barvou; „*Tenký pramének krve prýštil ze zad, mísil se s prachem a tvořil rudé květy [...] nad lesy plály červánky. Bylo to, jako by neznámý tkadlec tkal na obzoru obrovský rudý prapor...*“²⁰⁵ V závěru povídky spolu hovoří les a sova; kladou si otázku, kdo je viníkem tohoto neštěstí. Shodují se, že za to mohou ti, kteří „*se spíjí zlatem, akciemi, spekulacemi; despotové a sobci...*“²⁰⁶ což je jasná narážka na buržoazii.

V díle Jaroslava Hůlky se setkáváme s používáním naturalistických popisů smrti či úrazů na těle. Sleduje příběhy lidí, kteří se způsobem, co nemohli sami ovlivnit, dostali do bídné životní situace. Často je čekala smrt způsobená nemocí či nehodou. Z jeho textů lze usuzovat, že vina je na straně majitelů továren, kapitalistů a těch lidí, kteří nestrpí člověka, který nějakým způsobem vybočuje; třebaže nic z toho – až na výjimky – není řečeno přímo. Obětí je vždy dělník, chudák, prostitutka, nevinný člověk; všichni byli dohnáni k záhubě cizími silami a za nic sami v podstatě nemohli.

---

203 HŮLKA, Jaroslav. *Narození, život a smrt. Rudé právo*, 11. 6. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 134, s. 1.

204 Tamtéž.

205 Tamtéž.

206 Tamtéž.

6. 1. 7 Karel Vaněk

V Kostelci nad Černými lesy se roku 1887 narodil Karel Vaněk, jenž se později zabydlel v Praze, kde roku 1933 umírá. Začátkem první světové války narukoval na východní frontu, kterou posléze opustil a utekl k Rusům. V Rusku pobýval v různých zajateckých táborech. Rok po ukončení války se vrací zpátky domů, sužený tuberkulózou, na kterou zemřel. Stál u počátků *Rudého práva*, v roce 1926 však komunistickou stranu opustil. Dva roky poté pracoval pro Melantrich. Mezi jeho raná díla patří *Charašó, pán, da?* nebo *Střepiny*. Po smrti Jaroslava Haška píše pokračování *Dobrého vojáka Švejka v ruském zajetí*. Publikoval do několika novin, například do *Června* či do *Pondělních novin*.²⁰⁷

Prvním příspěvkem v *Dělnické besídce* je próza *Čekanky*.²⁰⁸ Přirovnává maloměstské chudé ženy k čekankám, protože jsou stejně tak „bezbarvé, vybledlé, bezvonné“²⁰⁹. Dějovost ustupuje lyrismu – který není v příloze tolik častý – a subjektivnímu uchopení společnosti nevýrazných žen. V *Drobečkách světů*²¹⁰ se věnuje čtyřem různým životním situacím; každá z nich má vlastní menší podkapitolu. První je *Matka*, ve které nahlíží do rodiny zedníka. Rodičové mají tři syny, z nichž dva jsou schopní na řemeslo, třetí je slabší, spíše vhodný na studia. Přestože jej chtějí všichni podpořit, aby do školy šel – třeba bratři, kteří „odřekli si druhé pivo, aby on měl na knihy...“, na povrch se dostávají pochyby, zda se nejmladší z bratrů nedostane na takovou pozici, ve které bude svou rodinou opovrhovat: „máma z něj chce mít pána... snad za deset let zapře své bratry a bude se stydět za maltu na jejich čepicích...“²¹¹ Na tuto otázku není odpověď, poněvadž pochybnostmi podkapitola končí.

V další podkapitole Vaněk pracuje s motivem krásného, mladého těla; motiv pro angažovanou literaturu dobře známý. *Zvíře*²¹² je jakýmsi zachycením náhlého vzrušení dvou lidí; vdaná „mladá, zdravá a krásná dáma“ si z vlaku všimne pracujícího muže, který je „hezký, silný co má silné ruce“. Na druhou stranu je její manžel úplným opakem. K intimnějšímu střetnutí nedochází, autor jako by neměl záměr ani jednu podkapitolu dokončit a nechal konec otevřený. V této podkapitole pracuje Vaněk s motivem statného dělníka, což je příznačné spíše pro umění sociálního realismu v padesátých letech. Tuto problematiku probereme později.

---

207 FORST, Vladimír a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985. s. 1226-1227.

208 VANĚK, Karel. *Čekanky*. *Rudé právo*, 9. 7. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 158, s. 2.

209 Tamtéž.

210 VANĚK, Karel. *Drobečky světů*. *Rudé právo*, 17. 9. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 218, s. 3.

211 Tamtéž.

212 Tamtéž.

Bylo již řečeno, že byl Vaněk ve válce na frontě a taky v Rusku. Tyto zážitky se dosti odrážely v jeho tvorbě. Jako příklad uvádíme povídku *Splátka na dluhy*.²¹³ Voják-zajatec v Rusku se spřátelí s manželským párem. Znovu zde užívá motivu krásy, protože oba manželé jsou krásní, také chytrí (stejně takový byl i zajatý voják); jejich neštěstím však je, že nemohou mít děti. Po sblížení všech tří se manželé dohodli na tom, že onen voják je vhodným člověkem k tomu, aby se pokusil o oplodnění ženy. Sám byl z toho v šoku, že by muž dovolil cizímu muži souložit s jeho ženou, nakonec však souhlasil a dospěl k závěru, že ruská duše je něčím naprosto úžasným: „*měl jsem závrať nad propastí a hloubkou ruské duše a chvěl jsem se před horou ducha mužika...*“²¹⁴

S tématem, jaké to je, když se voják vrací po válce zpátky domů, Vaněk pracuje v povídce *Po vojně*.²¹⁵ Josef Tomka, jenž působil v sibiřském pluku, se vrací po pěti letech domů. Je plný očekávání, avšak jediné příroda zůstala jako jediná stejná a jediné mu evokuje přesné vzpomínky na svůj domov, ve kterém byl šťasten. Záhy však zjišťuje, že si jeho žena našla jiného, se kterým má dokonce dítě. Samozřejmě jej to rozčílilo „*Vztek jím lomcoval; tak tohle je ta radost z návratu, pro tohle šel domů!*“²¹⁶ rozhodl se však pro to, aby nadále pobývala u něj doma. Josef upíjí svou bolest, uchýlil se dokonce ke zbití své ženy; udeřil ji „*ranou pěstí do břicha, tak jak vídal bít ženy od mužiků v Rusku*“²¹⁷ Zároveň myslí na Věru, milenku z Ruska, které se – paralelně s osudem jeho rodiny – děje totéž. Sama je vdaná s mužem, který narukoval, a s Josefem otěhotněla. Její manžel na to přišel a ze strachu, aby ji manžel netýral, spáchala sebevraždu. Napsala Tomkovi dopis, ve kterém mu pověděla jak o dítěti, tak o sebevraždě, načež Tomek přichází za svou ženou pro odpuštění, protože on způsobil stejně velké neštěstí někomu jinému. Na konci svého dopisu Věra viní ne Josefa, nýbrž válku: „*Nic Ti nevyčítám; vším vinna vojna.*“²¹⁸

Karel Vaněk do svých děl projektuje zážitky z Ruska a z války a zároveň vzhlíží k ruskému, prostému lidu s láskou a jakousi úctou. Angažovanost a práce se společenskými poměry jsou pro jeho tvorbu v příloze v letech 1920–1922 až sekundární; k angažovanosti lze přiřadit například to, že jsou ve Vaňkových dílech měšťanské dámy a měšťanští páni chápáni jako lidé příliš konzervativní a necitliví. Zaměřuje se hlavně na příběhy lidí, kteří

---

213 VANĚK, Karel. Splátka na dluhy. *Rudé právo*, 22. 10. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 248, s. 1.

214 Tamtéž.

215 VANĚK, Karel. Po vojně. *Rudé právo*, 19. 11. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 271, s. 2.

216 Tamtéž.

217 Tamtéž.

218 Tamtéž.

jsou zkroušení buďto válkou, nebo svým společensko-ekonomickým postavením, a sice lidmi, kteří patří do nižších společenských vrstev.

6. 1. 8 Stanislav Zima

Stanislav Zima – celým jménem Stanislaus Josef František Zima – se narodil v Chlumci nad Cidlinou v roce 1858. Školu studoval v Novém Bydžově a po maturitě v roce 1878 pracoval v různých místech na pozici berního správce. Poté, co jeho žena zemřela, utrpěl Zima velkou psychickou ujmu, načež se jel zotavovat k Jaderskému moři. Po návratu domů byl v invalidním důchodu a přivydělával si příspěvky do různých novin; přispíval například do *Venkova*, *Dělnických listů*, do *Osvěty* a dalších. Umírá v roce 1938. Jeho prvním debutem je sbírka sonetů *Z poháru mládí*, který odráží lumírovské snahy o formální vytríbenost, pracuje s motivy všednosti a každodennosti. Častokrát stavěl své básně do podob sonetu; vydal dokonce sbírku sonetů pod názvem *Rapsodie*. Kromě sonetů psal také epigramy, satiru, lyrickoepické črty.²¹⁹

V *Dělnické besídce* jsou publikovány hlavně jeho sonety a především epigramy. Jsou politicky, společensky i nábožensky laděné, takže odpovídají žánru. Hned prvním takovým epigramem kritizuje novodobé státní a politické uspořádání Československa; v díle *Našim monarchistům*²²⁰ hořekuje nad tím, že se nic po ukončení monarchie nezměnilo: *jsme jak jsme za Rakouska bývali, / [...] / jen firmu jsme si přemalovali.*²²¹ Poměry mezi zbožnými reflektuje a hodnotí v epigramu *Převor dominikánský v Košicích modlili se za císaře Karla:*²²² „Opravdu odsouzen byl? Na měsíc? Odpusťte mi, / že jsem tak málo věřící! / Vždyť odsoudit by museli též / jeptišky za to v Žitné ulici...“²²³

Ve stejném duchu kritizuje také konkrétní osobnosti, jako například Andreje Hlinku²²⁴ či Eduarda Taaffeho.²²⁵ V příloze je však také sonet, který nese název *Jan Neruda*²²⁶. Podnázev je zároveň prvním veršem, a tak není na první pohled zřejmé, že je báseň opravdu sonetem. V básni kritizuje český lid za to, že již jim není potřeba starého umění, že již není potřeba starých literárních děl; v souvislosti s touto myšlenkou promlouvá k Janu Nerudovi:

219 FORST, Vladimír a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985. s. 1754-1755.

220 ZIMA, Stanislav. Našim monarchistům. *Rudé právo*, 25. 9. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 225, s. 2.

221 Tamtéž.

222 ZIMA, Stanislav. Převor dominikánský v Košicích modlili se za císaře Karla. *Rudé právo*, 15. 5. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 113, s. 4.

223 Tamtéž.

224 Slovenský katolík a politik; v roce 1918 se podílel na založení Slovenské ľudové strany, která byla v roce 1925 pojmenována na Hlinkovu slovenskou ľudovou stranu.

225 Předlitavský předseda vlády.

226 ZIMA, Stanislav. Jan Neruda. *Rudé právo*, 28. 8. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 201, s. 2.

„Hled', kterak chytračíme: náš český leb už změk' // [...] // My máme republiku! A tu pečlivě chrání / náš měšťan, sedlák, fary, z legií kapitáni!... / A není třeba, zlatý můj mistře, býti kádrem.“²²⁷

Stanislav Zima si – stejně jako Hostáň – vybírá do *Dělnické besídky* formu epigramů k vyjádření svých společensko-politických názorů. Přestože se otevřeně hlásí ke komunistům – jak se ostatně můžeme dočíst v epigramu *Tři stařenky*²²⁸, že jsou „rudí redaktoři“ jeho „známi“ – nenalzáme v jeho tvorbě tolik angažovanosti, kolik bychom očekávali. Spíše kritizuje soudobé sociální poměry. Odkazuje i na jiné autory a hodnotí politické osobnosti, jak již bylo zmíněno výše.

6. 1. 9 Petr Skála (Stanislav Kostka Neumann)

S. K. Neumann psal hned pod několika pseudonymy, jako příklad uvedeme: Antikrist, Ego, Jan Poupá, Jaroslav Kudrna, Jindřich Bedrna, Ladislav Hora... mezi nimi i Petr Skála.²²⁹ V této kapitole se však budeme věnovat dílu *Sufražetka*, které bylo napsáno právě pod pseudonymem „Petr Skála“. Zároveň tento počín srovnáme s dílem, pod nímž je Neumann přímo podepsán.

Petr Skála v námi mapovaných letech publikoval v *Dělnické besídce* povídku na pokračování *Sufražetka* s podtitulem *Komunistická povídka*.²³⁰ V díle jsme zprvu seznámeni s Pepičkou, která uvažuje nad ženským postavením; dochází jí, že ženy nemají stejná práva v zaměstnání jako muži, načež se z toho důvodu chce stát sufražetkou.²³¹ Jednou však potká umělce a komunistu Vladimíra Zlocha, který odmítá myšlení sufražetek a snaží se Pepičku navést na správnou cestu komunistky. Znovu se setkáváme s motivem ovlivňování ženského myšlení muži, protože „normální žena v rukou milovaného muže je tvárná hmota, aspoň ve věcech politických.“²³² Po válce si nakonec i Pepička uvědomuje, že nemá cenu bojovat za práva žen, protože „muž i žena jsou stejní otroci v dnešní společnosti“²³³ a je důležité, aby všichni spolupracovali na tom, by došlo k „pádu měšťácké demokracie a soukromokapitalistických řádů a k vítězství proletariátu.“²³⁴

---

227 Tamtéž.

228 ZIMA, Stanislav. Tři stařenky. *Rudé právo*, 17. 7. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 166, s. 2.

229 FORST, Vladimír a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985. s. 512.

230 SKÁLA, Petr. Sufražetka. *Rudé právo*, 11. 9. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 213, s. 1.

231 Bojovnice za politická práva žen; především za jejich hlasovací právo.

232 Tamtéž.

233 Tamtéž.

234 Tamtéž.

Příběh je to značně milostný; v další kapitole *Snoubenci*²³⁵ dochází k silnému spojení agitačních záměrů s běžným vztahem dvou zamilovaných lidí. Neumann snad sledoval jiný účinek, avšak každý rozhovor mezi Zlochem a Pepičkou se jeví jako spíše humorný a kostrbatý dialog, který postrádá jiný smysl, kromě tedy již řečené agitace. Poté, co se Pepička Zlocha zeptala na stav jejich vztahu, se zalekl a odpověděl „*To není otázka rozhodně komunistická.*“²³⁶ Zalekl se z toho důvodu, protože doufal, že „*by Pepička mohla mysliti již více komunisticky.*“²³⁷ Nakonec si sama řekla, že její otázka byla „*hloupá*“ a vzápětí jí litovala.

V následujících kapitolách dochází k milostnému zvratu, jelikož Zloch na nějakou dobu odcestoval do Ruska, kde měl vztah s jinou ženou, se kterou měl dokonce i dítě.

Kromě vztahových peripetií pracuje Neumann také s tématem umění. Postava Zlocha se dostávala do konfrontace nevkusu městské společnosti; umění měšťanů Zloch hodnotil jako „*měšťácké umění, sobecké a zavilé*“²³⁸ Spolu s Pepičkou milovali divadlo, ale zásadně nechodili na premiéry, protože je „*nenáviděli pro jejich hloupé obecenstvo měšťácké, které tu staví na odív svou parádu a hlasitou omezenost*“²³⁹ Lze se domnívat, že Vladimír Zloch byl ztělesněním komunismu: nenáviděl parlament, buržoazii, sufražetky, přál si revoluci a následnou diktaturu proletariátu.

Srovnáme-li další díla, pod která se Neumann vlastním jménem podepsal – například básně a prozaická díla, která nebyla nutně angažovanou literaturou²⁴⁰ –, se *Sufražetkou*, nepřehlédneme zřejmý rozdíl, a sice že jazyk *Sufražetky* není tak, řekněme, knižní a zatížený básnickými prostředky. Můžeme říct, že Neumannovo dílo je v podstatě také agitační, ale v případě *Sufražetky* jsou agitační cíle čistě primární záležitostí. Dokonce tak moc, že celý příběh vyznívá pateticky a nepatřičně, jako by postrádal jakékoliv jiné umělecké kvality. Stejně tak tomu je například u již zmiňované Heleny Malířové.

6. 1. 10 Barbora Rezlerová-Švarcová

Jako poslední příklad méně známých autorů, kteří v námi probíraných letech přispívali do *Dělnické besídky*, zmiňujeme Barboru Rezlerovou-Švarcovou, třebaže její zaměření bylo spíše povolání novinářky než spisovatelky.

---

235 SKÁLA, Petr. *Snoubenci*. *Rudé právo*, 18. 9. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 219, s. 2.

236 Tamtéž.

237 Tamtéž.

238 SKÁLA, Petr. *Zlochova zpověď*. *Rudé právo*, 2. 10. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 231, s. 1.

239 Tamtéž.

240 Máme tedy na mysli například Neumannova modernistická díla, či jeho lyrické až spiritualistické básně a další.

Narodila se v roce 1890 a zemřela v roce 1941; její smrt dosud nemá zřejmé důvody, ale lze se domnívat, že za to může její zatčení v důsledku stalinského teroru²⁴¹. Již od svého mládí se zajímala o ženskou otázku, především o její postavení ve společnosti, její vzdělání a práva. Snahy Rezlerové-Švarcové směřovaly k emancipaci žen, paralelně propagovala socialistické ideály. Své myšlenky publikovala v komunistických a socialistických periodikách určených pro ženy, jako například *Komunistka*, *Zájmy žen* či *Ženské noviny*. Kromě tisku se věnovala také politice; přihlásila se k marxistické levici a stále bojovala za práva žen. Od roku 1920 cestovala po sovětských zemích, hlavně po Rusku, a své zážitky zprostředkovala v četných reportážích. V roce 1926 odcestovali se svým mužem ilegálně do Ruska; studovala v Moskvě, nadále přispívala do místních komunistických novin a stále se snažila o emancipaci žen. Po roce 1938 probíhaly Stalinovy čistky a Rezlerová-Švarcová spolu s jejím manželem byli trnem v oku sovětským komunistům. Důvodem bylo to, že sovětští komunisté v době stalinismu podezírali velké množství dalších komunistů i nekomunistů; a to v rámci politických čistek. Nejprve byl vězně Barbořin muž, který ve vězení umírá. Barbora je nucená opustit svou práci novinářky, posléze je však sama uvězněna a brzy na to přichází o život.²⁴²

Barobru Rezlerovou-Švarcovou zmiňujeme z jednoho důvodu, a tím jsou reportáže. Jedna z nich nese název *Oslava Karla Liebknechta a Rosy Luxemburgové v sibiřském městě (z Cesty po sovětském Rusku)*²⁴³ a je zářným příkladem levicově orientovaných, agitačních reportáží. Jejich smysl spočíval v podání Ruska v co nejlepším světle; a když už ne zemi jako takovou, tak alespoň její obyvatele, zapálené pracanty, kteří spolupracují na znovuvybudování jejich vlasti, a to v rámci socialismu. Tito dělníci jsou pak označováni jako „starostliví dělníci“, kteří opravují dopravní lodě i ve svém volnu, protože „všechny ty lodě prodělaly těžké boje s kontrarevolucí, vyžadují obrovských oprav a nutno spěchat, aby všechny byly v pořádku k jarnímu transportu potravin.“²⁴⁴

Na výše uvedeném příkladu je ukázáno, jak s chválou socialismu a revoluce je paralelně kladen jistý důraz na nesnášenlivost vůči těm, kteří jsou proti socialistickým

---

241 Stalinský teror nebo též tzv. stalinismus – období třicátých let, během nichž docházelo k povinné kolektivizaci obyvatelstva, industrializaci zemědělství, militarizaci, k plánovaným pětiletkám, procesům s politicky nevhodnými lidmi, k rozšiřování kultu osobnosti vůdce-Stalina a další.

Stalinismus. *Totalita* [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/stalinismus.php>

242 KÁRNÍK, Zdeněk a kol. *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*. Praha: Dokořán, 2004. s. 66-77.

243 REZLEROVÁ-ŠVARCOVÁ, Barbora. Oslava Karla Liebknechta a Rosy Luxemburgové v sibiřském městě (z Cesty po sovětském Rusku). *Rudé právo*, 15. 1. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 13, s. 1.

244 Tamtéž.

ideálům. Kromě cestovatelky, která líčí svou pouť na slavnost na počest padlého soudruha a padlé soudružky, kteří bojovali za komunistickou věc, cestují po jejím boku také delegáti z Ameriky, Dálného východu a Číny. Čtenář je následně uveden do konfrontace těchto zemí, které jsou kapitalistické, se sovětským Ruskem coby ztělesněním onoho nového, socialistického světa. Čteme: „*Ale my, tam v kapitalistických zemích, na západě a Dálném východě, v Americe a koloniích, my jsme ještě nezúčtovali, my jsme se ještě nepomstili.*“²⁴⁵

Reportáže jsou jedním z mnoha publicistických žánrů, se kterými levicoví autoři pracovali a vtiskli jim agitační funkci. Cílem jejich cest bylo buďto samotné Rusko, nebo jiné země sovětského svazu; ve svých reportážích pak zachycovali dělníky, kteří staví nová města a pomáhají vybudovat nový svět. Frazeologie je v podstatě stejná jako v dalších, komunisticky laděných literárních dílech; jsou užívány běžné, tendenční výrazy, jako například „budování“, „budoucí společnost“, „dělník“, „revoluce“ a podobně; vše s pozitivními konotacemi.

6. 2 Překlady a cizí autoři

V *Dělnické besídce* je možné přečíst si překlady hned několika cizích autorů. Nutno podotknout, že valná většina z nich byla levicově orientovaná., nebo přinejmenším psali taková díla, která žánrově korespondovala se sociálním románem. Překládány byly jak básně, tak prozaická díla buďto soudobých spisovatelů, nebo spisovatelů ze starší doby. Díla byla příloze publikována buďto celistvě, či na pokračování. Mezi cizí autory patří například Anatole France, Charles Vildrac, Francis Jammes, Henri Barbusse, Jack London, Alexandr Blok, Lev Trocký, Maxim Gorkij, Jonathan Swift, Anton P. Čechov, Guy de Maupassant a mnoho dalších, dokonce i J. W. Goethe, Gulliaume Apollinaire či Heinrich Heine.

Cizí autory překládali například Jindřich Hořejší, Artuš Černík, Jiří Weil či Josef Hora. Častokrát se překladatelé podepisovali pomocí zkratek, jako třeba Fr. Sch–n, které nebylo možné dohledat.

Překládaná díla se nutně nezabývají komunistickou otázkou, i když i to bylo běžným tématem. Jako příklad uvedeme výňatek *Otroci strojů*²⁴⁶ z politického románu *Železná pata* (1907) od Jacka Londona, který nahlíží na boje mezi socialismem a kapitalismem v počátku 20. století. Častokrát ale v nich bylo hodnocení soudobé společensko-ekonomické situace a díla byla sociálně laděná v rámci politického, levicového zaměření. Lze tvrdit, že mezi nejoblíbenější autory, kteří byli v *Rudém právu* často překládáni do češtiny a vychvalováni

²⁴⁵ Tamtéž.

²⁴⁶ LONDON, Jack. *Otroci strojů*. *Rudé právo*, 17. 1. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 166, s. 3.

za svou osobnost, patří následující autoři, kteří byli chápáni jako revolucionáři, a dokonce byli v *Rudém právu* dne 15. října 1921 vyzváni, aby „*podporovali ve všech zemích pomocné akce!*“²⁴⁷ Výčet spisovatelů je následující: „*Anglie: Bernard Shaw.*

Amerika: Upton Sinclair,

Dánsko: Andersen Nexö.

Holandsko: Henrietta Roland-Holstová.

Francie: Henri Barbusse. Anatole France.

Rusko: Maxim Gorkij. Šaljapin.

Švédsko: Ture Nerman.

Švýcarsko: Prof. Forel. Prof. Volkart.

Umělci! Přispějte svou pomocí v mezinárodní pomocný týden od 9. do 16. října!“²⁴⁸

Všichni výše vyjmenovaní jsou častokrát chváleni, jako například Anatole France, „*který je kulturní historik a nositel staré kulturní tradice francouzské od Montaignea, Voltaira až po naše dny a pro budoucnost – je komunistou. [...] toť Anatole France, nositel Nobelovy ceny, ironik, satirik i ryzí, něžně citící laskavý člověk.*“²⁴⁹ Dále jako příklad uvedeme Henriho Barbusse nebo Jacka Londona; čteme: „*Barbusse ukázal jasně proletariátu hrůzy imperialistické války,*²⁵⁰ *tu London svou ‚Chicagskou komunou‘ ukázal na hrůzy kapitalistického systému a jediný východ z něho: revoluční boj a vládu proletariátu.*“²⁵¹ V podobném duchu jsou chváleni i spisovatelé jako Upton Sinclair nebo Bernard Shaw a další výše zmínění autoři.

Je patrné, že byli převážně vybíráni ti autoři, kteří byli ve svém společensko-politickém myšlení revoluční; ve smyslu revoluce lidu. Byly zde však výjimky, jako v případě J. W. Goethe: „*Je zajímavé, jak od počátku devatenáctého století téměř veškeré básnictví, [...], bylo nějakým způsobem revoluční. Z velikých básníků snad jediný Goethe činí výjimku.*“²⁵²

Zdá se ale, že kromě snah ukázat čtenáři i zahraniční autory, co smýšlejí stejně, bylo zkrátka cílem přiblížit i tomu nejběžnějšímu čtenářovi-dělníkovi světovou a i kanonickou literaturu.

---

247 Umělci!. *Rudé právo*, 15. 10. 1921, roč. 2 č. 242, s. 4.

248 Tamtéž.

249 Různé zprávy. *Rudé právo*, 12. 11. 1921, roč. 2 č. 257, s. 3.

250 V románu *Oheň* (1916).

251 Beseda. *Rudé právo*, 12. 12. 1921, roč. 2 č. 281, s. 3.

252 NEUMANN, Stanislav Kostka. Literatura, divadlo, umění. *Rudé právo*, 4. 9. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 207, s. 2.

6. 3 Rubriky *Nedělní kukátko* a *Literatura, divadlo, umění*

V *Dělnické besídce* jsou kromě básní a próz také další rubriky. Vzhledem k tomu, že je práce zaměřená hlavně na literaturu, zmíníme se o těchto rubrikách jen okrajově.

Rubriky jsou buďto stálé – tedy že jsou v každém čísle – jako například rubrika Sport, ve které jsou vypsána nadcházející sportovní utkání i ta proběhlá s komentářem, hra Šachy nebo Divadlo, které podává informace o tom, kdy, kde a jaká divadelní hra se zrovna bude hrát. Další takovou rubrikou je Literatura, divadlo, umění, ve které jsou různé reflexe k literárním studiím, soudobé názory na literární kritiku, jako příklad uvedeme polemiku Potřeba kritiky²⁵³ Josefa Hory se studií Josefa Knapa týkající se právě otázky kritiky. Dále studie o zahraniční literatuře (hlavně o té ruské), reakce a hodnocení na právě vydaná díla levicově orientovaných autorů, jako třeba Básnické mládí z konce století²⁵⁴ od Josefa Hory, která poskytuje ohlas sbírce *Kniha mládí a vzdoru* od S. K. Neumanna. Někdy se nezaměřují jen na díla, ale na konkrétního autora – jako třeba na Anatola France.²⁵⁵ Autoři zde převážně píší své úvahy, které se týkají literatury divadla a umění vůbec, které však zároveň korespondují s myšlenkou socialismu; častokrát vytýkají autorům nedostatky socialismu či naopak příliš nacionalismu. Do Literatury, umění, divadla nejhojněji přispívali Josef Hora, Jindřich Hořejší nebo Ivan Suk.

Další pozoruhodnou rubrikou je *Nedělní kukátko*, které bylo původně v *Rudém právu* a do *Dělnické besídky* bylo zařazeno od roku 1921. Vzhledem k tomu, že bychom se museli hlouběji ponořit do politické problematiky námi probíraného období, abychom plně pochopili význam této rubriky, omezíme se pouze na méně obsáhlé vymezení. *Nedělní kukátko* je silně politicky zaměřené; v podstatě se dá říct, že jediný cíle, které sledovalo, byly ostře negativně kritizovat soudobý politický stav, vyjádřit svůj nesouhlas a nesnášenlivost. vůči „buržoazii“, „imperialistům“, „Západu“ a tak dále. Jednou v něm byl vyjádřen nesouhlas vůči cenzuře, která je přirovnávána k „umění v umlčování“ – z dnešního pohledu to působí dost ironicky, vzhledem k tomu, že cenzura patřila v pozdějším komunismu ke každodenní praxi. Čteme: „umlčování v republice musí býti uvedeno v jakýsi systém a dlužno jen chváliti, že republikánská censura dobře to pochopila a dělá v tomto umění znamenité pokroky.“²⁵⁶

253 HORA, Josef. Potřeba kritiky. *Rudé právo*, 23. 1. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 19, s. 4.

254 HORA, Josef. Básnické mládí z konce století. *Rudé právo*, 6. 3. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 55, s. 3.

255 SUK, Ivan. Anatole France, k jeho 77. narozeninám. *Rudé právo*, 17. 4. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 89, s. 2.

256 *Nedělní kukátko*. *Rudé právo*, 13. 2. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 37, s. 2.

Ovšem nutno podotknout, že i tato rubrika byla často cenzurovaná; jednou dokonce úplně celá.²⁵⁷ Do *Nedělního kukátka* přispíval Antonín Macek²⁵⁸ pod pseudonymem *Vašek*.

Jak šel čas, přibývaly do přílohy další rubriky či samostatné příspěvky a příspěvky z jiných novin, například *Altajské pohádky*, publikované v komunistické literární revue *Krasnaja Nov*, od Vsevoloda Ivanova²⁵⁹ v překladu Jiřího Weila.²⁶⁰ Přibývaly také recenze – jako příklad uveďme recenzi na *Město v slzách* od J. Seiferta.²⁶¹ Také přibývalo více příspěvků z kultury, hudby, politiky: *Základy francouzské hudby*²⁶², *Obrázky staroegyptské*²⁶³, *Pan president*²⁶⁴ a jiné. Dalšími hlídkami²⁶⁵ jsou například *Školská hlídka*, jejíž snahy směřovaly k „socialisaci školství“²⁶⁶ a *Technická hlídka*,²⁶⁷ která se zabývala socialismem v souvislosti s technologickými vynálezy. Od roku 1922 čtenář občas narazil i na *Dětský koutek*, ve kterém byly pohádky pro dětské publikum.

Podotýkáme, že beletristické texty většinou nebyly v rubrikách. Výjimku tvořil například právě zmíněný *Dětský koutek*. Ve valné většině ale byly publikovány mimo jakoukoliv rubriku.

Na posledních stránkách byly reklamy, upoutávky a také výzvy k tomu, aby čtenář noviny podpořil koupí či finančním příspěvkem.

6. 4 Jazyk

V této kapitole se podíváme na užití jazykových prostředků a jak v textu působí; ať už slouží k navození určité atmosféry, nebo k vylíčení těžko pojmenovaných pocitů a emocí. či jde o strohý popis skutečnosti nebo tíhnutí k agitačním cílům. Námi probíraný tisk komunistické strany tíhne převážně k tomu poslednímu, jedná se tedy o agitační úmysly. Je však nutné zmínit, že kromě běžné propagandistické rétoriky užívali spisovatelé, jež přispívali do *Rudého práva* – a konkrétně i do *Dělnické besídky* – různé básnické jazykové prostředky. Ty jsou však v pozadí té hlavní myšlenky, kterou se autoři snažili komunikovat svému „lidovému“ publiku; tou je propagace komunismu a snaha ovlivnit čtenáře a zároveň jej přesvědčit, aby společně dospěli ke kýženému cíli, a sice k revoluci a k zásadním změnám

257 Nedělní kukátko. *Rudé právo*, 18. 9. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 219, s. 2.

258 Levicově orientovaný novinář, spisovatel.

259 Celým jménem Vsevolod Vjačeslavovič Ivanov, ruský spisovatel,

260 WEIL, Jiří. *Altajské pohádky*. *Rudé právo*, 25. 12. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 302, s. 2.

261 J. Seifert: *Město v slzách*. *Rudé právo*, 18. 12. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 296, s. 3.

262 *Základy francouzské hudby*. *Rudé právo*, 4. 12. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 284, s. 3.

263 *Obrázky staroegyptské*. *Rudé právo*, 22. 1. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 19, s. 1.

264 HLADKÝ, V. *Pan president*. *Rudé právo*, 12. 2. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 37, s. 1.

265 Dobové synonymum k výrazu rubrika.

266 Socialisace školství. *Rudé právo*, 23. 10. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 249, s. 2.

267 *Technická hlídka*. *Rudé právo*, 22. 1. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 19, s. 2.

ve společensko-ekonomickému postavení dělníků a nižší vrstvy společnosti. Efekt to jistě mělo, o tom se však zmíníme později, nejdříve se podíváme na to, jakým způsobem lze jazyk využít.

Jazyk a jeho prostředky jsou podřízeny dobovému diskurzu a jsou plně pod nadvládou a dohledem ideologie. Stejně je tomu i vice versa – jazyk je odrazem totalitního režimu. Český lingvista Dušan Šlosar²⁶⁸ ve svém příspěvku *Jazyk totality a jazyk dneška*, vydaném ve sborníku *Spisovná čeština a jazyková kultura 1993*, parafrázuje Petra Fiedelia²⁶⁹ (vlastním jménem Karel Palek). Oba se shodují a tvrdí, že v propagandistickém jazyce dochází ke „zneužívání slov“²⁷⁰, což následně vede k „sémantické devalvaci, ... [která] se pak stává vítaným prostředkem lži, jejímž cílem je ovládnutí společnosti.“²⁷¹

Jako příklad takovýchto slov, kterým byl přisuzován nový význam, většinou se negativními konotacemi, uvádí Šlosar slovo *intelektuál*.²⁷² Začteme-li se do příspěvků *Rudého práva*, nebude čtenáři dělat problém vyhledat hned několik dalších slov, jejichž význam byl posunut do roviny negativního oslovení. Slova jako například „kapitalismus“, „buržoazní“, „pravičáci“, „měšťáci“, „feudálové“ či „imperialisté“, nebo dokonce „západní“ patří mezi další výrazy, které se v narativu komunistické ideologie projeví jako urážlivé, či označující něco nevhodného.

Ideologie se však neomezují pouze na podmanění a přizpůsobení určitých výrazů. V jakékoliv řeči, ať už podřízené totalitnímu režimu či ne, nelze nepodlehnout nějakým frázím či klišé. Šlosar fráze totalitní češtiny posunuje dál a přisuzuje jim vlastnost oficiální danosti. Již se nejedná o běžné obraty, ale o normované výroky, jejichž funkce byla čistě manifestací dané totality, manifestací souhlasu s ní a s její spoluprací. Zásadním rysem bylo opakování, čímž nutně docházelo k vyprázdňení informační náplně až zbyla náplň ryze

---

268 Šlosar navazuje na Victora Klemperera (spisovatel a literární historik), který sledoval deformaci jazyka v Německu v letech 1933 až 1945, dále také navazuje na německé lingvisty Haralda Weinricha a Walthera Dieckmanna; oba sledovali vývoj politického jazykového diskurzu v nacistickém Německu. Sám Šlosar pak proměnu jazyka v totalitním režimu sleduje v komunistickém Československu; například sledoval proměnu jazykového úzu v průběhu desetiletích, ve v ČSR vládli komunisté, tedy ve 40., 50. a 60. letech. V námi citovaném příspěvku se také zabývá jazykem po roce 1989. Připomíná, že velkou roli v proměně jazyka hraje publicistika a skrze ni ustanovená různá klišé, stereotypy a floskule.

269 Karel Palek se podobně věnoval řeči komunistické moci. Jeho poznatky byly vydány ve stejnojmenné knize *Řeč komunistické moci. Spisovná čeština a jazyková kultura 1993: sborník z olomoucké konference 23.-27.8.1993*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. s. 111. ISBN 80-85899-02-7. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:21bdebe0-14d2-11e4-a8ab-001018b5eb5c>.

270 Tamtéž.

271 Tamtéž.

272 Tamtéž.

„manifestační“.²⁷³ Zásadní význam měla i vojenská obraznost, jako *boj* o něco, *kulturní ofenzíva*, *kulturní fronta* a podobně.²⁷⁴

Pakliže si pročítáme rubriky *Rudého práva*, můžeme si všimnout jakési patetičnosti a výřečnosti bez širšího obsahu. Rubriky silně omezené k povzbuzování čtenáře ku komunistickému myšlení, a tedy nemají hlubšího významu. Časté jsou exklamace vyjadřující až křečovitým způsobem hlavní zásady komunismu. Dalším z hlavních rysů je naléhavost; autoři jako by spěchali, aby přesvědčili čtenáře, že to, co říkají, je krajně důležité. Informační funkce sdělení ustupuje funkci apelativní a funkci persvazivní. A to i v případě, pokud text podává informace o sjezdu komunistické internacionály, o schůzích poslanecké sněmovny, o politickém dění v ostatních zemích a tak dále. Zkrátka sdělení, které by bylo možné podat bez politického zabarvení, je v těchto komunistických novinách podáno s emočním nábojem; jazykové prostředky jsou výrazně příznakové, aby tak v proletářském recipientovi vyvolávaly pocity sounáležitosti a odpovědnosti vůči ostatním dělníkům. Zamyslíme-li se nad kontextem doby a nad tím, v jakých životních podmínkách žila nižší vrstva, dále také jak silně v nich rezonovaly dozvuky Říjnové revoluce, je pochopitelné, že cílová skupina byla novinami ovlivňována. Nehledě na fakt, že autoři se na čtenáře obraceli familiárním tónem, tykali jim, vyjadřovali pochopení pro jejich strasti a nesnáze a nabízeli pomoc v podobě kolektivního semknutí a v „*diktatuře proletariátu*“.

Texty v podstatě vybízí čtenáře k tomu, aby s vervou povstal a bojoval spolu s proletariátem proti „*západní kapitalistické společnosti*“. Ostatně hned prvních několik vydání *Rudého práva* se noviny obrací přímo na čtenáře, kterého oslovují „*soudružky a soudruzi*“ nebo kolektivně „*dělníci*“. Časté jsou komentáře k aktuálnímu politickému dění, které vzápětí kritizují a špatné vlivy připisují „*měšťákům*“, „*feudálům*“, „*kapitalistům*“ a tak dále. Dopad, jaký mělo *Rudé právo* na své publikum, můžeme uvést na příkladu generální stávky z prosince roku 1920; noviny burcují a vyzývají ke stávce: „*Dělníci Velké Prahy, zůstaňte dnes po celý pohromadě ve svých střediscích ve čtvrtích a předměstích a pracujte, aby všichni pochopili smysl našich požadavků a aby zítra byla stávka úplná...*“²⁷⁵ Stávka byla násilně potlačena, několik stávkujících bylo zraněno či dokonce zabito.²⁷⁶

Již bylo řečeno, že narativ komunistických autorů obsahoval několik slov, kterými byly negativně hodnoceny ty skutečnosti, které odporovaly komunismu. Nutno však

---

273 Tamtéž.

274 Tamtéž.

275 *Rudé právo*, 12. 12. 1920, roč. 1 č. 70, s. 1.

276 DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Třicet let bojů za socialismus*. Praha: Svoboda, 1951. Praha: Svoboda, s. 27-29.

podotknout, že existovaly i skutečnosti, které byly hodnoceny velice kladně. Jedním z nejzásadnějších kladně nahlížených favoritů bylo Rusko, respektive představa ideálního komunistického Sovětského Ruska. Jako výmluvný příklad uvádíme článek od předsedy ruské obchodní delegace v Československu Pavla Nikolajeviče Moskojenka *Rusko a my*.²⁷⁷ Sovětské Rusko je sice zdevastované a má nedostatky, za ty však může válka, přežitky carského režimu a přírodní katastrofy. Komunismu se daří tyto škody napravit a neváhá požádat o pomoc ostatní, protože „Sovětské Rusko vždy dávalo proletariátu celého světa na vědomí, že bez jeho pomoci se neudrží...“²⁷⁸

6. 5 Témata a motivy

V této kapitole, abychom tuto problematiku probrali uceleněji, shrneme několik zásadních témat a zmíníme i některé motivy, jimiž se soudobí, levicově orientovaní autoři zabývali. Jedním z hlavních témat, se kterým spisovatelé pracovali, byla válka. Mluvíme tedy konkrétně o první světové válce; mnoho autorů muselo narukovat a své zážitky a zkušenosti se následně nutně musely odrazit v jejich dílech, to jsme si ostatně pověděli o pár kapitol výše. Válka v jejich dílech pro žádnou z postav neznamenal nic dobrého; byla to pro ně zkušenost, která jim mnoho vzala, buďto práci, zdraví či rodinu. Nejvíce užívaným motivem spojeným s válkou je chudý, zmrzačený voják, který nemá kde bydlet, ani čím se živit, proto buď žebra, nebo se věnuje té nejméně vhodné práci (jako například práce šterkaře).²⁷⁹ Často jsou uváděny do kontrastu s těmi „pány a dámami,“ pro jejichž životy bojovali, a kteří jim neposkytují žádnou podporu.

Dalším z velkých témat je láska; láska k ženě, láska k přírodě, láska ke komunismu, která může platit jako náhrada za rodinu. Hlavně však ona láska mezi dvěma lidmi koresponduje se socialismem. Nejčastěji to bývá láska dvou mladých lidí – dívka se zamiluje do chlapce, který buď už je soudruhem, nebo o tom přinejmenším sní, a který onu dívku navede na správnou cestu a i z ní se stává soudružka.²⁸⁰ Na druhou stranu to může být láska neopětovaná a nešťastná.²⁸¹ Objektem zamilovanosti je znovu dívka, tentokrát je ale zamotaná do milostného trojúhelníku, nebo je to prostitutka, milenka všech. Často je tématem také zhrzená láska, nebo vyprchaná láska po návratu z dlouhého odloučení

---

277 MOSKOVENKO, Pavel Nikolajevič. Rusko a my. *Rudé právo*, 21. 7. 1921, roč. 2 č. 163, s. 1.

278 Tamtéž.

279 Viz povídku SCHULZ, Karel. Šterkař. *Rudé právo*, 8. 10. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 231, s. 1.

280 Viz povídku SKÁLA, Petr. Sufražetka. *Rudé právo*, 11. 9. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 213, s. 1.

281 Viz báseň SUK, Ivan. Marná láska. *Rudé právo*, 19. 2. 2022, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3, č. 43, s. 1.

(nejběžněji z války).²⁸² Častým motivem v souvislosti s láskou je tělo – tělo mladé, svěží, rustikální, nijak nezkrášlené, pracovité. To vše v kontrastu s těly měšťanské společnosti, která nebyla zvyklá pracovat, netrávila tolik času v přírodě a která používala různé umělé prostředky pro zkrášlení své vizáže.²⁸³

Zmínili jsme také lásku k přírodě. Příroda je častým místem, které bylo nahlíženo jako místo poklidné, harmonické, ideální²⁸⁴ oproti továrnám, kde existuje jen urputná práce, všude je čmoud a námaha.²⁸⁵ Nejen továrny jsou protikladem, ale také města a předměstí, kde panuje hluk a shon, lidé ve městě jsou falešní a lidé z předměstí zas zbídačení. Ostatně když už zmiňujeme topos: přírodu, vyjmenujeme rovnou další místa, která zapadají do soudobého narativu komunistických literárních textů. Jsou to továrny (či cihelny), předměstí a tancovačky. Předměstí bylo místo, kam patřili všichni ti, kteří spadají do klasifikace nižší třídy – bezdomovci, prostitutky, zlodějové a také dělníci. Obyvatelé předměstí se pak nepřibližovali k těm, kteří bydleli ve městě. Nenacházíme často přesah, kdy by postava opustila své místo a vydala se do města, to se stává řídce, byť čteme o osudu služek, které pracovaly u panských dam, avšak služebné chtěly – nejčastěji se svým milým – utéct pryč, daleko od povrchních lidí z města.²⁸⁶ Tancovačky pak zmiňujeme z toho důvodu, že se jedná o místo setkání a seznámení. Častokrát čteme o postavách, ať už mužských či ženských, které si vyrazily na tancovačku potkat lásku, nebo které z tancovačky zrovna jdou a mají namířeno někam do lesa. Druhým takovým místem je hospoda, kde však jde spíše o prodejnou lásku.²⁸⁷

Již jsme shrnuli témata války a lásky, vytyčili jsme některá zásadní místa a teď se podíváme na téma mladého a zároveň moudrého socialisty/komunisty.²⁸⁸ Spisovatelé často pracovali s myšlenkou mladého studenta, jenž vyměnil své studijní knihy za rudé brožury „velkých soudruhů myslitelů“²⁸⁹. Následovala duševní obroda jedince, jenž byl připraven

---

282 Viz povídku VANĚK, Karel. Po vojně. *Rudé právo*, 19. 11. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 271, s. 2.

283 Viz povídku ALBERT, František. Člověk a smrt. *Rudé právo*, 6. 3. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 55, s. 2.

284 Viz povídku HOSTÁŇ, Jan. Mlýnské kolo. *Rudé právo*, 9. 10. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 237, s. 1.

285 Viz povídku MALÍŘOVÁ, Helena. Májová rosa. *Rudé právo*, 30. 4. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3, č. 101, s. 1.

286 Viz povídku MALÍŘOVÁ, Helena. Výpověď. *Rudé právo*, 8. 10. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3, č. 236, s. 2.

287 Viz povídku MÍŠEK, Emil František. Vojtěch Micků. *Rudé právo*, 15. 10. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 242, s. 3.

288 Výraz „komunista“ byl používán o něco málo hojněji než „socialista“.

289 Viz povídku AUBEK, Milan. Vila Humanita. *Rudé právo*, 25. 12. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 302, s. 1.

brojit za svá práva, také za práva proletariátu a za svržení nadvlády „měšťáků“ a „imperialistů“ a „feudálů“. Tento myšlenkový proces však nemusel probíhat nutně jen u studentů; i běžný „prostý“ hoch, který vidí nespravedlnost, co postihla jeho rodinu, chce spolu s ostatními stejně smýšlejícími soudruhy nastolit změnu.²⁹⁰ Málodky se stalo, že by pro takového hrdinu měly ostatní postavy nepochopení; naopak, spíše jej v jeho názorech následovaly. Ještě méně časté bylo toto socialistické uvědomění u ženských postav; role soudružky komunistky, budující socialistický stát, přijde v Československu teprve v padesátých letech, což zakrátko připomeneme.

Dále nesmíme opomenout snad to největší téma a tím je proletariát, konkrétně tedy dělník. Dělník je nejčastěji kladen do kontrastu s měšťanem. Kontrast je stavěný jak na zevnějšku, tak na vnitřní stránce člověka. Protiklad vzhledu obou stran je dvojaký:

1. Dělník je utahaný, strhaný, upracovaný a žije v bídných podmínkách; na druhé straně upravený, navoněný měšťan žijící v přepychu.²⁹¹
2. Dělník je silný, krásný, svěží navzdory osudu pracujícího a naproti stojí měšťan²⁹², který je sešlý, nehezky a jeho zevnějšek je celkově nevkusný.²⁹³

Na dělníka je v některých případech nahlíženo také jako na věčně opilého jedince; alkoholika, který zapíjí svůj nešťastný osud.²⁹⁴

Vnitřní rozdíly jsou jasné; dělník je ideálem dobra, které musí povstat proti zlu buržoazie. Na rozdíl od „měšťáka“ je dělník člověk hodný, moudrý, rád pomáhá druhým, být má sám málo. Je vkusný a rozhodně ne povrchní. Vlastnosti měšťáka jsou vždy stavěny do protikladu. Jindy je zas dělníkem hrubý opilec; v takových případech ale srovnáván s měšťanem není.

Nakonec zmíníme ještě jedno téma, a sice umění. Umění a s ním spojené události – konkrétně například divadelní představení – je opět chápáno odlišně v nižší a ve vyšší společenské vrstvě; respektive pro buržoazii je to taková událost, kam se chodí, aby se

---

290 Viz báseň NEUMANN, Stanislav Kostka. O bitevním poli v nás. *Rudé právo*, 8. 5. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 107, s. 1.

291 Viz povídku HANUŠ, Josef. Ecce homo. *Rudé právo*, 28. 8. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 201, s. 2.

292 Viz SKÁLA, Petr. Zlochova zповěď. *Rudé právo*, 2. 10. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 231, s. 1.

293 Kromě dam, které sice byly vždy krásně oblečené, ale to zas mělo kontrastní účinek v tom smyslu, že jejich vnější krása rozhodně nekorespondovala s jejich vnitřní ošklivostí. Viz povídku MÍŠEK, Emil František. Ta prokletá věc. *Rudé právo*, 12. 11. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 265, s. 1.

294 Viz báseň MAREŠ, Michal. Píseň pradelny. *Rudé právo*, 27. 11. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 278, s. 2.

jedinec ukázal, a ne aby se na něco podíval.²⁹⁵ Naopak ti z nižší společnosti umění buďto chápou jako duševní obohacení, nebo na představení vůbec nemohou dorazit. Ve většině děl je postava umělce stavěna do takové pozice, ve které by měl skrze svá díla promlouvat k „prostým“ lidem. Jeho umění by mělo být srozumitelné pro všechny, snad by mohlo být i agitační. Rozhodně by neměl cílit na publikum z vyšších tříd, protože ti většinou chápou umění coby rekvizitu, kterou se mohou mezi sebou možná tak chlubit, rozhodně však nepoznají jeho pravou hodnotu a pravý význam. Měšťan je pak zobrazován jako povrchní vychloubač, který se zajímá jen o to, jakým dojmem bude působit, bude-li se obklopotvat hudebníky či obrazy. Umění je tedy chápáno jako médium, které rozlišuje autentičnost socialistů od povrchnosti městské společnosti; je chápáno jako manifest umění komunistického.

V souvislosti s lidmi z nižších společenských vrstev pracují autoři s tématem smrti; smrt pak figuruje buď jako nevyhnutelnost těch lidí, kteří byli osudem dohnáni k bídnému životu, nebo jako nešťastná náhoda, nedorozumění.²⁹⁶ Objevuje se také motiv smrti osamělého jedince, který umírá sám a odvržený společností, dále pak smrt jako trest nebo mučednická smrt dělníka, jenž se postavil svému osudu a byl kvůli tomu zabit.²⁹⁷

Než tuto kapitulu ukončíme, podíváme se na to, jakým způsobem uchopili některá témata českoslovenští autoři oficiálního komunistického narativu v padesátých letech minulého století.

Vezmeme-li si námi probíraná ústřední témata a srovnáme-li je s oficiálním komunistickým uměleckým směrem²⁹⁸, s takzvaným *socialistickým realismem* (nebo také *sorela*), zjistíme jeden zásadní rozdíl. Nejprve si však ujasníme, co to socialistický realismus je. Je nutno podotknout, že samotný směr nikdy nebyl přesně definován a také nebyl řádně uchopen jak těmi, kteří jej vyžadovali, tak těmi, co jej následovali. Přestože nebyl pojem nikdy jasně definován,²⁹⁹ měl jasné funkce: byl agitační, propagandistický, měl být snadno pochopitelný; apeloval tedy na jasnost a srozumitelnost. Pokud se podíváme na některá díla z

---

295 Viz SKÁLA, Petr. Zlochova zpověď. *Rudé právo*, 2. 10. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 231, s. 1.

296 Viz povídku HŮLKA, Jaroslav. Narození, život a smrt. *Rudé právo*, 11. 6. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 134, s. 1.

297 Viz cestopis REZLEROVÁ-ŠVARCOVÁ, Barbora. Oslava Karla Liebknechta a Rosy Luxemburgové v sibiřském městě (z Cesty po sovětském Rusku). *Rudé právo*, 15. 1. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 13, s. 1.

298 V Československu ustanovený od roku 1949. PETIŠKOVÁ, Tereza. *Československý socialistický realismus 1948-1958*. Praha: Gallery, 2002. s. 8.

299 PETIŠKOVÁ, Tereza. *Československý socialistický realismus 1948-1958*. Praha: Gallery, 2002. s. 11.

této doby, všimneme si, že není prostoru pro jinou interpretaci než pro tu, kterou agitační autoři zamýšleli.

A nyní se přesuneme ke srovnání. Nejzásadnějším rozdílem mezi literaturou, kterou se v práci zabýváme, a literaturou (lze říct uměním vůbec) socialistického realismu, je uchopení postavy dělníka. Jak již víme, dělník je tím hlavním tématem; vždy hraje v dílech zásadní roli. Četli jsme o dělníkovi chudém, zuboženém, zbídačeném. O člověku téměř neschopném chopit se vlastního osudu a nějak jej změnit. Jediným možným východiskem je revoluce, bojkot kapitalismu a svrnutí buržoazie. O člověku, který je kvůli svému hrubému a nemilosrdnému prostředí předurčený k tomu mít trpký a nešťastný život chudáka-pracujícího. Na druhé straně jako protipól strojí dělník-budovatel socialistického realismu. Tereza Petišková ve své knize *Československý socialistický realismus 1948–1958* uvádí úryvky dokumentů umělců či kritiků; jedním z nich je příspěvek Zdeňka Nejedlého *O výtvarnictví, hudbě a poesii*,³⁰⁰ ve kterém Nejedlý hodnotí umění po roce 1918 negativně v tom smyslu, že na dělníka nahlíží jako by byl „odsouzenec“ a „robot“. Se stejnou nesnášenlivostí hodnotí i tehdejší pohled na továrny coby „peklo“, továrnu chápali jako „vrchol hrůzy a utrpení“. Naopak socialistický realismus z továrny udělal místo, ve kterém se koná „velká služba lidstvu“, kde práce je „velkou radostí“. Odtud plynou snahy portrétovat továrny a jejich prostředí jako ideální a báječné, aby z nich zářila radost.³⁰¹

Nejen továrna, ale také dělník je v socialistickém realismu chápán jako hrdina lidu; je chápán, jako „člověk plný pracovní energie a sebevědomí“. Fyzická práce není brána jako neštěstí, nýbrž jako prospěšná a obohacující: dělník již není chudý, ale je „bohatý jak vnitřně, tak vnějším projevem“.³⁰² Už není nutné uchýlit se k revoluci, protože ta je již dokonána. Co následuje je opěvování nového režimu a víra v čím dál lepší budoucnost v rukou pracujícího lidu. Změnil se tedy pohled na dělníka, na socialistickou ženu a na revoluci, a to v tom smyslu, že již není revoluce potřeba, ale je potřeba udržet stávající situaci a budovat stále lepší budoucnost.

V dílech námi probíraných spisovatelů jsou jisté paralely se sociálním románem. V *Encyklopedii literárních žánrů* od Dagmary Mocné, Josefa Peterky a kol. je sociální román definován jako „románový typ reflektující sociální aspekty civilizačního vývoje.“³⁰³ Dominantní témata, která jsme shrnuli výše, se shodují s hlavními tématy sociálního románu.

300 NEJEDLÝ, Zdeněk. *O výtvarnictví, hudbě a poesii*. Praha: Československý spisovatel, 1952. s. 22-30 in PETIŠKOVÁ, Tereza. *Československý socialistický realismus 1948-1958*. Praha: Gallery, 2002. s. 77.

301 Tamtéž.

302 Tamtéž.

303 MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 631.

Sociální román sleduje nízké společenské vrstvy a skupiny, které zasazuje do „nízkého“ prostředí, které člověka determinuje. Prostředí je především pracovní či dělnické, továrny, dílny, místa chudiny a další. Dochází pak k typizaci postav³⁰⁴, v našem případě to byly především postavy dělníka a měšťana. Je upřednostňován kolektivní hrdina. Sociální román v sobě nese jak citovost, tak revoltu, mísí prvky romantismu, realismu, naturalismu a neorealismu.³⁰⁵ Nelze však tvrdit, že by prozaické texty publikované v *Dělnické besídce* byly romány, protože postrádají charakteristické prvky tohoto žánru. Je ale nasnadě, že mají mnoho společných témat i společný styl jejich zpracování.

---

304 Tamtéž.

305 Tamtéž.

ZÁVĚR

Práce sleduje první tři roky *Dělnické besídky*, nedělní literární přílohy komunistického tiskového orgánu *Rudé právo*. V první části zasazujeme tiskovinu do soudobého kontextu, tedy do meziválečné Československé republiky. Zabýváme se také tím, jaký význam měly tiskoviny v souvislosti s politickými stranami, které skrze své noviny vyjadřovaly svoje postoje a názory. Uvedli jsme několik zásadních politických stran a spolu s nimi i jejich periodika. Dále jsme nahlédli do soudobého chápání významu tištěného média a připomněli vzrůstající zájem nejen o noviny a časopisy jako také, ale také o „novinovědu“ jako vědní obor, který měl zkoumat souvislosti mezi tiskovinami a jejich působení na publikum. Vzhledem k tomu, že jsme mapovali první léta literární přílohy, bylo nutné podívat se také na povolání spisovatele-novináře; valná většina spisovatelů musela svým dílem přispívat do periodik, a to i kvůli financím. Stejně tak ale tisk potřeboval spisovatele, kteří do něj vnášeli literární kvality.

Dále jsme zmapovali problematiku vzniku Komunistické československé strany v roce 1921 a s tím úzce spojený vznik samotného *Rudého práva*. V levicově orientované Československé sociálně demokratické straně, jejímž tiskovým orgánem bylo *Právo lidu*, panovaly neshody o tom, kam by se jejich snahy měly ubírat. Došlo tak k vnitřnímu rozkolu a radikálnější, komunisticky smýšlející členové se rozhodli akceptovat a dodržovat podmínky Komunistické internacionály (mezinárodní organizace komunistických stran), zatímco sociální demokraté podmínky odmítali. Komunisté se tedy odtrhli od *Práva lidu* a založili vlastní noviny: *Rudé právo*. Neshody doprovázel také boj o Lidový dům v Hyberské ulici a generální stávkou v roce 1920.

Ještě než jsme se věnovali samotné *Dělnické besídce* v druhé části práce, vytyčili jsme několik uměleckých směrů a žánrů, které dominovaly ve dvacátých letech minulého století. Zmínili jsme avantgardu, a především proletářskou literaturu, která koresponduje s politicky levicovým smýšlením.

Druhá část byla věnována analýze literární přílohy, a to především literárních textů. Zmínili jsme známé autory, jako třeba Stanislava Kostku Neumanna, Marii Majerovou, Jaroslava Seiferta, Ivana Olbrachta a další, kteří do *Dělnické besídky* přispívali. Větší pozornost jsme však věnovali méně známým autorům, kterým byli Ivan Suk, Helena Malířová, Michal Mareš, Jan Hostáň, Emil František Míšek, Jaroslav Hůlka, Karel Vaněk, Stanislav Zima, Petr Skála (pseudonym S. K. Neumanna) a Barbora Rezlerová-Švarcová.

Kapitolu jsme věnovali také překladům cizích autorů; ti byli vybíráni převážně podle svého politického zaměření a podle toho, zda byli v něčem revoluční; jako příklad Anatole France, Henri Barbusse nebo Bernard Shaw. V *Dělnické besídce* najdeme také překlady autorů klasické literatury, jako například Johanna Wolfganga Goethe.

Vybrali jsme několik zásadních témat a motivů, které autoři nejčastěji zpracovávali; ke každému tématu jsme přiložili úryvek z vybraných textů z přílohy. Mezi hlavní témata patří válka, láska – ať už k ženě, či například k přírodě –, proletariát, revoluce, umění. Leitmotivem je dělník, který je nahlížen třemi pohledy – dělník jako zbídačený pracant a dělník jako silný, krásný muž jsou těmi hlavními, někdy je dělník chápán jako nešťastný alkoholik³⁰⁶. Topos, do kterého bývá příběh nejčastěji zasažen, je továrna. Dále také předměstí, tancovačky, cihelny.

V práci jsme se též zabývali jazykem a vybranými jazykovými prostředky. Komunistická frazeologie a tendenčnost vtiskla negativní konotace hned několika slovům, jako příklad uvedeme „buržoazii“, „měšťák“. „imperialismus“, „kapitalismus“, „Západ“ a další. Spisovatelé mnohokrát stavěli do kontrastu „shovívavého dělníka“ a „lhostejného měšťana“, „krásu prostého lidu“ a „ošklivost vyumělkovaných městských paniček“. V *Rudém právu* jako takovém je jazyk silně emočně nabitý, naléhavý, občas dovedený až do absurdních zvolání ke čtenáři, kterého oslovují familiérním tónem. Lze říct, že z užitého jazyka číší angažovanost.

Narativ komunistů ve dvacátých letech minulého století jsme porovnali s lety padesátými. Tehdy byl hlavním uměleckým směrem takzvaný socialistický realismus, který však neměl přesně danou podobu; v podstatě ji ani nepotřeboval, hlavním cílem byla persvaze, agitace. Změnila se podoba dělníka, který již nebyl chudý či opilý; stal se z něj budovatel, ten, který vytváří ještě lepší budoucnost. Stejně tak se proměnila i postava ženy, která již nemusela následovat svého muže-komunistu, poněvadž byla sama právoplatnou komunistkou. Již nebylo třeba revoluce a továrny byly místem radostné práce, ne té úmorné, při které dochází ke smrtelným nehodám.

Příspěvky přílohy byly v prvních měsících svého fungování, tedy od září 1920 do konce téhož roku, ryze literární. Stejně tak i okrasně řešený název měl stejnou podobu, jakou měl název *Dělnické besídky v Právu lidu*. Od roku 1921 se jak příspěvky, tak design názvu změnil: mimo literárních textů zde nově byly přidány rubriky, které jsme již zmínily v

---

306 Viz báseň MAREŠ, Michal. Píseň pradelny. *Rudé právo*, 27. 11. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 278, s. 2.

předešlých kapitolách. Také samotný název byl pozměněn; okrášlenost vystřídala strohost. Také se v příloze nově objevují reklamy a inzeráty. Srovnáme-li roky 1921 a 1922 s rokem 1920 zjistíme, že se výrazně proměnil poměr literárních příspěvků a politických, společenských a kulturních rubrik, který byl takový i v následujících letech 1921 a 1922. *Dělnická besídka* byla místem, kde se realizoval narativ sociálně zaměřených autorů, kterými jsme se v práci zabývali. Vyjadřovali tak své politické postoje a svůj názor na soudobé společenské nerovnosti. Skrze literární texty komunikovali bídu a úpadek dělnické třídy.

V *Dělnické besídce* je několik politických, kulturních a společenských rubrik a každá z nich by si zasloužila vlastní pozornost v bádání. Jako příklad uvedeme *Nedělní kukátko*, které bylo zpočátku v *Rudém právu*, zanedlouho však bylo přesunuto do nedělní přílohy. Pro komplexnější analýzu by ale bylo nutné se podrobněji ponořit do soudobé společensko-politické problematiky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Primární literatura

- ALBERT, František. Člověk a smrt. *Rudé právo*, 6. 3. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 55, s. 2.
- AUBEK, Milan. Vila Humanita. *Rudé právo*, 25. 12. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 302, s. 1.
- Beseda. *Rudé právo*, 12. 12. 1921, roč. 2 č. 281, s. 3.
- HANUŠ, Josef. Ecce homo. *Rudé právo*, 28. 8. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 201, s. 2.
- HLADKÝ, V. Pan president. *Rudé právo*, 12. 2. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 37, s. 1.
- HOSTÁŇ, Jan. Dítě modistky Marty. *Rudé právo*, 17. 12. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 295, s. 2.
- HOSTÁŇ, Jan. Housle. *Rudé právo*, 21. 8. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 195, s. 3.
- HOSTÁŇ, Jan. Mlýnské kolo. *Rudé právo*, 9. 10. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 237, s. 1.
- HOSTÁŇ, Jan. Nenarozený. *Rudé právo*, 22. 5. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 118, s. 1.
- HOSTÁŇ, Jan. Portrait. *Rudé právo*, 24. 7. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 172, s. 2.
- HOSTÁŇ, Jan. Proces. *Rudé právo*, 3. 4. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 78, s. 1.
- HOSTÁŇ, Jan. Rébus (satira). *Rudé právo*, 16. 10. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 243, s. 3.
- HOSTÁŇ, Jan. Volání na poušti. *Rudé právo*, 29. 5. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 124, s. 3.
- HOSTÁŇ, Jan. V zajetí říši. *Rudé právo*, 22. 1. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 219, s. 1.
- HORA, Josef. Básnické mládí z konce století. *Rudé právo*, 6. 3. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 55, s. 3.

HORA, Josef. Potřeba kritiky. *Rudé právo*, 23. 1. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 19, s. 4.

HŮLKA, Jaroslav. Bída. *Rudé právo*, 19. 3. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 67, s. 2.

HŮLKA, Jaroslav. Láska. *Rudé právo*, 29. 1. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 25, s. 1.

HŮLKA, Jaroslav. Narození, život a smrt. *Rudé právo*, 11. 6. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 134, s. 1.

HŮLKA, Jaroslav. Obraz. *Rudé právo*, 19. 11. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 271, s. 1.

J. Seifert: Měsro v slzách. *Rudé právo*, 18. 12. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 296, s. 3.

LONDON, Jack. Otroci strojů. *Rudé právo*, 17. 1. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 166, s. 3.

MALÍŘOVÁ, Helena. Dunajská žínka. *Rudé právo*, 1. 1. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3, č. 61, s. 1.

MALÍŘOVÁ, Helena. Krásná slova. *Rudé právo*, 12. 3. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3, č. 61, s. 1.

MALÍŘOVÁ, Helena. Nebylo války. *Rudé právo*, 30. 1. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 25, s. 2.

MALÍŘOVÁ, Helena. Letní den. *Rudé právo*, 15. 5. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 113, s. 1.

MALÍŘOVÁ, Helena. Májová rosa. *Rudé právo*, 30. 4. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3, č. 101, s. 1.

MALÍŘOVÁ, Helena. Molčanovská komuna. *Rudé právo*, 20. 2. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 43, s. 1.

MALÍŘOVÁ, Helena. Po schůzi. *Rudé právo*, 15. 11. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3, č. 259, s. 1.

MALÍŘOVÁ, Helena. Vánoční pohádka. *Rudé právo*, 24. 12. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3, č. 301, s. 3.

MALÍŘOVÁ, Helena. Výpověď. *Rudé právo*, 8. 10. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3, č. 236, s. 2.

MALÍŘOVÁ, Helena. Z Moskvy do Vajdaguby. *Rudé právo*, 27. 2. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 49, s. 1.

MAREŠ, Michal. Dvě tragédie. *Rudé právo*, 24. 7. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 172, s. 3.

MAREŠ, Michal. Motýl. *Rudé právo*, 21. 8. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 195, s. 2.

MAREŠ, Michal. Píseň pradelny. *Rudé právo*, 27. 11. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 278, s. 2.

MAREŠ, Michal. Šílená jízda červnovou nocí. *Rudé právo*, 26. 6. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 148, s. 2.

MAREŠ, Michal. Tančírna přístavní metropole. *Rudé právo*, 10. 7. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 160, s. 3.

MAREŠ, Michal. Z holírný nejchudších. *Rudé právo*, 22. 5. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 118, s. 1.

MÍŠEK, Emil František. Svědomí lékařů. *Rudé právo*, 9. 10. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 237, s. 1.

MÍŠEK, Emil František. Ta prokletá věc. *Rudé právo*, 12. 11. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 265, s. 1.

MÍŠEK, Emil František. Vojtěch Micků. *Rudé právo*, 15. 10. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 242, s. 3.

MOSKOVENKO, Pavel Nikolajevič. Rusko a my. *Rudé právo*, 21. 7. 1921, roč. 2 č. 163, s. 1.

Nedělní kukátko. *Rudé právo*, 13. 2. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 37, s. 2.

Nedělní kukátko. *Rudé právo*, 18. 9. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 219, s. 2.

NEUMANN, Stanislav Kostka. Literatura, divadlo, umění. *Rudé právo*, 4. 9. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 207, s. 2

NEUMANN, Stanislav Kostka. O bitevním poli v nás. *Rudé právo*, 8. 5. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 107, s. 1.

Obrázky staroegyptské. *Rudé právo*, 22. 1. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 19, s. 1.

REZLEROVÁ-ŠVARCOVÁ, Barbora. Oslava Karla Liebknechta a Rosy Luxemburgové v sibiřském městě (z Cesty po sovětském Rusku). *Rudé právo*, 15. 1. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 13, s. 1.

Rudé právo, 12. 12. 1920, roč. 1 č. 70, s. 1.

Různé zprávy. *Rudé právo*, 12. 11. 1921, roč. 2 č. 257, s. 3. Různé zprávy. *Rudé právo*, 12. 11. 1921, roč. 2 č. 257, s. 3.

SCHULZ, Karel. Štěrkař. *Rudé právo*, 8. 10. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 231, s. 1.

SKÁLA, Petr. Sufražetka. *Rudé právo*, 11. 9. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 213, s. 1.

SKÁLA, Petr. Snoubenci. *Rudé právo*, 18. 9. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 219, s. 2.

SKÁLA, Petr. Zlochova zpověď. *Rudé právo*, 2. 10. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 231, s. 1.

Socialisace školství. *Rudé právo*, 23. 10. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 249, s. 2.

SUK, Ivan. Anatole France, k jeho 77. narozeninám. *Rudé právo*, 17. 4. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 89, s. 2.

SUK, Ivan. Dedikace. *Rudé právo*, 13. 11. 1920, příloha *Sobota*, roč. 1, č. 41, s. 1.

SUK, Ivan. Dopis milence. *Rudé právo*, 19. 3. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3, č. 67, s. 1.

SUK, Ivan. Květina za oknem. *Rudé právo*, 30. 1. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 11, č. 25, s. 1.

SUK, Ivan. Labuť v parku. *Rudé právo*, 9. 10. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 237, s. 3.

SUK, Ivan. Marná láska. *Rudé právo*, 19. 2. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3, č. 43, s. 1.

SUK, Ivan. Mladá vdova. *Rudé právo*, 25. 9. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 225, s. 1.

SUK, Ivan. Noviny. *Rudé právo*, 19. 8. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3, č. 188, s. 1.

SUK, Ivan. Omyl. *Rudé právo*, 17. 4. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 89, s. 1.

SUK, Ivan. Přátelství. *Rudé právo*, 29. 5. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 124, s. 1.

SUK, Ivan. Pokorná neděle. *Rudé právo*, 27. 3. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2, č. 73, s. 1.

Technická hlídka. *Rudé právo*, 22. 1. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 19, s. 2.

Umělci!. *Rudé právo*, 15. 10. 1921, roč. 2 č. 242, s. 4.

VANĚK, Karel. Čekanky. *Rudé právo*, 9. 7. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 158, s. 2.

VANĚK, Karel. Drobečky světů. *Rudé právo*, 17. 9. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 218, s. 3.

- VANĚK, Karel. Po vojně. *Rudé právo*, 19. 11. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 271, s. 2.
- VANĚK, Karel. Splátka na dluhy. *Rudé právo*, 22. 10. 1922, příloha *Dělnická besídka*, roč. 3 č. 248, s. 1.
- WEIL, Jiří. Altajské pohádky. *Rudé právo*, 25. 12. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 302, s. 2.
- Základy francouzské hudby. *Rudé právo*, 4. 12. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 284, s. 3.
- ZIMA, Stanislav. Jan Neruda. *Rudé právo*, 28. 8. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 201, s. 2.
- ZIMA, Stanislav. Našim monarchistům. *Rudé právo*, 25. 9. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 225, s. 2.
- ZIMA, Stanislav. Převor dominikánský v Košicích modlili se za císaře Karla. *Rudé právo*, 15. 5. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 113, s. 4.
- ZIMA, Stanislav. Tři stařenky. *Rudé právo*, 17. 7. 1921, příloha *Dělnická besídka*, roč. 2 č. 166, s. 2. **MŮŽE TO BÝT TAKTO NAPSANÉ, NEBO MÁM VYPSAT KAŽDÝ CITOVANÝ**

Sekundární literatura

Tištěné zdroje

- BALÍK, Stanislav a kol. Politický systém českých zemí 1848-1989. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2007. ISBN 978-80-210-5438-7.
- BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 9788024730288.
- BERÁNKOVÁ, Milena, KŘIVÁNKOVÁ, Alena a RUTTKAY, Fraňo. *Dějiny československé žurnalistiky*. Praha: Novinář, 1988.
- BLODIGOVÁ, Alexandra a kol. *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků*. Praha: Státní ústřední archiv, 2002.
- BROKLOVÁ, Eva. *Československá demokracie: politický systém ČSR 1918-1938*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1992. ISBN 80-901059-6-3.
- DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Noviny a novináři: z poznámek a vzpomínek*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963.
- DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Třicet let bojů za socialismus*. Praha: Svoboda, 1951.

- DOLEJŠÍ, Vojtěch. *40 let Rudého práva*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1960.
- FORST, Vladimír a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985. ISBN 80-200-0468-8.
- GOTTWALD, Klement. *Klement Gottwald o publicistice*. Praha: Novinář. Prameny a dokumenty, 1979.
- HALLIN, Daniel C. a MANCINI, Paolo. *Systémy médií v postmoderním světě: tři modely médií a politiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-377-2.
- JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-287-4.
- KÁRNÍK, Zdeněk a kol. *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*. Praha: Dokořán, 2004. ISBN 80-86569-77-2.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938)*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-195-7.
- KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.
- LIPPMANN, Walter a Ladislav KÖPPL. *Veřejné mínění*. Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0939-3.
- MCNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-840-6.
- MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury*. Praha: ČSAV, 1995. ISBN 80-85865-48-3.
- NEJEDLÝ, Zdeněk. *O výtvarnictví, hudbě a poesii*. Praha: Československý spisovatel, 1952.
- OSVALDOVÁ, Barbora a ČEŇKOVÁ, Jana. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2754-2.
- OSVALDOVÁ, Barbora a HALADA, Jan. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-266-7.
- PETIŠKOVÁ, Tereza. *Československý socialistický realismus 1948-1958*. Praha: Gallery, 2002. ISBN 0-86010-61-9.
- POSLEDNÍ, Petr. Funkce periodické publikace v literární komunikaci (In) *Povídka, román a periodický tisk V 19. a 20. století*. Praha: ÚČL AV, 2005. s. 9-11. ISBN 80-85778-47-5.

Internetové zdroje

Akademický slovník současné češtiny [online] (2017–2022). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR . [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://slovníkcestiny.cz/heslo/%C4%8Drta/0/12209>

BLAHYNKA, Milan. Poezie v Rudém právu 1920-45. *Česká literatura* [online]. 1981, 29(4), 13. [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: <https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:0ef86a83-4117-11e1-8339-001143e3f55c?page=uuid:0ef86bc8-4117-11e1-8339-001143e3f55c>.

Epigram. *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=epigram&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

HOCH, Karel: Dějiny novin a časopisů. (In) *Československá vlastivěda*. Praha: Bohumil Janda, 1933. JANOUŠEK, Pavel a kolektiv. *Dějiny české literatury 1945-1948* [online]. Praha: Academia, 2007. [cit. 2021-11-18]. Dostupné z: https://service.ucl.cas.cz/edicee/images/data/dejiny/dcl_1945-1989/I/literatura%20pro%20%C4%9Bti%20a%20ml%C3%A1de%C5%BE.pdf

HROMÁDKOVÁ, Tereza. *Vybraná témata politické komunikace z díla italského mediologa Paola Manciniho (politický paralelismus, profesionalizace, veřejná sféra)* [online]. Brno, 2010 [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/fj08d/Paolo_Mancini_diplomova_prace.pdf. Diplomová práce. Masarykova Univerzita.

KÁRNÝ, Michal. *Město Brno pohledem lidí z různých oborů – soubor rozhovorů* [online]. Brno, 2008 [cit. 2022-01-08]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/hkvst/Bakalarska_prace.pdf. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita.

MALÁ, Zuzana. Rozrůzněná avantgarda: poznámky ke vztahu expresionismu a avantgardy v českém kontextu. In. *Česká literatura* [online]. 61. 2013 [cit. 2022-01-21]. Dostupné z: <https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:7b5ce92b-76d9-44a8-8c30-cd118255dee5article=uuid:b75fd20f-c143-4c75-aa0b-d4e711b248f3>.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

RŮŽIČKA, Daniel. Vojtěch Dolejší. *Totalita.cz* [online]. [cit. 2022-01-08]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_dolejsiv.php

Stalinismus. *Totalita* [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/stalinismus.php>

Spisovná čeština a jazyková kultura 1993: sborník z olomoucké konference 23.-27.8.1993. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. s. 111. ISBN 80-85899-02-7. [online] Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:21bdebe0-14d2-11e4-a8ab-001018b5eb5c>.

VEJPRAVOVÁ, Šárka. *Politický systém ČSR 1918-1929*. [online]. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2013. [cit. 2021-10-17]. Dostupné z:
<https://otik.zcu.cz/bitstream/11025/9736/1/DP-Vejpravova.pdf>.

RESUMÉ

The work follows the first two years of *Dělnická besídka*, the Sunday literary supplement of the communist press organ called *Rudé právo*. In the first part, we set the press in a contemporary context, i.e. the interwar Czechoslovak Republic. We also look at the importance of the press in relation to the political parties that expressed their positions and opinions through their newspapers. Thus, we have listed several major political parties and, along with them, their periodicals. We also looked into the contemporary understanding of the importance of the print medium and the growing interest not only in newspapers and magazines as such, but also in 'journalism' as a discipline that was supposed to explore the connections between print media and their effects on audiences. Since we were charting the early years of the literary supplement, it was also necessary to look at the profession of the writer-journalist; the vast majority of writers had to contribute their work to periodicals, primarily because of finances. But equally, the press needed writers who brought literary qualities to it.

We have also mapped out the issue of the founding of the Communist Czechoslovak Party in 1921 and the closely related creation of *Rudé právo* itself. Within the left-leaning Czechoslovak Social Democratic Party, whose press organ was *Právo lidu*, there were disagreements about where their efforts should go. There was thus an internal split, and the more radical, communist-minded members decided to comply with the terms of the Communist International (the international organisation of communist parties), while the Social Democrats rejected the terms. So the Communists broke away from the *Právo lidu* and founded their own newspaper: *Rudé právo*. Disagreements were also accompanied by a fight over *Lidový dům* in Hybernska Street and a general strike in 1920.

Before discussing *Dělnická besídka* itself in the second part of the thesis, we set out several artistic trends and genres that prevailed in the 1920s. We mentioned the avant-garde and especially proletarian literature, which corresponded to a politically leftist mindset.

The second part was devoted to the analysis of the literary supplement, especially literary publications. We mentioned well-known authors such as Stanislav Kostka Neumann, Marie Majerová, Jaroslav Seifert, Ivan Olbracht and others who contributed to *Dělnická besídka*. However, we paid more attention to lesser-known authors such as Ivan Suk, Helena Malířová, Michal Mareš, Jan Hostáň, Emil František Míšek, Jaroslav Hůlka, Karel Vaněk, Stanislav Zima, Petr Skála (a pseudonym of S. K. Neumann) and Barbora Rezlerová-

Švarcová. We have also devoted a chapter to translations of foreign authors; these were chosen mainly according to their political orientation and whether they were revolutionary in some way; as examples we will mention Anatole France, Henri Barbusse or Bernard Shaw. *Dělnická besídka* also includes translations of classical authors, such as Johann Wolfgang Goethe.

We have selected a few key themes and motifs most often written about by the authors; for each theme we have included an excerpt from selected texts from the literary supplement. The main themes include war, love - whether for a woman or for nature, for example -, the proletariat, revolution, and art. The leitmotif is the worker, who is seen from three perspectives - the worker as an impoverished worker and the worker as a strong, beautiful man are the main ones; sometimes the worker is seen as an unhappy alcoholic. The topos that the story is predominantly placed in is the factory. Then also the suburbs, the dances, the brickyards.

The work has also dealt with language and selected linguistic resources. The communist rhetoric and tendentiousness has imprinted negative connotations on several words, for an example "bourgeoisie", "bourgeois". "imperialism", "capitalism", "the West" and others. Writers have often contrasted the "benevolent worker" and the "indifferent bourgeois", the "beauty of the common people" and the "ugliness of the pretentious, urban housewives". The language in *Rudé právo* is highly emotionally charged and urgent, sometimes carried to the point of absurd exclamations to the reader, whom they address in a familiar tone. One can say that the language is full of commitment for communism.

We have compared the narrative of the communists in the 1920s with that of the 1950s. Back then, the main artistic movement was so-called socialist realism, but it did not have a precise form; in fact, it did not even need one; the main goal was persuasion, agitation. What changed was the image of the worker, who was no longer poor or drunk; he became a builder, one who creates an even better future. In the same way, the figure of the woman was transformed, who no longer had to follow her communist male partner, since she was herself a rightful communist. There was no longer any need for revolution, and the factories were places of joyful work, not the tedious work that leads to fatal accidents.

In the first months of its activity, i.e. from September 1920 to the end of that year, the articles of the supplement were only literary. Likewise, the ornamental title had the same form as that of the *Dělnická besídka* in *Právo lidu*. From 1921 onwards, both the articles and

the design of the title changed: in addition to the literary texts, there were newly added rubrics, which we have already mentioned in the previous chapters. The title itself was also changed; decorativeness replaced simplicity. Also, advertisements and inserts have been added to the supplement. If we compare the years 1921 and 1922 with 1920, we find that the ratio of literary texts to political, social and cultural rubrics has changed significantly, and that this was also the case in the following years 1921 and 1922.

There are several political, cultural, and social sections in *Dělnická besídka*, and each would deserve its own research attention. As an example, *Nedělní kukátko*, which was initially in *Rudé právo*, but was soon moved to the Sunday supplement. For a more comprehensive analysis, however, it would be necessary to delve more deeply into contemporary socio-political issues.